

Nota van zienswijzen

op de Notitie van Reikwijdte en Detailniveau
PlanMER grootschalige zonne- en windenergie
Tbv RES Metropoolregio Eindhoven

Provincie Noord-Brabant

Datum: 12 januari 2021

Provincie Noord-Brabant

Metropoolregio Eindhoven
RES Regionale
Energie
Strategie

Inhoud

Inleiding	5
Leeswijzer	6
Overzicht van wijzigingen	7
A. Adviesreacties van vooroverlegpartners	8
A1 – Provincie Limburg	8
B. Overige zienswijzen	9
Z1 – DAS namens particuliere indiener (4778522)	9
Z2 – Particuliere indiener (4775687)	14
Z3 – Stichting Milieuwerkgroep Kempenland (4780817)	16
Z4 – Particuliere indiener (4781501)	18
Z5 – Milieudefensie Eindhoven (4781507)	20
Z6 – Particuliere indiener (4781795)	26
Z7 – Particuliere indiener (4782206)	27
Z8 – ZLTO Kempengrens (4782222)	31
Z9 – DOKK namens particuliere indiener (4782236)	36
Z10 – DOKK namens particuliere indiener (4782285)	54
Z11 – Brabantse Milieufederatie (4782366)	55
Z12 – Particuliere indieners (4782383)	61
Z13 – Belangengroep tegen windpark Koolblik/Beekloop (4782410)	77
Z14 – Particuliere indiener (4782419)	82
C. Advies commissie voor de milieueffectrapportage	84
D. Brabant Advies	85
Bijlage – Advies van Brabant Advies	86

Inleiding

De notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het PlanMER Grootschalige zonne- en windenergie in de Metropoolregio Eindhoven heeft van 5 oktober tot en met 2 november 2020 ter inzage gelegen. Gedurende deze termijn zijn 15 zienswijzen ingediend, waaronder één reactie van een wettelijke-vooroverlegpartner (provincie Limburg) en twee reacties van partijen die betrokken zijn als stakeholder bij het bredere participatieproces (BMF en ZLTO).

In dit document worden de zienswijzen beantwoord. Hierbij is een verkorte weergave van elke zienswijze gepresenteerd. De teksten uit de zienswijzen zijn letterlijk overgenomen in dit rapport. Bij de beoordeling van de zienswijzen is steeds de volledige tekst van de ingediende zienswijze betrokken.

Alle zienswijzen zijn tijdig ingekomen¹ en worden in de afweging van de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen milieueffectrapport (MER) betrokken.

Indien een zienswijze aanleiding geeft om het MER anders in te steken dan in de notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) is voorgesteld, is dit in een aparte kolom aangegeven. Daarnaast wordt aan het eind van deze inleiding een opsomming gegeven van deze punten.

In verband met toepassing van de Wet bescherming persoonsgegevens zijn de zienswijzen van natuurlijke personen in openbare versies van deze nota geanonimiseerd weergegeven.

¹ Twee proforma zienswijze zijn binnen de daarvoor geboden termijn aangevuld door reclamanten. Deze aanvullingen op de zienswijzen zijn niet door de Commissie-m.e.r. en Brabant Advies beschouwd.

Leeswijzer

De ingediende zienswijzen worden onderverdeeld in adviezen van vooroverlegpartners (A1), zienswijzen (Z1 t/m Z14), het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage (C) en het advies van Brabant Advies (D).

Overzicht van wijzigingen

De verschillende adviezen en zienswijzen leiden tot de volgende aanpassingen in de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER:

- Zoekgebieden voor duurzame energie in omliggende RES-regio's (nabij de regiogrens) worden benoemd bij de beschrijving 'referentiesituatie en autonome ontwikkeling'. Zoekgebieden kunnen echter niet gekwalificeerd worden als autonome ontwikkeling, en worden daarom ook niet als zodanig meegenomen in de milieueffectbeoordeling. Wel zal kwalitatief worden ingegaan op het eventuele cumulatieve effect.
- De effecten op de landbouwkundige structuur worden, op detailniveau van een PlanMER, meegenomen in de effectbeoordeling.
- Er zal in het MER een alternatief worden onderzocht waarbij korte ligging nabij netinpassing een ontwerpcriterium is.
- Cumulatieve effecten op vogels en vleermuizen worden waar mogelijk en passend bij het detailniveau van het MER beschreven.
- Het PlanMER zal een gespecificeerd overzicht en kaartbeeld bevatten van de belemmeringen die zijn meegenomen in de analyse.
- Het PlanMER zal een duidelijke toelichting bevatten waarom de aanpak met richtafstanden voldoende inzicht biedt in de effecten van windturbines op de leefomgeving om ter onderbouwing te dienen van de RES 1.0.
- De ligging van een zoekgebied voor windparken binnen een radarvlak waar een beperking geldt wordt als beoordelingscriterium opgenomen in het PlanMER.
- De ligging van windparklocaties ten opzichte van recreatiebestemmingen zal worden betrokken in de beoordeling van het bredere thema Economie.
- Het aantal recreatiebestemmingen wordt per zoekgebied bepaald en betrokken in de bredere thema Economie voor zon.
- De aanpak voor het PlanMER beperkt gewijzigd t.o.v. hoe deze is beschreven in de Concept NRD: er worden in fase 1 (MRE-breed) geen alternatieven onderzocht. Dit gebeurt pas nadat de milieueffecten binnen de zoekgebieden bekend zijn.

A. Adviesreacties van vooroverlegpartners

A1 – Provincie Limburg

Naam instantie/indiener:	Provincie Limburg		
Datum Zienswijze:	Geen datum		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Betrek bij het onderzoeken van locaties en effecten in de verschillende fasen ook de ideeën in de RES'en van de omliggende RES-regio's, waaronder die van de regio Noord- en Midden-Limburg. Limburg grenst met de gemeenten Venray en Peel en Maas aan uw gemeenten Gemert-Bakel en Deurne. Deze 4 gemeenten vallen binnen het (voorlopige) NOVI-gebied De Peel. Een extra reden om de afstemming te zoeken. De landschappen ten oosten en westen van de Peel komen immers sterk overeen.</p> <p>Daarbij is tevens aandacht nodig voor het optreden van grenseffecten. Daarmee wordt bedoeld het hanteren van sterk verschillende uitgangspunten en ontwerpcriteria aan de beide kanten van de provinciegrens of het plannen van zoekgebieden voor grootschalige ruimtelijke ingrepen vlak langs die grens. Voorkomen moet worden dat het uitvoeren van de energietransitie en andere grote maatschappelijke opgaven leidt tot verdere versnippering van het landelijk gebied.</p>	<p>In het op te stellen PlanMER zal, daar waar relevant, rekening gehouden worden met de omliggende RES-regio's. Ten behoeve hiervan wordt omliggende RES-regio's gevraagd eventuele zoekgebieden voor duurzame energie nabij de regiogrens aan te leveren. Deze zoekgebieden worden apart benoemd in de beschrijving van 'referentiesituatie en autonome ontwikkeling'. Zoekgebieden kunnen echter niet gekwalificeerd worden als autonome ontwikkeling, en worden daarom ook niet als zodanig meegenomen in de milieueffectbeoordeling. Wel zal kwalitatief worden ingegaan op het eventuele cumulatieve effect.</p>	Ja
Conclusie:			
<p>Bovenstaande zienswijze leidt op de volgende punten tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER:</p> <ul style="list-style-type: none"> Zoekgebieden voor duurzame energie in omliggende RES-regio's (nabij de regiogrens) worden benoemd bij de beschrijving 'referentiesituatie en autonome ontwikkeling'. Zoekgebieden kunnen echter niet gekwalificeerd worden als autonome ontwikkeling, en worden daarom ook niet als zodanig meegenomen in de milieueffectbeoordeling. Wel zal kwalitatief worden ingegaan op het eventuele cumulatieve effect. 			

B. Overige zienswijzen

Z1 – DAS namens particuliere indiener (4778522)

Naam instantie/indiener:		DAS namens particuliere indiener	
Datum Zienswijze:		16 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Beoogde bestemming kan niet worden verwezenlijkt</p> <p>In de Beleidsnota Windenergie staat het volgende vermeld: 3.2.1 De gebiedskeuze In het Streekplan is aangegeven waar wel en waar in principe geen windturbines zijn toegestaan met het oog op bescherming van de natuur en landschapswaarden. Op basis van het uitgevoerde ruimtelijke onderzoek en de doorwerking van de beleidskaders is een onderverdeling van Noord-Brabant gemaakt in drie soorten gebieden: groene gebieden (waar plaatsing van windturbines in principe kansrijk is), gele gebieden (waar plaatsing van windturbines minder voor de hand ligt, maar niet is uitgesloten) en rode gebieden (waar plaatsing van windturbines in beginsel niet wordt toegestaan).</p> <p>Ten aanzien van de rode gebieden wordt opgemerkt dat dit de meest waardevolle natuur- en landschapsgebieden in Noord-Brabant zijn. In deze gebieden wordt plaatsing van windturbines in beginsel niet toegestaan. Ook de plaatsing van solitaire turbines wordt niet toegestaan. Vervolgens wordt verwezen naar tabel 3.1. Hierin wordt de gebiedskeuzes nader uitgewerkt en worden gebieden genoemd die al dan niet geschikt zijn voor locaties voor windparken. Bovenstaande in overweging nemende dan wordt een locatie in beginsel uitgesloten (ROOD) als sprake is van een leefgebied voor struweelvogels. Een gebied wat is aangemerkt als leefgebied voor de struweelvogels is daarmee het laatst mogelijke gebied dat geschikt is voor de ontwikkeling van windparken. Door toepassing te geven aan de Beleidsnota Windenergie voor Noord-Brabant kan niet anders dan geconcludeerd worden dat de gronden van cliënt uitgesloten worden voor het plaatsen van een windturbine, als onderdeel van het windpark</p>	<p>Plannen en voornemens worden (o.a.) getoetst aan het vigerend ruimtelijk provinciaal beleid. Dit is vastgelegd in de Omgevingsvisie Noord-Brabant – 2018 en Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019). De Beleidsnota Windenergie voor Noord-Brabant waaraan indiener refereert dateert uit 2002, de provinciale visie op windenergie binnen de provincie Noord-Brabant is de afgelopen 2 decennia doorontwikkeld en is op dit moment vastgelegd in de eerder genoemde Omgevingsvisie en -verordening. Indien een plan niet strijdig is met de Omgevingsvisie en -verordening, bestaat er geen reden om dit plan niet nader te verkennen of om het op voorhand uit te sluiten.</p>	Nee

	<p>dat u voor ogen heeft. Op de percelen van cliënt is het beoogde gebruik namelijk op Provinciaal niveau niet mogelijk.</p> <p>Met andere woorden: de door u beoogde uitwerking zal feitelijk nimmer kunnen worden gerealiseerd.</p>		
2	<p>Deze mening wordt eveneens onderbouwd door de "Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Laarbeek", van de gemeente van augustus 2019. In dit betreffende visiedocument wordt onder meer ingegaan op de locaties voor het realiseren van installaties voor het opwekken van duurzame energie. Daarin wordt aangegeven dat niet alle delen van het buitengebied even geschikt zijn voor het plaatsen van deze installaties. Ook zijn niet binnen elk geschikte landschapstype alle locaties geschikt. Bouwen binnen een gebied dat belangrijk is voor natuurontwikkeling, zoals het beschermingsgebied voor struweelvogels en/of kwetsbare soorten, is onwenselijk. Niet alleen op provinciaal niveau, maar ook op gemeentelijk niveau is aldus aangegeven dat het onwenselijk is om een locatie in te richten voor het opwekken van windenergie die tevens dient als leefgebied voor de struweelvogels.</p>	<p>In de Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Laarbeek geeft de gemeente Laarbeek aan dat "Bouwen binnen een gebied dat belangrijk is voor natuurontwikkeling, zoals het Natuur Netwerk Noord-Brabant, een ecologische verbindingszone of beschermingsgebied voor struweelvogels en/of kwetsbare soorten, is onwenselijk tenzij onderbouwd kan worden hoe het project bijdraagt aan natuurontwikkeling." Hieruit volgt dus ook dat indien voor een project kan worden onderbouwd dat het bijdraagt aan natuurontwikkeling, dit door de gemeente Laarbeek niet als onwenselijk hoeft te worden beschouwd.</p> <p>Uitgangspunt van het PlanMER is dat zowel wind- als zonne-energie binnen beschermde natuurgebieden (Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant) wordt uitgesloten. De enige uitzondering hierop is windenergie langs grootschalige infrastructuur: hier is plaatsing onder strenge voorwaarden mogelijk.</p> <p>In de effectbepaling voor het thema natuur zullen vogelsoorten die een verhoogd risico hebben op aanvaringen met windturbines aandacht krijgen.</p>	Nee
3	<p>Niet alleen wordt door de aanwijzing van het leefgebied van de struweelvogels op de percelen van cliënt het vestigen van een windturbine c.q. windpark onmogelijk gemaakt, mede door nog twee andere functieaanduidingen wordt het vestigen hiervan niet wenselijk geacht.</p> <p>Op het perceel van cliënt waar de woning zich bevindt zijn twee functieaanduidingen aanwezig. Dit zijn "functieaanduiding kampeerboerderij" en "functieaanduiding paardenhouderij" (kadastrale aanduiding bij het bevoegd gezag bekend).</p>	<p>Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen. Het PlanMER is nog niet dermate concreet dat plaatsing van individuele wind- en zonneparken aan de orde is. Concrete projecten die in een latere fase aan de orde komen kunnen enkel doorgang vinden met toestemming van de grondeigenaar van percelen waar wind- en zonneparken beoogd zijn.</p>	Nee

4	<p>De realisatie van een windpark zal een nadelige invloed krijgen op de exploitatie van de kampeerboerderij en een paardenhouderij. Dit zal onder meer zien op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geluidsoverlast; • nadeel in verband met uitzicht; • nadeel in verband met schaduw en slagschaduwoverlast door middel van trillingen; • overlast van verlichting er op en nabij; • aantasting van de natuur, natuurwaarden en natuurbeleving; • waardevermindering van hun onroerende goederen; • exploitatieschade kampeerboerderij; • onvoorziene schade 	<p>In het PlanMER wordt aandacht besteed aan een verscheidenheid aan milieuaspecten t.g.v. wind- en zonneparken. Effecten op leefomgeving worden onderzocht door aandacht te besteden aan milieuaspecten; geluid, slagschaduw, veiligheid, ruimtegebruik en cultuurhistorie en archeologie.</p> <p>Daarnaast beschouwt het PlanMER de te verwachten landschappelijke effecten en ecologische effecten t.g.v. wind- en zonneparken.</p> <p>Op het detailniveau van het op te stellen PlanMER wordt niet ingegaan op planschade (bv. door waardevermindering van ontroerend goed of exploitatieschade), daar dit geen milieueffect betreft. Dit is pas in een latere, meer concrete fase aan de orde.</p>	Nee
5	<p>Voorts vreest cliënt eveneens voor de aantasting van verscheidene draadloze signalen en systemen door de lucht, waaronder radio, televisie en radar (aanwezigheid van vliegvelden Volkel en Eindhoven).</p>	<p>Er bestaat geen aanleiding om aan te nemen dat windturbines draadloze signalen en systemen (waaronder radio en televisie) in onredelijke mate verstoren.</p> <p>Bij de uitwerking van plannen zal rekening worden gehouden met planologisch beschermde straalpaden. Ook voor de niet beschermde straalpaden worden de operators het kader van het wettelijk vooroverleg uitgenodigd te reageren op de plannen.</p> <p>Bij de uitwerking van plannen zal rekening worden gehouden met radarsystemen van aanwezige vliegvelden.</p>	Nee
6	<p>Tevens is algemeen bekend dat het exploiteren van een paardenhouderij en een windpark niet samengaan. Paarden zijn gevoelige dieren en de komst van een windpark in de omgeving gaat een paardenhouderij veel nadeel opleveren. Dit is onder meer gelegen in het lage zoemend geluid, wat de windmolens produceren en de trillingen en (slag)schaduw. Hierdoor komt de exploitatie van een paardenhouderij in het gedrang. Er kan dan ook niet worden gesproken van een goede ruimtelijke ordening, waarbij alle betrokken belangen worden afgewogen.</p>	<p>Er is geen onderzoek bekend waaruit een verband blijkt dat windturbines effect hebben op dierenwelzijn en de gezondheid van dieren. Hierbij is nog van belang dat in de uitspraak ABRvS 4 mei 2016 (nr. 201504506/1) de ABRvS – onder verwijzing naar het deskundigenbericht dat in deze procedure was uitgebracht – verder heeft geoordeeld dat niet aannemelijk is dat geluid van windturbines leidt tot effecten (stress) op paarden.</p>	Nee

7	Bovendien is er onvoldoende windkracht in het gebied aanwezig om tot een verantwoorde rentabiliteit te komen van een windpark. Er is geen sprake van "Maatschappelijk verantwoord ondernemen" en "Duurzaam Ondernemen". Er dient voldaan te worden aan de OESE-Richtlijnen (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en de regels voor Duurzaam Ondernemen.	De investeringen voor de aanleg van een windturbine incl. bijbehoren worden t.z.t. gedragen door een initiatiefnemer. Deze initiatiefnemer verdient de investeringen terug door de verkoop van de opgewekte elektriciteit. De op te wekken elektriciteit is afhankelijk van het windaanbod. Voor de totstandkoming van een windpark zal een subsidie op grond van de Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE++) aangevraagd worden. Met de SDE+ vult het Rijk de elektriciteitsopbrengsten voor de ontwikkelaars aan tot het basisbedrag dat nodig is om de investering terug te kunnen verdienen binnen een redelijke termijn.	Nee
8	de impact van de inpassing in het landschap is té groot (255 meter tiphoogte as-hoogte en diameter 150 à 170 meter);	Windturbines hebben een impact op het landschap. Deze impact wordt veelal als negatief ervaren. Vaak spreekt men van het verlies van uitzicht of visuele overlast. Echter, de wijze waarop windturbines worden geplaatst, bijvoorbeeld ten opzichte van infrastructuur of ten opzichte van elkaar, kan bijdragen aan de leesbaarheid van een opstelling en de visuele beleving. Hoewel er geen landelijke wet- of regelgeving voor bescherming van landschap is, wordt dit in het PlanMER kwalitatief beoordeeld aan de hand van enkele landschappelijke en ruimtelijke kwaliteitscriteria.	Nee
9	te grote aantasting van de leefbaarheid; er dient een zo groot mogelijke afstand tot gebouwen, paardenhouderijen, recreatiegebouwen en recreatieterreinen te worden aangehouden, minimaal de wettelijke eisen;	Voor de te onderzoeken opstellingsalternatieven wordt in het PlanMER het uitgangspunt gehanteerd dat deze opstellingsalternatieven dienen te kunnen voldoen aan de wettelijke eisen (bv. geluid, slagschaduw, externe veiligheid).	Nee
10	Er zou veel meer naar alternatieven gekeken moeten worden. Zoals o.a. aardwarmte, waterstof en kernenergie.	De RES regio Metropoolregio Eindhoven kijkt naar verschillende technieken om de doelstellingen die afgesproken zijn in het klimaatakkoord te halen. Daarbij komen onder andere energiebesparing en duurzame opwek van energie aan bod. In dit PlanMER wordt er gekeken naar de opwek van duurzame energie door grootschalige zonne- en windparken. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. De (milieu)effecten van andere oplossingen en technieken zijn door het grote spectrum aan nieuwe technieken en de snelle ontwikkelingen op	Nee

		dit gebied nu niet integraal te vergelijken in een PlanMER en niet passend binnen de beoogde termijn voor het realiseren van de huidige duurzaamheidsdoelen.	
11	Ook zou beter aangesloten kunnen/moeten worden bij bestaande industrieterreinen en bestaande (hoofd)infrastructuur als (snel)wegen en waterwegen.	In de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019) benadrukt de provincie Noord-Brabant dat vanwege het grootschalige karakter van windturbines de ontwikkeling bij zogenaamde grootschalige landschappen, zoals grootschalige (middel)zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en het grootschalige polderlandschap de voorkeur heeft. Hier wordt dus rekening mee gehouden.	Nee
12	Het is om vorenstaande redenen dat cliënt u verzoekt het besluit niet, c.q. niet ongewijzigd vast te stellen.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee

Conclusie:

Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.

Z2 – Particuliere indiener (4775687)

Naam instantie/indiener:	Particuliere indiener (uit Mariahout)		
Datum Zienswijze:	26 oktober 2020		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Vraag: waarom heeft Gemeenteraad van Laarbeek maar voor een zoekgebied gekozen In het geval dat Gemeente Meierijstad kiest voor Het Lijnt, dan zou dat kunnen betekenen dat 2 windparken binnen een straal van 1 km. komen te liggen. Dat lijkt mij niet ideaal voor deze mooie omgeving en ook niet voor de windparken. Binnen de Gemeente Laarbeek is er vlg. mij nog plaats genoeg voor meerdere zoekgebieden: denk aan</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Een windpark naast de Broekdalerbaan7N279 2 Het gebied ten oosten van Beek en Donk, splitsing Wilhelminakanaal met de ZuidWillemsvaart 3 Aan de noordzijde van het Munitiekamp in Mariahout. 4 In Lieshout achter het Wilhelminakanaal bij de Laarbrug. 	<p>Het PlanMER onderzoekt voor de hele regio de mogelijkheden voor grootschalige opwek van duurzame energie. Uit een belemmeringenanalyse volgen individuele windparklocaties. Deze worden geaggregeerd per thematisch alternatief en vervolgens worden de milieueffecten van de alternatieven met elkaar vergeleken. De resultaten van dit milieueffectenonderzoek zullen dienen als input voor de bestuurlijke besluitvorming over het onderscheiden van geschikte zoekgebieden voor zon-pv ('pv' staat voor 'photovoltaic' oftewel 'fotovoltaïsch', ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie) en windenergie in de RES 1.0.</p> <p>In het op te stellen PlanMER zal, daar waar relevant, rekening gehouden worden met de omliggende RES-regio's. Ten behoeve hiervan wordt omliggende RES-regio's gevraagd eventuele zoekgebieden voor duurzame energie nabij de regiogrens aan te leveren. Deze zoekgebieden worden apart benoemd in de beschrijving van 'referentiesituatie en autonome ontwikkeling'. Zoekgebieden kunnen echter niet gekwalificeerd worden als autonome ontwikkeling, en worden daarom ook niet als zodanig meegenomen in de milieueffectbeoordeling.</p> <p>De voorgestelde zoekgebieden worden ter kennisgeving aangenomen. In het PlanMER wordt het gehele RES-gebied onderzocht.</p>	Nee
2	<p>De ontwikkeling van wind en zonneparken is relatief nieuw en hebben een duidelijk zichtbare impact op de fysieke leefomgeving en het is daarom zeer belangrijk, dat er een zorgvuldige afweging/beoordeling plaats vindt.</p>	<p>In het PlanMER wordt aandacht besteed aan een verscheidend aan milieuaspecten t.g.v. wind- en zonneparken. Effecten op leefomgeving worden onderzocht door aandacht te besteden aan milieuaspecten; geluid, slagschaduw, veiligheid, ruimtegebruik en cultuurhistorie en archeologie.</p>	Nee

3	<p>Procesparticipatie: is er op gericht om in een zo vroeg mogelijk stadium omwonenden en andere belanghebbenden te informeren over en te betrekken bij de planvorming. Hierbij zouden ideeën en standpunten kunnen worden ingebracht. Wij als omwonenden/directbetrokkenen hebben helemaal niets gemerkt van het vervolgproces ten aanzien van een aantal zaken. Denk met name aan het tweetal zware oliepijplijnen (Rotterdam- Ruhrgebied) welke direct langs de 40 st. woonhuizen van het buurtschap De Hei liggen. Tevens ligt er een hoofdgasleiding door de weilanden richting Zuidwillemsvaart. Kortom al een forse bijdrage aan energievoorziening en genoeg belangrijke zaken om rekening mee te houden en om bij betrokken te kunnen worden.</p>	<p>Vanuit de werkorganisatie voor de RES wordt invulling gegeven aan het participatietraject voor de PlanMER dat is gekoppeld aan de participatievormen en -momenten voor de RES. In die zin doorlopen PlanMER en RES dezelfde route.</p> <p>Het PlanMER wordt gedurende zes weken voor éénieder ter inzage gelegd en er wordt een (of meerdere) informatieavond(en) gehouden. De ontvangen zienswijzen worden beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. Het PlanMER vormt één van de pijlers van de RES 1.0. Het VKA speelt een rol in de besluitvorming over de inhoud van de RES 1.0.</p>	Nee
4	<p>De haalbaarheid van de ontwikkeling en exploitatie van een windpark in de zoekgebieden is nog zeer onzeker en meerdere vervolgonderzoeken zijn dan ook zeer dringend noodzakelijk.</p>	<p>Na uitvoering van het PlanMER zal de haalbaarheid van eventuele individuele projecten nader onderzocht worden (bijvoorbeeld in een projectMER) die op een later moment in procedure worden gebracht.</p>	Nee
5	<p>Het plaatsen van windturbines is een kwestie van geld verdienen, makkelijk om over te beslissen als ze niet in je eigen achtertuin komen te staan. Je kunt namelijk helemaal gek worden van de slagschaduw en de windmolen veroorzaakt ook nog eens geluid en vibraties. Gezondheidsschade wordt ook genoemd door mensen die in de buurt wonen van een windmolenpark.</p>	<p>Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten. Ook effecten op invloed van de gezondheid zullen hierbij in beschouwing worden genomen.</p>	Nee
6	<p>Door haar ligging is de provincie Noord-Brabant vlg. mij totaal niet geschikt voor de aanleg van windparken. Naar andere energiebronnen zoeken (technisch) dat is mijn advies</p>	<p>Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.</p>	Nee
7	<p>Betreft voorkeursrecht: Doordat de gemeente Laarbeek de regie wil behouden is de vrije markt weg. Of, zoals het ook omgedraaid kan worden, het voordeel is niet voor de omgeving waar de molens zouden moeten komen maar voor heel Laarbeek. Uiteindelijk kraakt dit verhaal wel op de juridische grondvesten. Als eigenaar wil je uiteindelijk graag zelf bepalen wat je doet met datgene wat jouw eigendom is.</p>	<p>We hebben als regio de ambitie om te streven naar maximale lokale participatie en het maximaal lokaal benutten van de opbrengsten. In de praktijk volgen we het Klimaatakkoord en werken we toe naar minimaal 50% lokaal eigendom. Bij lokaal eigendom hoort ook dat de inwoners en bedrijven in de MRE-regio het eigen vermogen van het lokale aandeel bij elkaar (kunnen) brengen en er de mogelijkheid is voor iedereen om mee te kunnen doen (kleine participaties). Dit zijn zaken die wij in de komende periode gaan onderzoeken en bespreken. Ook kijken we hoe gemeenten kunnen participeren in het lokale eigendom en hoe zij haar inwoners daarmee kunnen helpen in de energie- en/of warmtetransitie.</p> <p>Het verwerven van gronden door gemeenten middels toepassing van de Wet voorkeursrecht gemeenten om voornoemde ontwikkelingen mogelijk te maken wordt echter niet op voorhand uitgesloten.</p>	Nee

Conclusie:
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.

Z3 – Stichting Milieuwerkgroep Kempenland (4780817)

Naam instantie/indiener:	Stichting Milieuwerkgroep Kempenland		
Datum Zienswijze:	Geen datum		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Niet getoetst aan radarbeschermingszone Kleine Brogel (B). In eerdere stukken is te zien dat er niet getoetst wordt aan de radarbeschermingszone van de belangrijke NAVO luchtmachtbasis Kleine Brogel. Deze luchtmachtbasis waar ook nucleaire wapens worden opgeslagen heeft een radarbeschermingszone van 15 kilometer. Een deel van het RES gebied valt binnen deze zone. Met name het zoekgebied tussen de Gemeenten Valkenswaard en Bergeijk (Beekloop I Koolblik). Windturbines binnen deze zone zijn een veiligheidsrisico.	Een deel van de metropoolregio valt onder het toetsingsvlak van de radar van vliegbasis Kleine-Brogel in België. Het vlak wordt in het PlanMER gezien als 'zachte belemmering'. Dat wil zeggen dat windenergie binnen dit toetsingsvlak niet op voorhand uitgesloten is, maar dat dit thema wel een aandachtspunt is dat op projectniveau moet worden uitgewerkt.	Nee
2	Windpark Beekloop en I of Koolblik. Eerder hebben wij aandacht gevraagd voor de plannen om grootschalige windturbines te plaatsen tussen de gemeenten Bergeijk en Valkenswaard bij de Beekloop & Pastoorsweijers. Wij hebben College en Gemeenteraad van Valkenswaard opgeroepen om op deze locatie geen windturbines toe te staan vanwege belangrijke en kwetsbare natuur. Naast de oproep vanuit onze beide organisaties, mede gebaseerd op de "Windmolenrisicokaart" van de Vogelbescherming hebben ook Volgelwerkgroep de Kempen, Natuurmonumenten, Brabantse Milieufederatie en het Brabants Landschap aangegeven dat deze locatie ongeschikt is voor windturbines. Een duidelijker signaal kan niet worden gegeven, wij zijn dan ook geschokt dat ditzelfde gebied vervolgens in de concept RES is	'De nationale windmolenrisicokaart voor vogels' is samenge-steld in opdracht van Vogelbescherming Nederland door SOVON Vogelonderzoek Nederland en Altenburg & Wymenga. Over deze kaarten zeggen de opstellers het volgende: "De 'Nationale windmolenrisicokaart voor vogels' is een hulpmiddel bij de planologische afweging of en waar windmolens geplaatst kunnen worden. De kaarten geven aan waar bepaalde risico's kunnen optreden, en vormen daarmee een aanzet tot nader onderzoek. Ze zijn niet geschikt om de effecten op vogels van één specifieke planlocatie te beoordelen. Daarvoor moet ook rekening worden gehouden met de som van de effecten van ruimtelijke ontwikkelingen, in bovenregionaal, nationaal of zelfs internationaal verband." Zoals in de toelichting is uiteengezet, dient het kaartmateriaal niet als beoordeling van een specifiek gebied. Wel fungeert de risicokaart als een input voor het natuuronderzoek.	Nee

	<p>opgenomen als zoekgebied "Energie voor versterking agrarische economie".</p> <p>Deze "versterking" zou dan echter ten koste gaan van belangrijke en kwetsbare natuur met bijzondere soortenrijkdom rondom de beek de Beekloop, de Pastoorsweijers en Liskesvijvers. Het gaat hier om bijzondere soorten als Woudaapje, Roerdomp, oeverzwaluwen etc. Het zoekgebied is gelegen tussen N2000 gebied en de hoogwaardige natuur rondom de Beekloop.</p> <p>Ook landschappelijk is het een prachtig gebied dat toeristen en dagjesmensen weten te waarderen, dat blijkt wel uit de vele mini- en boerencampings aan Bergeijkse zijde van de Beekloop.</p> <p>Het zou ook uitermate vreemd zijn als Bergeijk geen turbines in dit gebied wil, mede vanwege de hoge natuurwaarden en vervolgens in dit proces 500 meter verderop in Valkenswaard ineens wel windturbines mogelijk worden.</p>	<p>Voor de effectbepaling op de natuur wordt in het PlanMER onder andere uitgegaan van reeds bestaande kennis met betrekking tot het voorkomen van diverse soorten. De locatiespecifieke kennis wordt vormgegeven door velddata- en waarnemingen die in de loop der jaren zijn verzameld in het gebied.</p> <p>Het MER biedt milieuinformatie, waaronder over natuur. De keuze voor locaties voor grootschalige opwek is een belangenafweging waarin ook andere aspecten dan natuur een rol spelen.</p>	
<p>Conclusie:</p>			
<p>Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.</p>			

Z4 – Particuliere indiener (4781501)

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener (uit Veldhoven)	
Datum Zienswijze:		1 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Gezien de nog te doorlopen fases en de noodzaak om met de duurzaamheid (RES) aan de slag te gaan begrijpen wij dat nog niet op perceel niveau ingegaan kan worden. Wel hechten wij erg aan om aan de voorkant geïnformeerd te worden.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
2	Figuur 4, pagina 14 van 21; betreft een overzicht van zoekgebieden voor grootschalige energie-opwek met zon en wind. Ons perceel is gelegen binnen het groen gearceerd zoekgebied aangegeven voor 'Energie voor Natuur' in het midden onderaan op de kaart rechts naast het woord Valkenswaard. Wij begrijpen dat er gezocht wordt naar ruimte voor zo'n groot mogelijke windturbines, ruimte voor grootschalige zonneparken en ruimte voor opslag. Wat wij niet begrijpen is waarom de zoekgebieden specifiek benoemd worden als energie voor langs infrastructuur, energie voor natuur en energie voor versterking agrarische economie. Dienen wij hieruit te begrijpen dat alle drie voornoemde zoekgebieden een andere betekenis hebben en daarop specifiek gericht onderzoek plaats vindt? Graag uitleg.	In de PlanMER wordt – naast het onderzoeken van de omgevings- en milieuaspecten– ook gezocht naar mogelijkheden om investeringen in duurzame energie te koppelen aan andere (ruimtelijke) opgaven. Daarbij komende aspecten aan bod zoals verduurzamen van de landbouw. Er wordt gekeken naar een goede landbouwstructuur waarbij de kavelgroottes in acht worden genomen. Tevens wordt er gekeken naar het verbeteren van de natuurkwaliteit door onder andere energie te koppelen aan natuurversterking. Op die manier wordt de energietransitie een integraal onderdeel van de ruimtelijke inrichting. Het onderscheid tussen verschillende soorten zoekgebieden heeft zijn oorsprong in de concept-RES, en wordt in het PlanMER niet verder doorgevoerd: alle zoekgebieden worden in het PlanMER op dezelfde manier onderzocht en beoordeeld.	Nee
3	Pagina 17 en 18 van 21: Indien goed begrepen is geen enkel zoekgebied gelegen binnen de Natura 2000-gebieden en het Natuur Netwerk Brabant (NNB). Graag vernemen wij van u of het klopt dat het zoekgebied waarbinnen ons perceel gelegen is dus niet als Natuur bestemd is en het niet de intentie is om het als Natuur te bestemmen.	Uitgangspunt van het PlanMER is dat zowel wind- als zonne-energie binnen Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Brabant wordt uitgesloten. De enige uitzondering hierop is windenergie langs grootschalige infrastructuur: hier is plaatsing onder strenge voorwaarden mogelijk. Of het perceel van indiener bestemd is als Natuur kan indiener opmaken uit het ter plaatse vigerende bestemmingsplan. Via www.ruimtelijkeplannen.nl kan indiener het bestemmingsplan inzien.	nee

4	<p>Verder willen wij nog inbrengen dat zover ons bekend er binnen het betreffende zoekgebied ondergrondse (olie)leidingen liggen en dat het zoekgebied valt binnen de vliegzone van de militaire vliegbasis Kleine Brogel België en vliegverkeer vanuit Eindhoven Airport.</p> <p>Vandaar dat wij vooralsnog bezwaar hebben tegen het aangewezen zoekgebied waarbinnen ons perceel is gelegen.</p>	<p>Ondergronds infrastructuur, waaronder (olie)leidingen, worden in het PlanMER inzichtelijk gemaakt. Dit geldt eveneens voor aanvliegroutes en radartoetsingsvlakken van vliegvelden in en rondom de regio. Indien deze voorzieningen leiden tot uitsluiting van een zoekgebied wordt dat in het PlanMER opgenomen.</p>	Nee
Conclusie:			
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.			

Z5 – Milieudefensie Eindhoven (4781507)

Naam instantie/indiener:		Milieudefensie Eindhoven	
Datum zienswijze:		2 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Het beoogde PlanMER dient drie doelen (1.2. blz 4):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Potentie en milieugevolgen van grootschalige opwek met wind en zon binnen de gehele MRE onderzoeken. 2 Milieugevolgen onderzoeken van de locatiekeuzes uit de concept-RES 3 Hulp bieden bij het komen tot een RES 1.0 <p>De RES-wetgeving vereist ook het opstellen van een Regionale Structuur Warmte. Dat is een taak die minstens zo belangrijk en minstens zo gecompliceerd is als het in kaart brengen van de grootschalige opwekking.</p> <p>Milieudefensie betreurt dat doel 3 in bovenstaande lijst niet ingevuld wordt door niet ook in het PlanMER aandacht te schenken aan deze Regionale Structuur Warmte.</p>	<p>De RES regio Metropoolregio Eindhoven kijkt naar verschillende technieken om de doelstellingen die afgesproken zijn in het klimaatakkoord te halen. Daarbij komen onder andere energiebesparing en duurzame opwek van energie aan bod. In dit PlanMER wordt er gekeken naar de opwek van duurzame energie door grootschalige zonne- en windparken. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is naast de slagingskans ook de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. De Regionale Structuurvisie Warmte kent een parallel traject maar valt buiten de reikwijdte van het PlanMER.</p>	Nee
2	<p>De NRD beschrijft het bestaande wet- en regelgevingskader waarbinnen de opstellers van het PlanMER moeten opereren. Dat betreft, de hiërarchische ladder afdalend, Europees en Rijksbeleid, provinciaal beleid en MRE-beleid.</p> <p>Dit beleid rust op een aantal spanningsvelden. De doelen energie, klimaat, natuur, biodiversiteit, grondwater, de leefbaarheid voor de mens en de economie versterken elkaar soms, maar conflicteren soms ook.</p> <p>Zowel de versterkende als de conflicterende aspecten komen tot uiting in de MRE-doelen die de NRD opsomt (2.2, blz 7 en 8).</p> <p>De doelen van de MRE</p>	<p>Het uitgangspunt is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede (landschappelijke) inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In het PlanMER wordt – naast het onderzoeken van de omgevings- en milieuaspecten– daarom ook gezocht naar mogelijkheden om investeringen in duurzame energie te koppelen aan andere ruimtelijke opgaven.</p> <p>Daarbij komen aspecten aan bod zoals verduurzamen van de landbouw. Er wordt gekeken naar een goede landbouwstructuur waarbij de kavelgroottes in acht worden genomen. Tevens wordt er gekeken naar het verbeteren van de natuurkwaliteit door onder andere energie te koppelen aan natuurversterking. Op die manier wordt de energietransitie een integraal onderdeel van de ruimtelijke inrichting.</p>	Nee

	<p>1 De verduurzaming van de energievoorziening wordt beknopt als doel geformuleerd en is nog niet veel verder uitgewerkt dan het eindbod van 2TWh. De dienstbaarheid van de energietransitie aan andere doelen is veel explicieter uitgewerkt, namelijk:</p> <p>2 Een vitale agrarische economie</p> <p>3 Een veerkrachtig natuurlijk systeem</p> <p>4 Een duurzame en innovatieve economie</p> <p>5 Een veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem</p> <p>Milieudefensie acht deze vijf doelen niet gelijktijdig volledig uitvoerbaar. Het richting geven aan het PlanMER betekent dat Milieudefensie Eindhoven een prioritering en een beperking aangeeft binnen deze vijf doelen.</p> <p>Milieudefensie staat positief tegenover de inhoudelijke ambities van de beoogde vitale agrarische economie, maar meent dat het geheel aan MRE-doelen slechts realiseerbaar is binnen een beduidend kleinere landbouwsector.</p>	<p>Met alle (milieu)effecten en koppelkansen in beeld en de uitkomsten van het participatieproces kunnen afgewogen keuzes maken waar windmolenparken en zonnenvelden wenselijk zijn. Ook de relatie tot andere ruimtelijke, economische, sociale en politiek-bestuurlijke overwegingen worden in beeld gebracht.</p>	
3	<p>Het door de MRE zelf genoemde basisdocument Integrale Strategie Ruimte (ISR, 2017, zie blz 11, zie https://ruimte.metropoolregioeindhoven.nl/) bevat in het geheel geen passages over energie en klimaat. In deze ISR is de ruimte in essentie een consumptieartikel ten behoeve van economisch gebruik en goede menselijke leefomstandigheden. De eindigheid van de aarde en meer specifiek van het MREgebied komt er onvoldoende in aan bod. Het woord 'klimaat' functioneert hier slechts in combinatie met het woord 'vestigings-'. Milieudefensie vindt dat het PlanMER de ontoereikendheid van de ISR moet benoemen en moet stellen, dat de gewenste vijf MRE-doelen een geheel nieuwe Integrale Strategie Ruimte vereisen.</p>	<p>Zoals in de ISR zelf aangegeven is de strategie nooit af: "we blijven mee bewegen met trends en ontwikkelingen in de samenleving". Inmiddels is het Streefbeeld Landelijk Gebied opgesteld, wat voortbouwt op de ISR. In het Streefbeeld Landelijk gebied wordt aandacht besteed aan klimaat en energietransitie.</p>	Nee
4	<p>Bovenstaand basisdocument laat zien dat de RES-plicht (met zijn 2TWh) een van boven af opgelegde begin-oplossing is voor een taak die de MRE tot nu toe zelf onvoldoende als probleem zag. En men ziet het mechanisme actief dat de nieuwe taak op de eerste plaats geframed wordt als behulpzaam bij de oude ambities waar men het al wel over eens was. Milieudefensie Eindhoven meent dat het PlanMER er van uit moet gaan dat de ambities uit de Klimaatwet en het Klimaatakkoord</p>	<p>Onderdeel van het Klimaatakkoord is de afspraak dat alle 30 regio's in Nederland een Regionale Energiestrategie (RES) opstellen: de regio's zijn aan zet om ieder binnen hun mogelijkheden een significante bijdrage te leveren aan de energietransitie. Een belangrijke doelstelling voor de 30 RES-regio's is het realiseren van in totaal 35 terawattuur (TWh) in 2030 aan opwekkingscapaciteit voor duurzame elektriciteit. De RES richt zich in eerste instantie op de ambities voor 2030, maar geeft waar</p>	Nee

	(49% CO _{2,eq} -reductie in 2030 en 95% in 2050, en andere) ook voor het MRE-gebied als afzonderlijke regio moeten gelden.	mogelijk een doorkijk naar 2050. Het doel is dat er breed gedragen regionale afspraken gemaakt worden over de regio bijdraagt aan de gezamenlijke klimaatopgave. Op basis van de RES gaat de komende decennia een overstap plaatsvinden naar een volledig schone energievoorziening. Dit is een enorme maatschappelijke opgave die vraagt om een gestructureerde en gezamenlijke aanpak waarin we nu met de RES een belangrijke stap gaan zetten.	
5	<p>De eigen verdiensten van het Brainportse bedrijfsleven worden in bijna messianistische termen bejubeld, terwijl er weinig reden voor deze borstklopperij is. Het MRE-gebied scoort in duurzaamheidsopzicht t.o.v. andere regio's helemaal niet zo goed.</p> <p>Ongetwijfeld zit er wetenschappelijk, technisch, organisatorisch en commercieel talent bij het Brainportse bedrijfsleven, maar het komt te weinig tot ontplooiing binnen de eigen regio. Voor zover er industriële verduurzaming plaats vindt, vindt die plaats binnen de eigen onderneming. Er bestaat geen collectieve inspanning binnen het Brainportse bedrijfsleven ten behoeve van een verduurzamingsstrategie, die bijvoorbeeld tot uiting zou kunnen komen in de wederzijdse uitwisseling van energie en warmte, halffabrikaten, en kennis (vergelijk bijvoorbeeld met het Shared Energy Platform in Amsterdam of e Rotterdamse Havenbedrijf).</p> <p>Milieudefensie Eindhoven vindt dat het PlanMER een duurzame zelforganisatie van het regionale bedrijfsleven in de afsluitende aanbevelingen en discussie als noodzakelijk moet formuleren.</p>	<p>In het RES proces zijn en gaan we verder in gesprek met partners, inwoners, ondernemers en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten in relatie tot de energietransitie.</p> <p>Het doel van het PlanMER Grootschalige zonne- en windenergie in de Metropoolregio Eindhoven is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten. De door reclamant gewenste duurzame zelforganisatie van het regionale bedrijfsleven valt buiten de reikwijdte van dit PlanMER.</p>	Nee
6	In strikte zin neemt de MRE in de RES een opwektaak op zijn schouders ter grootte van 2TWh, ongeacht wat het totale elektriciteitsverbruik binnen de regio is. In deze strikte zin hoort een besparingsambitie dus niet tot het domein van dit PlanMER. Dat neemt niet weg dat in de concept-RES van het MRE besparing als ambitie een belangrijke plaats inneemt. Milieudefensie Eindhoven vindt dat het PlanMER er wijs aan doet een passage over energiebesparing op te nemen.	Ook de potentie van energie- en elektriciteitsbesparing moet worden onderzocht. Dat zal in een ander proces gebeuren. Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten (in deze de grootschalige zonne- en windparken). Energiebesparing valt buiten de reikwijdte van dit PlanMER.	Nee
7	Het PlanMER moet slechts bij uitzondering installaties voor wind en zon toelaten in Natura2000-gebieden en het NNB , en voorzichtig zijn met inrichtingen in Groenblauwe mantelgebieden als die pal op natuurgebieden liggen.	In het PlanMER worden wind- en zonneparken in Natura 2000-gebieden uitgesloten. Slechts bij uitzondering en onder strenge voorwaarden kunnen installaties worden onderzocht die zijn gepositioneerd binnen NNB (indien gepositioneerd nabij grootschalige infrastructuur).	Nee

		Het zij opgemerkt dat het PlanMER geen instrument is dat locaties toelaat, maar enkel de milieueffecten van verschillende mogelijke locaties onderzoekt.	
8	De provincie meent dat inrichtingen voor grootschalige zon en wind slechts op tijdelijke basis gerealiseerd hoeven te worden en daarmee mogen worden. De technologische ontwikkeling voor het opwekken van zonne-energie gaat immers steeds verder, waardoor er steeds meer mogelijkheden ontstaan voor meervoudig ruimtegebruik zoals op daken (op het noorden), op muren, geïntegreerd in ruiten, op wegen enzovoorts. Milieudefensie Eindhoven meent dat zich ongetwijfeld dergelijke technische ontwikkelingen zullen voordoen, maar verwacht dat de vraag naar elektrische energie zeer veel sneller zal stijgen dan de technische vooruitgang kan bijbenen. Men denke aan datacenters, de verduurzaming van het zware langeafstandstransport, vliegtuigen en schepen, de staalindustrie en meer algemeen de waterstofeconomie. De provincie voegt zelf aan de passage over de tijdelijkheid de woorden "in beginsel" toe. Milieudefensie Eindhoven geeft de provincie als bevoegd gezag voor het PlanMER ter overweging inhoud te geven aan de woorden "in beginsel". In het PlanMER zou het mogelijk moeten zijn om in situaties, die zich daarvoor lenen, inrichtingen voor onbepaalde tijd toe te staan.	De provincie kiest er voor om de te treffen energievoorzieningen "in beginsel" een tijdelijk karakter te geven (zie Interim Omgevingsverordening artikelen 3.37 en 3.41). Hiermee wordt geanticipeerd op de verwachting dat in de toekomst nieuwe technieken voor energieopwekking worden gerealiseerd met minder negatieve landschappelijke of ruimtelijke effecten. Door te kiezen voor "in beginsel" kunnen de bronnen langer blijven in de situatie waarin de nieuwe technieken onvoldoende zullen renderen of de energievraag te hoog is. Maar wel op basis van een op dat latere tijdstip te maken afweging waardoor rekening gehouden kan worden met de inzichten van dat moment.	Nee
9	De zonneladder kan rekkelijk en stringent geïnterpreteerd worden. De rekkelijke interpretatie is dat er een goed verhaal moet liggen, waarom meer geaccepteerde alternatieven als zon op het dak en dan op "rommelgronden" als berm, geluidswallen, rioolwaterzuiveringen en dergelijke onvoldoende zijn (wat overigens bij plannen die wat voorstellen bij voorbaat het geval is). De aanleg van een zonnepark kan dan starten zonder dat de meer aanvaarde mogelijkheden voltooid moeten zijn. De rekkelijke aanleg is niet strikt volgtijdelijk. In de stringente interpretatie wordt een strikte volgtijdelijkheid geeist. Eerst moeten de daken vol, dan de geluidswallen en de stortplaatsen, enzovoort. Men is dan jaren verder (overigens ontbreekt het de gemeenten aan de zeggenschap over bestaande particuliere daken). Deze strikte interpretatie maakt van de zonneladder feitelijk vooral een sabotage-instrument tegen zonneparken. Milieudefensie Eindhoven wil	Voor zonneparken worden in het PlanMER de milieueffecten onderzocht tegen de achtergrond van de geschiktheid van landschapstypen voor grootschalige zonneparken en de mogelijkheden voor landschappelijke inpassing. Hiermee worden met name de mogelijkheden van de 'onderste treden' van de zonneladder onderzocht.	Nee

	er voor pleiten dat in de op te stellen PlanMER van de rekkelijke interpretatie van de zonneladder wordt uitgegaan.		
10	Bij de 'maatschappelijke meerwaarde', die genoemd wordt als voorwaarde voor grootschalige wind en zon, moeten naar de mening van Milieudefensie Eindhoven de Gedragscode Zon op Land en de Gedragscode Acceptatie & Participatie Windenergie op land de ondergrens zijn	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
11	Lasten moeten niet op onredelijk oneerlijke wijze van stedelijk gebied naar het platteland geschoven worden.	<p>Het uitgangspunt is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede (landschappelijke) inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In de PlanMER wordt – naast het onderzoek naar de omgevings- en milieuaspecten– daarom ook gezocht naar mogelijkheden om investeringen in duurzame energie te koppelen aan andere ruimtelijke opgaven.</p> <p>Daarbij komen aspecten aan bod zoals verduurzamen van de landbouw. Er wordt gekeken naar een goede landbouwstructuur waarbij de kavelgroottes in acht worden genomen. Tevens wordt er gekeken naar het verbeteren van de natuurkwaliteit door onder andere energie te koppelen aan natuurversterking. Op die manier wordt de energietransitie een integraal onderdeel van de ruimtelijke inrichting.</p> <p>Met alle (milieu)effecten en koppelkansen in beeld en de uitkomsten van het participatieproces kunnen afgewogen keuzes maken waar windmolenparken en zonnevelden wenselijk zijn. Ook de relatie tot andere ruimtelijke, economische, sociale en politiek-bestuurlijke overwegingen worden in beeld gebracht.</p>	Nee
12	Pak de bevolkingsparticipatie van het begin af aan goed aan.	<p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Gemeenten weten op basis van deze tijdlijn wanneer er geplande activiteiten zijn. Gemeenten publiceren over de bijeenkomsten via sociale media en in het lokale blaadje. Regionaal worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden via: https://www.energieregionre.nl/home/default.aspx Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente</p>	Nee

		<p>kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p> <p>Vanuit de werkorganisatie voor de RES wordt invulling gegeven aan het participatietraject voor de PlanMER dat is gekoppeld aan de participatievormen en -momenten voor de RES. In die zin doorlopen PlanMER en RES dezelfde route.</p> <p>Het PlanMER wordt gedurende zes weken voor éénieder ter inzage gelegd en er wordt een (of meerdere) informatieavond(en) gehouden. De ontvangen zienswijzen worden beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. Het PlanMER vormt één van de pijlers van de RES 1.0. Het VKA speelt een rol in de besluitvorming over de inhoud van de RES 1.0.</p>	
Conclusie:			
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.			

Z6 – Particuliere indiener (4781795)

Naam instantie/indiener:	Particuliere indiener (uit Meierijstad)		
Datum Zienswijze:	2 november		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Wij wonen zelf in gemeente Meierijstad, echter tegen de grens van Laarbeek aan. Wij zijn hier komen wonen vanwege de rust en het weidse uitzicht. Wij vinden dat met name het plaatsen van windmolens een negatief effect zal hebben op ons leefgenot, ten eerste vanwege het bederven van het uitzicht en ten tweede vanwege de mogelijke geluidsoverlast, al zal dat ook veel te maken hebben met waar de windmolens geplaatst zullen worden.	Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. Ook effecten op de gezondheid en de landschappelijke impact zullen in beschouwing worden genomen. Bij aanzienlijke negatieve effecten op onder andere deze aspecten kunnen zoekgebieden ook als dusdanig negatief worden beoordeeld.	Nee
2	Wij zijn als bewoners van dit gebied op geen enkele manier betrokken of geïnformeerd geweest over deze besluiten, hoewel wij meer op Laarbeek geïnteresseerd zijn dan op Meierijstad. Hoewel de plannen in coronatijd zijn gesmeed en fysiek overleg moeilijk was, vinden wij een brief o.i.d. wel het minste wat gedaan had kunnen worden. Ook is er vanuit de gemeente geen enkel initiatief gekomen voor enige vorm van burgerparticipatie voor dit besluit.	<p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Gemeenten weten op basis van deze tijdlijn wanneer er geplande activiteiten zijn. Gemeenten publiceren over de bijeenkomsten via sociale media en in het lokale blaadje. Regionaal worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden via: https://www.energieregionre.nl/home/default.aspx</p> <p>Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p> <p>Vanuit de werkorganisatie voor de RES wordt invulling gegeven aan het participatietraject voor de PlanMER dat is gekoppeld aan de participatievormen en -momenten voor de RES. In die zin doorlopen PlanMER en RES dezelfde route.</p> <p>Het PlanMER wordt gedurende zes weken voor éénieder ter inzage gelegd en er wordt een (of meerdere) informatieavond(en) gehouden. De ontvangen zienswijzen worden beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. Het PlanMER vormt één van de pijlers van de RES 1.0. Het VKA speelt een rol in de besluitvorming over de inhoud van de RES 1.0.</p>	Nee

Conclusie:
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.

Z7 – Particuliere indiener (4782206)

Naam instantie/indiener:	Particuliere indiener (uit Maarheeze)		
Datum zienswijze:	29 oktober 2020		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Omdat de bevindingen in het PlanMER input voor bestuurlijke besluitvorming over de geschikte zoekgebieden voor wind- en zonneparken zullen vormen en de komende onderbouwing van de RES 1.0 zullen zijn, is het van uitermost belang in deze MER beoordeling ALLE belangen goed af te wegen, waarbij de reeds aanwezige milieu overlast van de woonkernen, i.c. van de kern Maarheeze t.o.v. die van andere kernen in beeld gebracht gaat worden. Zonder deze onderbouwde afweging is er geen aanvaardbare toedeling naar woonkernen legitiem in de RES, die door burgers aanvaardbaar kan worden geaccepteerd. Het principe: "draagt elkanders lasten" doet opgeld in deze toedeling, volgens het bestuurlijk gelijkheidsprincipe (e.a.) kan het niet zo zijn dat de ene kern niet/nauwelijks lijdt onder de negatieve factoren en een andere kern onrechtmatig overbedeeld wordt in deze omdat het "toevallig" zo kort door de bocht uitkomt.	<p>Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. Voor de beoordeling van de effecten op het milieu worden deze weggezet tegen de referentiesituatie ter plaatse.</p> <p>Het PlanMER is geen rapport waarin locaties worden vastgesteld. In het PlanMER worden enkel de milieueffecten van de keuze voor bepaalde mogelijke locaties onderzocht.</p> <p>Echter, de potentiële milieueffecten van de voorgenomen activiteiten is één aspect dat meeweegt in de besluitvorming. De keuze voor locaties of gebieden voor wind- en zonne-energie wordt uiteindelijk ook beïnvloed door andere aspecten zoals uitvoerbaarheid en locatiespecifieke omstandigheden. In de bestuurlijke besluitvorming kunnen die aspecten ook worden meegewogen.</p>	Nee
2	Inwoners van iedere kern vragen zich af "Waar komen de molens" waar komen de zonne-energie-parken"? De aanpak tot dusver qua openbaarheid van bestuur voor wat betreft de spreiding van installaties/infrastructuur laat te wensen over... en is voorzien van het stempel: "vertrouwelijk"...wat niet wegneemt dat er her en der lekkages in dit bestuurlijk circuit zijn opgetreden waaruit opgemaakt kan worden dat de kern Maarheeze - gelegen aan de rand van het RES gebied waarin het regionaal hoogspannings relay station aan de Panweg is gelegen, opnieuw in de picture is om het grootste milieu-leed van de regionale energietransitie te dragen d.m.v. het toedelen van wel het	Het uitgangspunt is dat we vanuit regionaal perspectief bekijken waar in de regio nieuwe opwekking van duurzame energie het beste kan landen, gegeven een goede (landschappelijke) inpassing en mogelijke koppelingen met andere opgaven. In de PlanMER wordt – naast het onderzoeken van de omgevings- en milieuaspecten onderzocht – daarom ook gezocht naar mogelijkheden om investeringen in duurzame energie te koppelen aan andere ruimtelijke opgaven zoals verduurzamen van de landbouw en verbeteren van de natuurkwaliteit, zodat de energietransitie een integraal onderdeel wordt van de ruimtelijke inrichting.	Nee

	<p>grootste deel van de te plaatsen windmolens annex zonne-energieparken in/tegen de kern aan van het hele project. In alle stilte wordt deze "overval" op het al slechte woon-leefklimaat van Maarheeze voorbereid. In deze dient vooraf de vraag te worden gesteld: "Is deze vertrouwelijke aanpak die voorzien is in de gelegenheidswetgeving energie-transitie getoetst aan de wet WOB en o.a. Europese regels wel rechtmatig? Zijn de onderzoeksuitkomsten in het kader van het PlanMER daardoor al niet voorgeprogrammeerd verdacht/ onaanvaardbaar?</p> <p>Openbaarheid van bestuur vordert onbeperkt zicht op bestuurlijk handelen waaraan gevolgen voor de burger verbonden zijn zoals in deze casus "energietransitie"...de gebezigde gekozen methode door het bestuur dient aan de wet WOB te worden getoetst.</p>	<p>Met alle (milieu)effecten en koppelkansen in beeld en de uitkomsten van het participatieproces kunnen afgewogen keuzes maken waar windmolenparken en zonnevelden wenselijk zijn. Ook de relatie tot andere ruimtelijke, economische, sociale en politiek-bestuurlijke overwegingen worden in beeld gebracht.</p>	
3	<p>Bestuurlijke openbaarheid begint niet pas NADAT de principe beslissingen zijn gevallen maar begint met openbare betrokkenheid van zoveel mogelijke burgers met inbreng aan het begin....Het gaat tenslotte om de acceptatie van de plannen door de burger in bijv. Maarheeze voor elkaar te krijgen, deze zal gebaseerd op de huidige procedure laag zijn.</p>	<p>De ambitie is om in de Metropoolregio Eindhoven een RES te maken die gezamenlijk gedragen is, die gebiedsgericht is en die energieprojecten verbindt aan andere ruimtelijke, infrastructurele of sociale opgaven. In de periode voorafgaand aan de concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten voor de verschillende thema's.</p> <p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p>	Nee
4	<p>Algemene bekendheid is het feit dat de woon-leefomgeving van Maarheeze al decennialang onrechtmatig door overheden wordt verwaarloosd; de milieu normen overschrijdingen door adherente vervuilende bronnen (zoals de A2 die door Maarheeze traceert/de Co2 overbelasting adherent en van elders/ de strikstofdioxide emissies door</p>	<p>Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.</p>	Nee

	de adherente bio industrie/ de vervuilende-gevaarlijke spoorweg door Maarheeze etc etc...) De kern Maarheeze verdraagt absoluut geen verdere aantasting van haar woonkwaliteit door (over)bedeling met windmolens van 240 meter hoog en landschappen van zonne-energie-parken..		
5	De overheden (Rijk/Provincie/Gemeente) maken al jaren misbruik van het feit dat Maarheeze als kleine kern- willekeurig ingedeeld bij Budel in de gemeente Cranendonck een gewillige horige kern is zonder invloed waar je al datgene wat je milieu-technisch niet uitkomt als grotere gemeenten/kern op af kunt schuiven.... denk daarbij aan bijv LOGG en de chemische vuilnisbelt op 1 km afstand Chijnsgoed.... waar immense milieu gevaarlijke stoffen liggen opgeslagen zonder bestemming....maar met alle gevaar van een milieu katastrophe voor de omgeving. Grote broer in de gemeente: de kern Budel van wethouder Kuppens (tevens Voorzitter van de RES,...) heeft de meerderheidsinvloed in de Raad met alle gevolgen van dien voor Maarheeze...	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
6	De omgevingsbelangen van Maarheeze vergen extra aandacht bij het opstellen van het PlanMER, hierin zal een zorgvuldige en volledige afweging moeten worden opgenomen die de infra-structurele voorzieningen voortkomend uit de energietransitie voor Maarheeze in petto hebben, afgewogen tegen de reeds onaanvaardbaar hoge milieu belastende factoren die de kern al jaren treffen. Deze afweging is van essentieel belang om het draag-plafond in het RES gebied te garanderen.... het kan niet zo zijn dat de ene z'n dood de andere brood oplevert...	Cumulatie van windturbinegeluid met grote bestaande geluidsbronnen wordt geïnventariseerd. Voor concrete projecten zal cumulatie van milieueffecten wel een belangrijke rol spelen.	Nee
7	Aan het zicht van de RES activiteiten onttrokken vinden bestuurlijke handelingen in de gemeente plaats die gelieerd zijn aan de nog "vertrouwelijke status" van de RES voorbereidingen. De gemeente Cranendonck heeft zich laten verleiden tot het publiceren van bouwplannen in het kader van de energietransitie aan het hoogspannings- relay station aan de Panweg in Maarheeze terwijl daar het noodzakelijke wettelijke kader vooralsnog aan ontbreekt. Zij deed dit onder de mededeling dat de onderliggende stukken niet beschikbaar waren voor publicatie,.... waar blijven we met de openbaarheid van bestuur en rechtmatigheid van procedures in	Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. Voor zover de reactie van indiener betrekking heeft op bestuurlijke processen in de gemeente valt dit buiten de reikwijdte van het PlanMER en adviseren wij indiener om direct contact op te nemen met de gemeente.	Nee

	Cranendonck? Heeft dit te maken met (on)verenigbaarheid van functies van de wethouder alias voorzitter van de RES?		
8	De huidige bestuurspraktijk waarin de belangen qua milieu overbelasting van Maarheeze met voeten worden getreden door gemeente en andere overheden is willekeurig en onrechtmatig... dit verdraagt geen verdere groei.... zeker niet in het licht van de positieve uitkomst die een evenwichtige en zorgvuldige energietransitie kan hebben ook voor Maarheeze, maar dan wel in een milieu schoon Maarheeze... Vooraleer er sprake kan zijn van wat voor infrastructuur milieutransitie in en om Maarheeze dient allereerst de huidige onrechtmatige normen overschrijdende aanslag op het woonleefklimaat in Maarheeze te worden aangepakt...	Zie reactie op punt 7.	Nee
Conclusie:			
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.			

Z8 – ZLTO Kempengrens (4782222)

Naam instantie/indiener:		ZLTO Kempengrens	
Datum zienswijze:		28 oktober 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Metropoolregio Eindhoven heeft besloten zich aan te melden als pilotregio voor het uitvoeren van een PlanMER ten behoeve van de RES 1.0. Met als doel om samen met andere pilotregio's te leren en ervaringen uit te wisselen. Wij hopen dan ook dat MRE bereid is om met behulp van een PlanMER nieuwe kennis en inzichten te ontwikkelen om uiteindelijk de juiste afwegingen te kunnen maken.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
2	Wij vinden het daarom erg jammer dat deze MER studie alleen gaat over wind en zonneenergie en niet over andere soorten energie zoals biomassa en geothermie. Tevens wordt de problematiek op te kleine schaal bekeken. Wellicht is het veel duurzamer om elders energie op te wekken en naar de regio te transporteren. We vinden dat deze alternatieven in de planstudie meegenomen moeten worden.	Ook de potentie van andere vormen van duurzame opwek zullen worden onderzocht. Dat zal in een ander, minder gedetailleerd spoor gebeuren. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. De (milieu)effecten van andere oplossingen en technieken zijn door het grote spectrum aan nieuwe technieken en de snelle ontwikkelingen op dit gebied nu niet integraal te vergelijken in een PlanMER en niet passend binnen de beoogde termijn voor het realiseren van de huidige duurzaamheidsdoelen.	Nee
3	RVO heeft per RES gebied en per gemeente de potentie voor zon-opdak in beeld gebracht. Voor de totale RES regio ligt er nog een potentie van ruim 4800 MwP voor zon op dak. Stel dat je hiervan de helft kunt realiseren, dan lever je een stroomproductie van ruim 2 TWh. Daarmee zou je de ambitie binnen MRE gebied al kunnen realiseren. De potentie is nog hoger door ook te kijken naar andere mogelijkheden zoals zonnepanelen boven parkeerterreinen of als teelt ondersteunende voorziening; dubbelfuncties die geen extra aanslag doen op de schaarse ruimte.	We gaan uit van de zonneladder en zetten in op zogenaamde no-regret maatregelen in de vorm van grootschalig zon op dak, zowel in stedelijk als landelijk gebied. Het uitgangspunt is om te starten bij no-regret maatregelen. We zijn ons er echter van bewust dat we ook windturbines en grondgebonden zonnevelden moeten realiseren. Voordat we een definitieve keuze maken waar en onder welke voorwaarden we dit willen doen, brengen we de milieu- en andere effecten van windturbines en zonnevelden in die gebieden eerst verder in beeld. Dit gebeurt in het op te stellen PlanMER.	Nee

4	Daarnaast constateren wij dat ondernemers met een SDE beschikking voor zon op dak, niet aan kunnen sluiten doordat er door projectontwikkelaars ruimte is geclaimd bij Enexis voor zonneparken. Hierdoor kan de potentie van zon op dak, en dus ook de zonneladder, niet maximaal benut worden.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
5	MRE ziet de RES als hefboom voor kwaliteitsverbetering door de energieopgave te koppelen aan andere opgaves in de regio. Er zijn een viertal ontwikkelrichtingen geformuleerd. Deze bredere thema's worden naast de gebruikelijke milieuthema's beschouwd. De eerste ontwikkelrichting is 'Vitale agrarische economie'. Wij constateren dat duurzame energie hierbij vooral gezien wordt als onderdeel van het verdienmodel van een ondernemer. Voor windenergie zien wij in praktijk dat er goede combinaties te vinden zijn. Door het beperkte ruimtebeslag kan windenergie een toevoeging zijn aan het verdienmodel voor de agrarische ondernemer. In het geval van zonneparken op landbouwgrond, constateren wij dat dit vooral een oplossing is voor een stoppende boer. En dat jonge boeren klem komen te zitten door de ontwikkeling van grootschalige zonneparken in het buitengebied door het grote ruimtebeslag.	Hoewel de gedachte bij de ontwerpende sessies (die hebben geleid tot de zoekgebieden) was dat zonneparken een belangrijke rol kunnen spelen bij de transitie naar natuur-inclusieve of energie-inclusieve landbouw is uit het bouwstenenatelier met stakeholders naar voren gekomen dat dit beeld niet gedeeld wordt door de agrarische sector. Voor natuur-inclusieve landbouw en extensivering is meer ruimte nodig, wat (volgens bepaalde stakeholders) niet samengaat met het gedeeltelijk gebruiken van de schaarse landbouwgrond voor zonneparken. Het feit dat landbouwgrond schaars is en schaarser wordt, leidt tot een vermeend negatief effect van zonneparken door afname van landbouwkundige opbrengsten. Dit kan mogelijk ook positieve milieueffecten tot gevolg hebben. De effecten op de landbouwkundige structuur worden, op detailniveau van een PlanMER, meegenomen in de effectbeoordeling.	Ja
6	De komende jaren zullen veel agrarische ondernemers stoppen met hun bedrijf. De overblijvende agrariërs zullen de gronden van de gestopte bedrijven gaan benutten. De grondbehoefte vanuit de agrarische sector blijft onverminderd groot in verband met een transitie naar een meer grondgebonden landbouw. Landbouwgrond onttrekken aan de landbouw beïnvloed dit streven nadelig. Bovendien zal daarmee de agrarische sector op termijn verdwijnen, en daarmee kunnen ook andere maatschappelijke opgaves niet gerealiseerd worden.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen. Het effect van grootschalige opwek op de landbouwtransitie wordt in het PlanMER onder het bredere thema 'vitale agrarische economie' kwalitatief beschouwd, waarbij de focus vooral ligt op meekoppelkansen.	Nee
7	Concreet vragen wij daarom om in de NDR ook de effecten van de zoekgebieden voor zonneparken op de toekomstige vitale agrarische economie en de landbouwkundige structuur in beeld te brengen. En dit ook mee te nemen in de uiteindelijke keuzes voor duurzame energie oplossingen.	Het PlanMER potentiële koppelkansen van grootschalige opwek met de aanstaande landbouwtransitie in beeld brengen. Resultaten van het PlanMER worden beschikbaar gesteld voor het lokale besluitvormingsproces. Of en in hoeverre de onderlinge relatie betrokken wordt bij de (locatie)keuzes voor grootschalige opwek is aan de opstellers van de RES 1.0.	Ja

		De effecten op de landbouwkundige structuur worden, op detailniveau van een PlanMER, meegenomen in de effectbeoordeling. Of deze beoordeling vervolgens ook wordt betrokken in de bestuurlijke keuzes valt buiten de reikwijdte van het PlanMER.	
8	De land- en tuinbouw is bij uitstek een sector die een invulling geeft aan verschillende maatschappelijke opgaves. De land- en tuinbouw levert zo ook een bijdrage aan de andere ontwikkelrichtingen 'duurzame en innovatieve economie', en een 'veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem'. Denk bijvoorbeeld aan ontwikkeling van nieuwe technologie, en daarmee de positieve invloed op de werkgelegenheid. Daarnaast speelt de landbouw belangrijke rol om organische stof te verhogen en water vast te houden, het behoud van grasland rond natuurgebieden, en de landschappelijke kwaliteiten van het gebied. De land- en tuinbouw kan deze rol alleen blijven vervullen, als andere partijen erkennen dat een vitale agrarische economie van groot belang is. Een van de randvoorwaarden voor een vitale agrarische economie is een goede landbouwstructuur.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
9	Wij constateren dat duurzame energieopwekking gezien wordt als verdienmodel om andere ambities te realiseren, denk aan NNB en de bossenstrategie. Dit sluit niet aan op het streven naar zuinig ruimtegebruik. Want dit betekent een dubbele aanslag op agrarische grond en daarmee de agrarische structuur. Terwijl anderzijds de agrarische sector juist in staat is om doelen op gebied van natuur en water te integreren in de bedrijfsvoering waarbij win-win situaties gecreëerd worden. Nu wordt er op 1 plek een aanslag gedaan op het landschap, om op een andere plek ambities te financieren.	De doelen met betrekking tot realisatie van het NNB en de bossenstrategie zijn eerder vastgestelde beleidsdoelen en hebben een achtergrond in relatie tot biodiversiteitsdoelen en reductie van de hoeveelheid CO2 en stikstof. Meekoppelkansen van grootschalige opwek met andere ontwikkelopgaven worden in de concept-RES benoemd en in de PlanMER geïnventariseerd. Daarmee wordt niet op voorhand de beleidskeuze gemaakt om dergelijke koppelingen op te zoeken of te verplichten. Het PlanMER is juist bedoeld om de eventuele negatieve neveneffecten ook in beeld te brengen.	Nee
10	In fase 2 van het MER wordt voor zon-pv wordt nader ingezoomd op gebiedskenmerken in landschapstypen die in beginsel geschikt worden geacht voor de ontwikkeling van zon-pv. Daarnaast wordt ook gekeken naar de bredere thema's. Wij verzoeken om hierbij ook te kijken naar de effecten op de landbouwstructuur en de omliggende landbouwbedrijven. In figuur 4 zijn de zoekgebieden uit de concept RES overgenomen. De gele gebieden hebben de titel energie voor versterking agrarische economie. Dit zijn juist de jonge ontginningsgebieden. Zoals eerder aangegeven in deze reactie, zal zon	Het feit dat landbouwgrond schaars is en schaarser wordt, leidt tot een vermeend negatief effect van zonneparken op gebieden met grotere percelen, waar efficiënt geboerd kan worden. Dit zal ook als zodanig worden beoordeeld in het op te stellen PlanMER.	Nee

	op land in deze gebieden juist een verslechtering zijn voor een vitale agrarische economie. Ons verzoek is dan ook om dit in beeld te brengen. In de concept RES is dit niet meegenomen in de afwegingen. Mondeling is ons toen aangegeven dat dit in de MER onderzocht zal worden.		
11	Daarnaast wordt aangegeven dat er voor zon-pv een draagkrachtberekening wordt uitgevoerd op gebiedsniveau. Wat wordt hier feitelijk onderzocht en welke aspecten worden hierin meegenomen? Als er te weinig agrarische grond beschikbaar blijft voor jonge boeren en het agrarisch gebied versnipperd raakt door een lappendeken aan zonneparken, dan is er geen sprake meer van een vitale agrarische economie.	De draagkrachtberekening is puur landschappelijk van aard (hoeveel zonneparken van welke omvang kunnen in een (zoek)gebied worden gerealiseerd zonder dat dit het landschap ontoelaatbaar aantast). Deze analyse is van belang voor het bepalen van de opwekpotentie van de zoekgebieden. De berekening is niet gericht op economische keuzes en de leeftijd of ambitie van verschillende ondernemers.	Nee
12	Ten aanzien van windenergie worden afmetingen genoemd (pagina 15) die reeds achterhaald zijn. Er worden tegenwoordig overal hogere masten gebouwd, er is dus meer opwekpotentie voor windenergie.	Het referentietype in het PlanMER heeft een ashoogte en rotordiameter van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter). Er wordt dus wel degelijk voorgesorteerd op grotere windturbines. Het is waar dat er op dit moment enkele grotere typen commercieel verkrijgbaar zijn. Gebruik van grotere windturbines wordt door het PlanMER niet beperkt; de milieueffecten van concrete windturbines moeten sowieso op projectniveau in beeld worden gebracht. Het is niet de verwachting dat rekenen met grotere windturbines tot andere beleidskeuzes leidt.	Nee
13	In tabel 1 en 2 zijn de onderzoeksthema's benoemd, op verzoek van de initiatiefnemers zijn de brede thema's hier aan toegevoegd. Er wordt hier enkel gekeken naar meekoppelkansen voor de landbouw. Wij verzoeken met klem om aansluitend op wat we eerder in deze zienswijze hebben aangehaald, ook de effecten op de landbouwkundige structuur te toetsen: hoeveel landbouwgrond verdwijnt er, hoeveel bedrijven en huiskavels worden geraakt, wat is de bodemvruchtbaarheid van de percelen? Wat betekent het grootschalig aanleggen van zonnevelden voor de gronddruk van de agrarische sector?	Het beoordelingskader van de bredere thema's sluit aan bij de ontwikkelrichtingen uit de concept-RES. Hierbij is de opgave expliciet om te kijken hoe de RES kan worden ingezet als hefboom voor kwaliteitsverbetering. Effecten op de landbouwkundige structuur komen wel aan bod bij de bepaling van de 'draagkracht' van verschillende landschapstypen in de metropoolregio. Onderzoek naar aantallen bedrijven en kavels of de bodemvruchtbaarheid van percelen valt buiten het detailniveau van dit PlanMER.	Nee
14	Ten aanzien van de thema's natuur, economie en klimaat wordt vooral gekeken naar kansen. Hier wordt niet gekeken naar de effecten op deze thema's als de landbouw uit deze gebieden verdwijnt door de komst van grootschalige zonneparken. Wat zijn de effecten van het verdwijnen van de land- en tuinbouw op bodem, klimaat, landschap, recreatieve waarden? Daarnaast missen we ook de kosten van de	Het beoordelingskader van de bredere thema's sluit aan bij de ontwikkelrichtingen uit de concept-RES. Hierbij is de opgave expliciet om te kijken hoe de RES kan worden ingezet als hefboom voor kwaliteitsverbetering. Effecten in het PlanMER worden altijd afgezet tegen de referentiesituatie; in die zin kijkt het MER dus wel naar hoe de situatie	Nee

	<p>netwerkaansluiting. Relevant voor de beoordeling omdat deze voor de helft betaald worden door de overheid.</p>	<p>verandert. Zo kan het zijn dat ontwikkeling van een extensief zonnepark in een gebied waar voorheen intensieve landbouw werd toegepast een positief bodemeffect heeft, terwijl eenzelfde zonnepark in een kleinschalig gebied waar voorheen extensieve landbouw werd toegepast negatief scoort.</p> <p>De kosten van de netinpassing worden indirect zin in het PlanMER betrokken doordat de zoekgebieden worden beoordeeld op hun ligging t.o.v. de netinfrastructuur; immers: hoe verder daarvandaan gelegen, hoe duurder.</p>	
15	<p>De onderzoeksthema's worden naar onze mening niet integraal maar afzonderlijk bekeken. Waar wordt de integraliteit tussen de thema's bewaakt? Het uitvoeren van een MER voor de RES is een pilot, naar onze mening zouden ook de kansen van deze pilot benut moeten worden om kennis te vergroten. Juist bij leemtes in kennis moet men verder kijken. In deze NRD worden benodigde beoordelingscriteria om kennis te vergroten niet meegenomen. Dat is een gemiste kans.</p>	<p>Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten.</p> <p>Aanvullend aan de gebruikelijke milieuthema's worden in het PlanMER ook de zogenaamde 'bredere thema's' beschouwd. Het zijn juist deze brede thema's die een integrale beoordeling mogelijk maken. Het is onontkoombaar dat de verschillende thema's eerst individueel beschouwd worden, maar de uiteindelijke keuze voor een voorkeursalternatief (en dus de onderbouwing van de RES 1.0) baseert zich op alle in het MER onderzochte thema's.</p>	Nee
<p>Conclusie:</p> <p>Bovenstaande zienswijze leidt op de volgende punten tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De effecten op de landbouwkundige structuur worden, op detailniveau van een PlanMER, meegenomen in de effectbeoordeling. 			

Z9 – DOKK namens particuliere indiener (4782236)

Naam instantie/indiener:		DOKK namens particuliere indiener (uit Valkenswaard)	
Datum zienswijze:		16 november	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Op 1 oktober 2020 is door Metropoolregio Eindhoven de concept Regionale Energiestrategie, hierna: de concept-RES, ingediend bij Planbureau voor de Leefomgeving na diverse eigen gesprekken. De onderhandelingen zijn met name gericht op bestuurlijk niveau tussen de diverse overheden, waardoor reclamanten geen - althans amper - inspraak heeft gekregen om zijn standpunt kenbaar te maken. De gemeenten werken samen via subregio's: De Peel, De Kempen, De A2-gemeenten en het Stedelijk Gebied Eindhoven.	<p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Gemeenten weten op basis van deze tijdlijn wanneer er geplande activiteiten zijn. Gemeenten publiceren over de bijeenkomsten via sociale media en in het lokale blaadje. Regionaal worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden via: https://www.energieregionre.nl/home/default.aspx</p> <p>Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p> <p>Vanuit de werkorganisatie voor de RES wordt invulling gegeven aan het participatietraject voor de PlanMER dat is gekoppeld aan de participatievormen en -momenten voor de RES. In die zin doorlopen PlanMER en RES dezelfde route.</p> <p>Het PlanMER wordt gedurende zes weken voor éénieder ter inzage gelegd en er wordt een (of meerdere) informatieavond(en) gehouden. De ontvangen zienswijzen worden beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. Het PlanMER vormt één van de pijlers van de RES 1.0. Het VKA speelt een rol in de besluitvorming over de inhoud van de RES 1.0.</p>	Nee
2	Indiening van onderhavige notitie NRD is de start van de plan-m.e.r.-procedure voor de RES MRE . Reclamanten benutten deze inspraakmomenten om ook hun kritiek te uiten over het concept-RES, omdat de milieugevolgen van de locatiekeuzes uit de concept-RES worden benut	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen. Aangezien alleen de Notitie Reikwijdte en Detailniveau ter inzage ligt worden opmerkingen die enkel betrekking hebben op de concept-RES niet van een antwoord voorzien.	Nee

3	<p>De notitie NRD, en de daaraan voorafgaande concept-RES, bevat disproportioneel en onzorgvuldig veel losse einden. Het concretiseert niet en stelt onnodig uit, ofwel is beleidsmatig stuurloos. Reclamanten doelen hiermede op de poging van de RES-regio om inwoners te betrekken bij de totstandkoming van de conceptRES. Expliciete vragen van inwoners worden afgewenteld door met mist omgeven antwoorden, zoals 'dat is nog niet duidelijk' of 'daar weten we nog niks van'. Hierdoor blijven vragenuurtjes en dergelijke nietszeggend</p>	<p>We doorlopen een proces waarbij we stap voor stap steeds concreter worden. In de periode voorafgaand aan de concept-RES zijn de diverse partijen op verschillende momenten geïnformeerd en geconsulteerd/bevraagd over en meegenomen in de achtergrond, de opgave en het proces van de RES. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden.</p> <p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Gemeenten weten op basis van deze tijdlijn wanneer er geplande activiteiten zijn. Gemeenten publiceren over de bijeenkomsten via sociale media en in het lokale blaadje. Regionaal worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden via: https://www.energieregionre.nl/home/default.aspx</p> <p>Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p>	Nee
4	<p>Dit is tevens één van de kritiekpunten van het Planbureau voor de Leefomgeving. "Op welke locatie windmolens en zonnepanelen moeten verschijnen is vaak onduidelijk. Ook de financiering van plannen blijft vaag. (...) Daar moet als de wiedeweerga verandering in komen.", aldus het planbureau in dagblad Trouw. Dit is in de concept-RES van Metropoolregio Eindhoven eveneens, en ernstig het geval.</p>	<p>Het doel van het op te stellen PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. Het verkrijgen van deze informatie is gewenst, voordat de regio overgaat tot het aanwijzen van exacte locaties voor wind- en zonne-energie. De concept-RES van de Metropoolregio is in die zin al concreet dat afgebakende zoekgebieden zijn ingetekend waarbinnen grootschalige opwek bij voorkeur plaatsvindt.</p>	Nee
5	<p>De concept-RES en NRD zijn in het algemeen vaag en niet-specificerend. Bij windenergie dient er te worden aangesloten bij grootschalige landschappen, zoals zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en het grootschalige polderlandschap, maar dit wordt vervolgens niet concreet gemaakt met mogelijke locaties.</p>	<p>Voor de zoekregio's uit de Concept-RES worden in het PlanMER opstellingsalternatieven voorgesteld en vervolgens onderzocht. Uitgangspunt bij de ontwikkeling van deze opstellingsalternatieven is dat wordt voldaan aan de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019), waarin wordt voorgeschreven dat windenergie dient aan te sluiten bij grootschalige landschappen, zoals zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en het grootschalige polderlandschap.</p>	Nee

6	Er is, blijkens de inhoud, wel enigszins ambitieus nagedacht over wind en zonne-energie, maar op het gebied van warmteopgave is in de concept-RES met de notitie NRD niet tot nihil ingevuld; Anders gezegd is achterwege gelaten naar wat een goed bestuur betaamt, als gekozen met een meerjarige vertrouwensrelatie in en met de omgeving.	Ook de potentie van andere vormen van duurzame opwek zullen worden onderzocht. Dat zal in een ander, minder gedetailleerd spoor gebeuren. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. In de RES wordt naast grootschalige opwerk ook ingegaan op de thema's warmte en besparing.	Nee
7	Daarnaast zijn reeds zoekregio's aangewezen voor wind- en zonne-energie, maar dient een afweging tussen de relevante factoren nog te worden gemaakt, denk hierbij aan kwantiteit, kwaliteit, ruimte, draagvlak en kosten. Dit biedt en leidt tot (rechts)onzekerheid.	De potentiële invulling van de zoekregio's wordt onderzocht in het op te stellen PlanMER, zodat de effecten op het milieu een volwaardige plaats krijgen in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten binnen deze zoekregio's.	Nee
8	Er wordt in de notitie NRD op pagina 14 verwezen naar figuur 4. De aangegeven gebieden zoals energie voor natuur, energie voor versterking agrarische economie, en het zoekgebied Kempen, staan nog niet vast en zouden ook niet als vaststaand mogen worden beschouwd.	<p>In de verschillende Kempengemeenten zijn zoekgebieden aangewezen. In drie van de gemeenten (Bergeijk, Oirschot en Reusel – De Mierden) is het beleidskader, samen met deze zoekgebieden, vastgesteld. In de andere twee gemeenten (Bladel en Eersel) zijn wel zoekgebieden bepaald, maar is het beleidskader niet vastgesteld.</p> <p>De zoekgebieden van de overige zestien MRE-gemeenten zijn op een andere manier tot stand gekomen, namelijk door middel van ontwerpend onderzoek waarbij meekoppelkansen met natuur, landbouw infrastructuur bepalend waren.</p> <p>De resultaten van het milieueffectenonderzoek (PlanMER) zullen dienen als input voor de bestuurlijke besluitvorming over het onderscheiden van geschikte zoekgebieden voor zon-pv en windenergie in de RES 1.0. ('pv' staat voor 'photovoltaic' oftewel 'fotovoltaïsch', ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie).</p>	Nee
9	Verder zijn er al veel voorbeelden van oppervlakkige vaagheden in de concept-RES. Hoofdstuk 3, inleiding, stelt dat de overheid een voorbeeldrol heeft, bijvoorbeeld via het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. Hetgeen, vanzelfsprekend, kosten meebrengt. Daarnaast volgt uit paragraaf 3.1 dat een aanpak van energiebesparing technisch mogelijk, financieel haalbaar en maatschappelijk acceptabel moet zijn. Hierin specificeert het concept niet, welke grens- of richtwaarde voor dergelijke uitgangspunten geldt.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	Zonder deze waarde(n) zijn het niet meer, dan nietszeggende uitgangspunten zonder relevante, wezenlijke inhoud.		
10	<p>De concept-RES heeft ook een energiebesparingsplan opgesteld, waarmee het energieverbruik en de uitstoot van CO2 verlaagd moet worden. In paragraaf 3.2 wordt de ontwikkeling in drie hoofdtrappen gezien. Met name stap 2 valt hierin op, omdat een energieregio 'later' kan handhaven met wetgeving, zoals het Activiteitenbesluit. Reclamanten stellen echter dat als de normen van het Activiteitenbesluit worden overschreden, het bevoegd gezag bij voorbaat dient te handhaven en niet achteraf. Nu wekt de concept-RES de indruk dat het besparen van energie en CO2 achteraf kan gebeuren door middel van handhaving, terwijl het juist de wettelijke taak van het bevoegd gezag is om dan proactief toe te zien en te handhaven.</p>	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
11	<p>Paragraaf 4.2 van de concept-RES stelt onder kopje 'Energie voor natuurontwikkeling' dat de energieregio streeft naar een veerkrachtig natuurlijk systeem. Energie zou kunnen worden ingezet om bestaande bossen en natuurgebieden uit te breiden. Daarna volgen enkele voorbeelden hoe energie en uitbreiding van natuur in samenspel gaan. Echter, het benoemt niet concreet welke mogelijkheden er zijn in de energieregio. Ook ontbreken natuurgebieden in de notitie NRD, zoals het Plateaux - het Gageven en natuurgebied De Maaij / Beekloop. Ook natuurgebieden die potentie hebben om een beschermd NNN of Natura-2000 gebied te worden niet getoetst. Er wordt niet meer dan bloot benadrukt dat er ook andere manieren zijn om energie en natuurontwikkeling samen te laten gaan. Elk standpunt is zoek, politiek op korte en lange termijn onhoudbaar. Het is als een speld in een hooiberg.</p>	<p>Naast eventuele effecten op planologisch beschermde natuurgebieden wordt voor de effectbepaling op de natuur in het PlanMER onder andere uitgegaan van reeds bestaande kennis met betrekking tot het voorkomen van diverse diersoorten in het gebied. Op deze manier worden ook effecten op natuurwaarden buiten de beschermde natuurgebieden overwogen.</p> <p>Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.</p>	Nee
12	<p>Dezelfde paragraaf in de concept-RES benoemt onder kopje 'Energie voor natuurinclusief boeren' dat de inkomsten uit duurzame energieopwekking bijdragen aan voldoende bedrijfsinkomsten om de extensivering van de agrarische functie te kunnen opvangen. Extensivering van agrarische functies is een uitdaging op zich voor de regio's en het Rijk. Echter, de concept-RES benoemt niet hoe andere partijen, zoals boeren zonder een windmolen of zonneveld op hun</p>	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	perceel, worden bekostigd dan wel gecompenseerd ten behoeve van de extensivering van de agrarische functies aldaar.		
13	In paragraaf 4.5 van de concept-RES wordt enigszins de impact op het elektriciteitsnetwerk geschetst. De conclusie is dat er twee nieuwe HS/MS-stations nodig zijn die 3 tot 8 hectare ruimte zullen innemen. Dit is een ruime marge. Daarnaast worden de maatschappelijke kosten begroot tussen de 153 en 196 miljoen euro, exclusief de kosten voor aanpassingen aan het hoogspanningsnet door TenneT en exclusief de kosten voor het onderliggend net. Ofwel, de ruimtelijke inpassing en de totale kosten om het net te versterken zijn niet bekend.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze. Overigens is netinpassing een belangrijk onderwerp, waaraan in het PlanMER voor de metropoolregio aandacht wordt besteed. Enexis is nauw bij dit proces betrokken. De milieueffecten van de netinpassing van grootschalige opwek zijn een tweede-orde-effect (het effect van het effect). Daar komt bij dat voor elke gekozen wijze van grootschalige opwek meerdere manieren van netinpassing mogelijk zijn (locatie van verbindingen, boven- of ondergronds etc.). Als deze gevolgen in het MER betrokken zouden worden nemen de omvang, de complexiteit en de doorlooptijd toe. Om te zorgen dat de PlanMER van dienst kan zijn bij de totstandkoming van de RES 1.0 is er nu voor gekozen om de milieueffecten van de eventuele verzwaring van het elektriciteitsnet niet mee te nemen, maar later te beschouwen. Nu al is zeker dat er sowieso uitbreidingen van het elektriciteitsnetwerk zullen komen. De vraag waar dit het beste kan gebeuren zal plaatsvinden gebaseerd op en na vaststelling van de RES 1.0. Het is nog niet zeker of hiervoor opnieuw een PlanMER wordt uitgevoerd, of dat de milieueffecten op een andere manier onderzocht worden.	Nee
14	Volgens de concept-RES zou het een inzicht geven in de regionale warmtevraag, de potentie van de beschikbare warmtebronnen, de huidige warmte-infrastructuur en de mogelijkheden voor samenwerking tussen gemeenten in het realiseren van duurzame warmte. Echter, de concept-RES is zéér summier op deze punten, ofwel bestuurlijk ongelooftwaardig. Verkennende onderzoeken, vergelijkend met zoekgebieden van wind- en zonne-energie, zijn niet tot nauwelijks aan de orde. Er wordt benoemd dat er een potentie is van duurzame warmtebronnen van 15,4 TWh. Dit zal door verschillende beperkingen lager uitvallen, dus wordt als eerste ingezet op besparing. dat is een behoorlijke tegenstelling, en doet het vertrouwen in de lokale overheid fors deuken. De energieregio stelt in het stuk dat de regio een gigantische potentie heeft en ruimschoots aan de vraag naar warmte kan voldoen. Toch kiest het voor besparing en de motivatie hiervoor is niet aanwezig. De concept-RES benoemt alleen dat er	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	vervolgonderzoek nodig is. Een teleurstellende conclusie in de potentie van de regio.		
15	Paragraaf 5.2 van de concept-RES stelt dat op sommige plekken in de regio de warmtevraag volledig uit elektrische oplossingen zal bestaan, wat betekent dat de belasting op het net op deze locaties nog hoger zal zijn. Het is niet duidelijk welke gevolgen dit heeft voor het net en in het verlengde hiervan, TenneT en Enexis. Zijn er bijvoorbeeld extra hoogspanningsstations nodig? Of, worden de kosten hoger door dergelijke oplossingen? De gevolgen hiervan blijven in de concept-RES derhalve onbelicht, waarmee zelfs de minste verantwoording aan burgers uitblijft.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
16	De concept-RES benoemt dat de RES alle projecten benoemt die door desbetreffende bestuursorganen voor 2025 zijn vergund. Een bijzondere verplichting, aangezien gemeenteraden normaliter het laatste woord hebben over projecten die op / binnen hun gemeentelijke grondgebied worden gerealiseerd. Prof. mr. dr. D.J. Elzinga, hierna: Elzinga, benoemt daarom terecht dat het Klimaatakkoord geen reden is om een gemeenteraad zijn bevoegdheden te ontnemen.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
17	De energieregio kent geen directe democratische legitimiteit. De keuzes die dit niet-juridisch orgaan maakt, kunnen staatsrechtelijk niet leiden tot de verplichting om gebruik te maken van autonome bevoegdheden van de gemeenten. De concept-RES lijkt aan te sturen op een verplichte 'vrijwillige' samenwerking, maar de praktijk is anders. Het dwingend karakter komt terug in de concept-RES door te stellen dat de gemeentelijke bestuursorganen de projecten voor 2025 dienen te vergunnen. Ook in het verleden zijn er door overheden samenwerkingsverbanden aangegaan die als dwingend werden ervaren door bestuurders en volksvertegenwoordigers.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
18	Gemeenteraden zijn buitenspel gezet door een niet-staatsrechtelijke entiteit: de RES-regio's. De Metropoolregio Eindhoven (RES-regio) is geen bestuursorgaan in de zin van de Awb en is een niet democratisch gekozen orgaan. Er dient een connectie te zijn met een volksvertegenwoordiging om dergelijke keuzes staatsrechtelijk te rechtvaardigen en verantwoorden. Deze ontbreekt. Daarnaast kan een lex specia/is bevoegdheden van de gemeenten overdragen aan een	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	samenwerkingsregio, echter bij gebrek aan wetenschap betwisten appellanten dat hiervan sprake is.		
19	<p>De minister van Economische Zaken en Klimaat gaf als volgt antwoord op de vraag wat de democratische legitimatie is van de RES-regio's: 'Gemeenten, provincies en waterschappen bepalen gezamenlijk de contouren van de regio's. De officiële ontwikkeling van de RES start na het ondertekenen van het Klimaatakkoord. Uitgangspunt daarbij is dat gemeenteraden, Provinciale Staten en waterschapsbesturen in 2019 een startnotitie vaststellen. Dit vormt ook het formele mandaat voor de regio's om aan de gang gaan met de RES. Wanneer de concept-RES is gevormd moet deze ook formeel worden goedgekeurd via het omgevingsbeleid van de decentrale overheden.</p> <p>Elzinga is kritisch over deze opvatting. Hij baseert zijn opvatting op het verleden: 'Bij eerdere regionale operaties, zoals de omgevingsdiensten en de regionalisering van het sociaal domein, mochten ook aanvankelijk duizend bloemen bloeien, maar uiteindelijk was het toch de nationale overheid die de knopen doorhakte.' Volgens Elzinga is het algemene probleem dat grote operaties in Den Haag al worden voorbereid. 'In die kokers ziet men de gemeente vooral als een soort uitvoeringsorganisatie. Dat geldt ook voor de RES. Die moet passen in het Klimaatakkoord en daarom worden ze zo georganiseerd, dat gemeenten alleen nog maar kunnen instemmen. Als het dan op de besluitvorming in de raad aankomt, zijn de hazen al gelopen'.</p>	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
20	Kortom, gemeenteraden dienen zich ervan bewust te zijn wat de impact is van het Klimaatakkoord en de RES. Daarbij dienen de RES-regio's en het Rijk de staatsrechtelijke positie van zichzelf en de gemeenten, en ten opzichte van elkaar, niet uit het oog te verliezen. De notitie NRD is hierin ook te vaag, omdat deze aangeeft dat alleen 'breed gedragen' windprojecten worden gerealiseerd. Het is in de notitie onvoldoende aangeduid wanneer een project breed gedragen is.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
21	Het Klimaatakkoord benoemt dat zonder draagvlak een energietransitie in Nederland niet mogelijk is. Dat wordt in de Handreiking RES, als hulpmiddel bij de totstandkoming van de RES, benadrukt: "De RES kan alleen succesvol zijn als het een participatief proces kent waarin lokale	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	(maatschappelijke) partijen en bewoners van begin of aan worden betrokken.		
22	Door participatie, inspraak en serieuze wijze van betrokkenheid van de burger door de overheid wordt de kans groter dat de omgeving van de RES de doelen gaat nastreven. Dit versnelt de uitvoering en daarmee de opwekking van duurzame energie in Metropoolregio Eindhoven. Dit wordt ook door de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019) benoemd: "Om de betrokkenheid van de inwoners en draagvlak voor duurzame energie te vergroten, geldt als randvoorwaarde dat een ontwikkeling maatschappelijke meerwaarde geeft. Een maatschappelijke meerwaarde wordt onderbouwd door de maatregelen die zijn getroffen om de impact van de windturbines op de omgeving te beperken en de bijdrage aan maatschappelijke doelen". Voor Reclamanten is totaal onduidelijk hoé de impact van windturbines in de directe omgeving wordt beperkt in de definitieve RES.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
23	De Afdeling geeft sinds het Windpark De Drentse Monden en Oostermoer aan dat omwonenden op een afstand tot 10 maal de tiphoogte hinder ondervinden. Een dergelijke afstand zou bijvoorbeeld de impact op omwonenden kunnen beperken.	In de uitspraak voor Windpark De Drentse Monden en Oostermoer (ECLI:NL:RVS:2018:616) geeft de Afdeling aan dat zij voor windparken op land als uitgangspunt hanteert dat gevolgen van enige betekenis aanwezig kunnen worden geacht binnen een afstand van tien keer de tiphoogte van de voor appellanten dichtstbijzijnde windturbine, gemeten vanaf de voet van de windturbine. Echter, ook op een kortere afstand dan tien keer de tiphoogte kunnen windparken voldoen aan de wettelijke normen voor o.a. geluid- en slagschaduw ter plaatse van woningen van derden. Er wordt daarom geen aanleiding gezien om een dergelijke afstand te hanteren in het PlanMER.	Nee
22	Voorts geniet de RES géén juridische status. Dat betekent (niet) dat de lokale overheden grenzeloos alles kunnen afspreken. Een minimumeis vaneen goed participatieproces is dat het proces voldoet aan eisen die het, toekomstige, Omgevingsbesluit stelt, te vinden in artikel 10.7: "Bij het vaststellen van een omgevingsvisie wordt aangegeven hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen bij de voorbereiding zijn betrokken en wat de resultaten zijn." Dit is van evident belang omdat de doelstellingen van de RES en de gemaakte keuzes worden opgenomen in de toekomstige	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	<p>omgevingsvisies. De bevoegde gezagen van de omgevingsvisie dienen te motiveren hoe burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en bestuursorganen zijn betrokken en wat hiervan de resultaten zijn. Het Omgevingsbesluit, in artikel 10.7, benoemt echter niet op welke wijze dit dient te gebeuren. Dat neemt niet weg dat bestuursorganen worden ontslagen van hun motiveringsplicht betreffende participatie als bedoeld in artikel 10.7 van het Omgevingsbesluit. Als de concrete (locatie)keuzes in RES 1.0, zonder betrokkenheid en weergave van de resultaten, in de omgevingsvisie worden opgenomen, wordt derhalve niet voldaan aan het Omgevingsbesluit.</p>		
--	---	--	--

23	<p>Het voorgaande wordt versterkt door de Handreiking RES. Deze spreekt namelijk de voorkeur uit om de processen omtrent de RES deel uit te laten maken van de totstandkoming van de omgevingsvisies. Hierdoor kan er een samenhangende afweging van beleid, participatie en besluitvorming plaatsvinden. Daarbij wordt hiermee tevens voldaan aan het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak in besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, ook wel het Verdrag van Aarhus genoemd. Artikel 6, vierde lid, van dit verdrag verplicht tot vroegtijdige inspraak, wanneer alle opties open staan en doeltreffende inspraak kan plaatsvinden. De RES, waarin het de bedoeling is dat concrete plannen met zoekgebieden worden vastgesteld, is een deel van het totale proces waar alle opties zijn en doeltreffende inspraak kan plaatsvinden.</p> <p>In stap 1 stelt de Handreiking RES voor om een goed overzicht te maken van de inwoners, maatschappelijke partijen en bedrijven in de regio die van belang zijn voor de opstelling van de RES en die in dat kader geraakt kunnen worden door de keuzes die in de RES worden opgenomen. Stap 2 werkt toe naar een energiemix. Hierbij stelt de Handreiking RES voor om deze op te stellen met de regionale stuurgroep én participanten, zoals burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven, van de samenleving. Bij stap 3 worden de uitkomsten van stap 1 en 2 samengevat in een planning en dit te communiceren met alle partijen, waaronder burgers. De laatste stap, stap 4, worden energieprojecten omgezet in concrete locaties. Hier dient eveneens extra aandacht te worden gelegd op de bewoners in het gebied. Vrijwel alle stappen benadrukken de participatie van omwonenden. Deze dienen dus te allen tijde breed te worden betrokken, hetgeen bij het opstellen van de concept-RES achterwege is gebleven.</p>	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
24	<p>Kortom, het Omgevingsbesluit, de Handreiking RES en het Verdrag van Aarhus schrijven een uitgebreid en betrokken participatietraject voor. Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft, zoals eerder benoemd, recent een advies uitgegeven waarin het kritisch is op de wijze van totstandkoming van de concept-RES in Nederland. Daarin wordt benoemd dat gemeenteraden én burgers niet of nauwelijks op de hoogte zijn van de opgestelde energie strategieën. Dit kan zodoende resulteren in gebrekkige motiveringen als de RES wordt gebruikt ter ondersteuning van de omgevingsvisie. Reclamanten verlangen een</p>	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	veranderende houding van de energieregio richting de burgers zodat - anders dan nu - deze daadwerkelijk op een betrokken wijze inspraak mogen leveren.		
25	Het werkt daarbij niet mee dat de concept-RES zichzelf tegenspreekt op het gebied van draagvlak. In hoofdstuk 4, inleiding, wordt gesteld dat Metropoolregio Eindhoven het belangrijk vindt dat de zoekgebiedenkaart en de bijdrage van de regio breed gedragen zijn. Terwijl in paragraaf 1.3 wordt gesteld dat de energieregio in het proces naar de RES 1.0, in de tweede helft van 2020 en in de eerste helft van 2021, concreter in gesprek gaat met partners, inwoners en belanghebbenden over locaties, projecten en activiteiten. Doordat de zoekgebieden reeds zijn vastgesteld zonder inspraak, is het met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat de definitieve locaties zonder of geringe draagvlak worden vergund.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
26	Recente ontwikkelingen duiden erop dat het Rijk een veranderde houding heeft ten opzichte van wind op land. Minister Ollongren stelt voor om windenergie vooral op zee te exploiteren, aangezien wind op land een te groot ruimtelijk impact heeft. Daarnaast is er een motie aangenomen in de Tweede Kamer van de grootste regeringspartij, de VVD, om te bezien onder welke voorwaarden marktpartijen een kerncentrale mogen bouwen in Nederland. Tweede Kamerlid Mark Harbers stelt daarbij terecht dat men geen rommellandschap wil, volgeplempt met windmolens en zonneweides. Dit kenmerkt de divergerende en dynamisch veranderende houding van het Rijk ten opzichte van wind- en zonne-energie.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
27	In de Kempenregio zal er in fase 1 geen alternatieven worden onderzocht, omdat hier al een PlanMER is uitgevoerd. Dit is volgens reclamanten ten onrechte, omdat het PlanMER nog geenszins vaststaat en nader onderzoek noodzakelijk en vereist is.	Het PlanMER van de Kempengemeenten was de onderbouwing van beleid omtrent grootschalige opwek d.m.v. zonne- en windenergie. Dit beleid is in drie van de vijf Kempengemeenten vastgesteld. De overige twee gemeenten hebben ervoor gekozen om de resultaten van de RES-brede plan-m.e.r. af te wachten vooraleer zij beleid vaststellen. De zoekgebieden in de Kempengemeenten zijn op een andere manier tot stand gekomen dan de zoekgebieden elders in de metropoolregio. In het PlanMER bij de RES worden alle zoekgebieden echter gelijk behandeld.	Nee
28	Voordat de mogelijkheid van windturbines wordt bekeken, moet eerst worden vastgesteld of er voldoende transportcapaciteit is, zoals volgt uit de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019). Er dient met netbeheerder Enexis worden afgestemd om tot een zorgvuldig gebruik	Netinpassing is een belangrijk onderwerp, waaraan in het PlanMER voor de metropoolregio uitgebreid aandacht wordt besteed.	Nee

	<p>van ruimte te komen. Op de onderstaande afbeelding kunt u zien dat in het Zuidwesten van de provincie Noord-Brabant géén transportcapaciteit beschikbaar is. Reclamanten willen benadrukken dat de PlanMER van de Kempengemeenten daar onvoldoende rekening mee heeft gehouden, doordat de posities en ligging van mogelijk nieuwe hoofdstations of transportverdeelstations nog niet bekend zijn, waardoor hierop niet kan worden voorgesorteerd.</p>	<p>Van het PlanMER in de Kempen is geleerd en er wordt nu nauw contact onderhouden met de netbeheerder Enexis om het onderwerp de juiste plaats te geven in de effectbeoordeling en de besluitvorming.</p>	
29	<p>Naast dat wind- en zonne-energie een grote ruimtelijke impact heeft, zijn er talloze andere negatieve effecten van windturbines. Daardoor is het te gemakkelijk om te zeggen dat een windpark tijdelijk wordt opgesteld voor de duur van 25 jaar. In de ogen van reclamanten is de duur van 25 jaar niet tijdelijk en bovendien is niet uitgesloten dat daarna een windpark wordt geüpgraded. Daarnaast zijn er geen waarborgen gemaakt dat de windturbines daadwerkelijk worden verwijderd.</p>	<p>Het verwijderen van windturbines na 25 jaar kan geregeld worden in de af te geven omgevingsvergunningen.</p> <p>Juist door deze termijn van 25 jaar te hanteren, kan het bevoegd gezag bij een verzoek om repowering (upgraden) wederom beoordelen of het gewenst is om een windturbine te ontwikkelen op de desbetreffende locatie.</p>	Nee
30	<p>Voorts moet het MER rekening houden met de worst-case windturbines, omdat deze hoger zijn en daarmee ook bijvoorbeeld minder stil zijn. Omwonenden zullen zich onder meer geconfronteerd zien met waardedaling van hun onroerende goederen, slagschaduw hinder, (laagfrequent)geluidshinder en lichthinder. Door in de concept-RES en notitie NRD solitair- eenzijdig-te focussen op wind- en zonne-energie wordt met de negatieve effecten onvoldoende rekening gehouden. Er dient nu een breder onderzoek te worden verricht waarin alternatieve energiebronnen worden afgewogen.</p>	<p>De onderscheidende eigenschappen van verschillende typen windturbine vallen buiten het detailniveau van het PlanMER: hiervoor is ruimte bij de concrete invulling van projecten (of eventueel eerder, bij de totstandkoming van gemeentelijke beleidskaders). Dergelijke verschillen leiden op het abstractieniveau van de RES niet tot andere beleidskeuzen.</p> <p>Ook de potentie van andere vormen van duurzame opwek zullen worden onderzocht. Dat zal in een ander, minder gedetailleerd spoor gebeuren. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. De (milieu)effecten van andere oplossingen en technieken zijn door het grote spectrum aan nieuwe technieken en de snelle ontwikkelingen op dit gebied nu niet integraal te vergelijken in een PlanMER en niet passend binnen de beoogde termijn voor het realiseren van de huidige duurzaamheidsdoelen.</p>	Nee
31	<p>Op 10 oktober 2018 publiceert de World Health Organisation, hierna: WHO, een nieuwe geluidsrichtlijn. Door wetenschappers over de hele wereld is blootstelling aan geluid erkend als een belangrijk (en groeiend) probleem voor de volksgezondheid. De overheid heeft een</p>	<p>Het detailniveau van het PlanMER is niet zodanig dat geluidsberekeningen worden uitgevoerd of betrokken bij de beoordeling. Wel zal een standaardafstand worden gehanteerd om gebieden met een hoge (bovenwettelijke) geluidshinder uit te sluiten.</p>	Nee

	<p>zorgplicht ten opzichte van haar burgers. De WHO stelt dat er nog onvoldoende onderzoek naar gedaan is, daarom is de nieuwe geluidsrichtlijn voorwaardelijk ingekleed, waardoor nu nader onderzoek is vereist. De WHO geeft de aanbeveling om de geluidniveaus die worden geproduceerd door windturbines te reduceren tot onder 45 dB (Lden), omdat het geluid van windturbines boven dit niveau geassocieerd wordt met negatieve gezondheidseffecten.</p>	<p>Het genoemde WHO-onderzoek stelt zelf dat er weinig bewijs beschikbaar is voor de nadelige effecten op de gezondheid door aaneensluitende blootstelling aan geluid van windturbines. Er blijkt dat er geen statistisch significante relatie gevonden is tussen de blootstelling aan windturbinegeluid en mogelijke gezondheidseffecten zoals hart- en vaatziekten, hoge bloeddruk, cognitieve stoornissen, gehoorproblemen, ongunstige zwangerschap uitkomsten en slaapstoornissen.</p> <p>Uit een viertal studies blijkt dat 10% van de populatie zeer gehinderd wordt door blootstelling aan een geluidsniveau van 45 dB Lden. Echter, het bewijs in deze studies worden in dit rapport gekarakteriseerd als 'van lage kwaliteit.'</p> <p>Of de geldende wettelijke norm voor geluid van windturbines betrouwbaar of goed is, wordt niet onderzocht in dit MER. Voor concrete vergunningaanvragen zal aan dan geldende normen getoetst worden.</p>	
32	<p>Er is in Nederland objectief bewijs voor gezondheidsproblemen als gevolg van windturbinegeluid, steeds meer artsen en GGD's luiden de spreekwoordelijke noodklok en doen lokaal / regionaal relevant onderzoek. Naar aanleiding van het advies van de WHO stelt het RIVM vast dat miljoenen Nederlanders geluidsoverlast hebben, zo'n 7.000 personen zijn omwonenden vaneen windturbine. Nieuw in dit onderzoek is dat hierbij rekening wordt gehouden met het inzicht dat de ernstigere gezondheidseffecten van geluid zoals coronaire hartziekten, bij lagere geluidniveaus optreden dan tot nu toe werd aangenomen. Ook klinisch fysicus Jan de Laat heeft in zijn recente onderzoek bevestigd dat mensen die in de buurt wonen van een windturbine kampen met problemen en daardoor een grote kans hebben op een beroerte en/of hartinfarct. Hiermee is er objectief bewijs in Nederland voor gezondheidseffecten ten gevolge van het geluid van windturbines</p>	<p>Er is geen bewijs voor ernstige gezondheidsproblemen als gevolg van windturbinegeluid, wanneer de wettelijke milieunorm in acht wordt genomen.</p> <p>Het</p> <p>In 2014 heeft de Staatssecretaris van I&M in een brief aan de Tweede Kamer, onderbouwd met twee onderzoeken van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en een literatuurstudie naar laagfrequent geluid door Bureau LBP/Sight. Hierin wordt aangegeven dat de huidige norm voor windturbines en bijbehorende reken- en meetvoorschriften voldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid.</p> <p>Het onderzoek van RIVM naar aanleiding van het WHO-onderzoek bevat geen uitgesproken stellingen over de (on)houdbaarheid van de Nederlandse geluidnorm voor windturbines, maar beveelt vooral aan om sterk in te zetten op de niet-akoestische factoren, omdat objectieve informatievoorziening behulpzaam kan zijn.</p>	Nee

		Het MER beschouwt de omgevingseffecten van windturbines op het detailniveau van een PlanMER en maakt een goede belangenafweging mogelijk.	
33	De normen van het Activiteitenbesluit milieubeheer en Activiteitenregeling milieubeheer zijn daarom achterhaald en bevoegde gezagen gedragen zich in strijd met de vereiste zorgvuldigheid als deze verouderde normen worden gehanteerd. De norm biedt onvoldoende bescherming aan omwonenden tegen de objectieve negatieve (gezondheids)effecten van (laagfrequent) geluid. De blootstelling aan (laagfrequent) geluid wordt ernstig onderschat. Een goed woon- en leefklimaat kan en wordt niet gegarandeerd.	Of de geldende wettelijke norm voor geluid van windturbines betrouwbaar of goed is, wordt niet onderzocht in dit MER. Voor de vergunningaanvraag van concrete projecten zal aan deze normen getoetst worden.	Nee
34	Ook zijn de wettelijke normen voor wind op land projecten op juridisch niveau achterhaald, omdat voor het Activiteitenbesluit milieubeheer en/of de Activiteitenregeling een MER had moeten worden gemaakt op grond van de richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's, hierna: SMB-richtlijn. Reclamanten achten zich gesterkt door een recente uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie d.d. 25 juni 2020. De Europese rechters eisen een milieueffectenrapport voor de Vlaamse normen van slagschaduw, veiligheid en geluid van de windturbines. Ten onrechte werkt de notitie NRD met een hinder afstand van 500 tot 1.000 meter bij geluid, terwijl de Afdeling aangeeft dat op een afstand binnen 10 keer de tiphoogte geluid- en slagschaduw hinder kan worden aangenomen.	Op 25 juni 2020 (zaak C-24/19) heeft het Europese Hof van Justitie een uitspraak gedaan over Vlaamse milieunormen voor windturbines. Het Hof concludeert dat voor de Vlaamse milieunormen voor windturbines een plan-m.e.r. moet worden gemaakt. Deze uitspraak heeft geen gevolgen voor de Nederlandse algemene regels voor windturbines. [...] In Nederland heeft de Raad van State in 2019 geoordeeld dat voor de Nederlandse algemene regels geen plan-m.e.r.-plicht geldt. Deze algemene regels hebben geen planmatig karakter. Dit oordeel is gebaseerd op de jurisprudentie van het Hof van Justitie. De nieuwste uitspraak van het Hof laat geen breuk in de jurisprudentie zien. De algemene regels van het Activiteitenbesluit Milieubeheer blijven dan ook onverminderd van toepassing.	Nee
35	Voorts willen reclamanten wijzen op een artikel van Ap Cloosterman. Hij is chemisch technoloog en betoogt dat grootschalig gebruik van windenergie het klimaat kan verstoren en het, in Nederland aanwezige, stikstofprobleem juist verergert. Vanwege de hoogte van de windmolens, meer dan 185 meter, wekt het draaien van wieken turbulentie op in de verschillende luchtlagen. Omdat nu de warme lucht, die meer waterdamp heeft opgenomen, vanuit hogere luchtlagen door het draaien van de wieken vermengd wordt met de koudere lucht vlak boven het aard- of wateroppervlak, ontstaat achter de windmolens door condensatie een hoeveelheid zeer vochtige lucht, waken of dikke mist, die tot meer dan 100 kilometer achter het windpark nog invloed heeft en vaak zware neerslag veroorzaakt.	Er is ons geen wetenschappelijk onderzoek bekend waarin is aangetoond dat de toepassing van windenergie de depositie van stikstof beïnvloedt, anders dan tijdens de bouwwerkzaamheden.	Nee

36	<p>Volgens Cloosterman wordt de koudere bovenlaag door de wieken van de windturbine met de warmte van onderaf komende lucht gemengd. Deze processen zijn veelvuldig in de literatuur beschreven, maar daarbij is nooit aandacht besteed aan het feit dat de opstijgende lucht ook ammoniak kan bevatten. De opgestegen lucht bevat ammoniak en deze (ammoniak bevattende) lucht wordt door een windturbine gemengd met lucht van hogere of lagere temperatuur waardoor condensatie van de ook aanwezige waterdamp ontstaat. Condensatie van de warme vochtige lucht doet waterdruppels ontstaan waardoor het ammoniakgas hierin oplost en als ammoniak op aarde neerregent. Windturbines worden veelal in een open veld en in of rondom natuurgebieden geplaatst, waardoor volgens Cloosterman de destructieve werking van de stikstofverbindingen op sommige planten (vooral dus in natuurgebieden) extremer is.</p>	<p>Er is ons geen wetenschappelijk onderzoek bekend waarin is aangetoond dat de toepassing van windenergie de depositie van stikstof beïnvloedt, anders dan tijdens de bouwwerkzaamheden.</p>	Nee
37	<p>Op basis van onder meer het voorgaande heeft Metropoolregio Eindhoven een te 'enge' blik op duurzame energie. De gevolgen voor omwonden en de natuur worden daarnaast in de concept-RES of notitie NRD benoemd. Er is daarnaast geen of onvoldoende onderzoek gedaan naar alternatieven die nihil tot minder impact hebben op ruimte, gezondheid en natuur. En juist nu de nationale overheid haar oogkleppen afdoet en inmiddels haar blik aan het verruimen is, is dit bij uitstek het geschikte moment om, als regionaal instituut, de ontwikkelingen hierin te volgen</p>	<p>De RES gaat over besparing, duurzame warmte en elektriciteit. We onderzoeken in de RES het volledige plaatje om te komen tot duurzame warmte en elektriciteit. Het Rijk heeft echter gevraagd om voor windturbines en zonnevelden een concreet bod te doen en zoekgebieden te noemen. Het MER helpt bij het maken van zorgvuldige keuzes voor die zoekgebieden en het bijbehorend bod. Het MER richt zich daarom specifiek op deze vormen van opwek.</p> <p>Ook de potentie van andere vormen van duurzame opwek zullen worden onderzocht. Dat zal in een ander, minder gedetailleerd spoor gebeuren. De reden dat grootschalige zonne- en windparken (technieken met een hoge slagingskans in de komende decennia) nu in een PlanMER worden onderzocht is de impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving. De (milieu)effecten van andere oplossingen en technieken zijn door het grote spectrum aan nieuwe technieken en de snelle ontwikkelingen op dit gebied nu niet integraal te vergelijken in een PlanMER en niet passend binnen de beoogde termijn voor het realiseren van de huidige duurzaamheidsdoelen.</p>	Nee
38	<p>Het Planbureau voor de Leefomgeving geeft aan dat landelijk, met de RES in beschouwing, de ambities zijn gesteld op 50 TWh duurzame energie in 2030, terwijl de beoogde doelstelling 35 TWh is. Metropool</p>	<p>Het bod is opgebouwd uit: gerealiseerde projecten, projecten in de pijplijn,</p>	Nee

	Eindhoven heeft hierin een bijdrage van maar liefst 2 TWh. De RES-regio's zijn dus zeer ambitieus wat betreft de plannen rondom wind- en zonne-energie. Het is echter niet passend om op een dergelijk korte termijn méér windturbines en zonnepanelen te plaatsen dan noodzakelijk. Zoals eerder genoemd zijn de gevolgen voor ruimte, natuur en omwonenden te groot om de regio meer dan noodzakelijk en onevenredig te belasten.	no-regret maatregelen zoals zon op dak, bermen/taluds en pauzelandschappen, en in de laatste plaats zon en wind op land. In deze benadering is nadrukkelijk aandacht voor gevolgen voor ruimte, natuur en omwonenden. Slechts voor het resterende deel van de 2TWh onderzoeken we de mogelijkheden voor grondgebonden zonne- en windturbineparken.	
39	De concept-RES is wél terughoudend op het ontwikkelen van duurzame warmte. Hierin wordt gesteld dat de komende vijf jaren technologische ontwikkelingen zich gaan voordoen op het gebied van geothermie, biomassa en dergelijke. Het is daarom schrijnend dat deze handelwijze niet wordt toegepast op het genereren van duurzame energie. Er wordt bijvoorbeeld reeds onderzoek gedaan naar onder meer kernenergie en nieuwe, verbeterde, varianten van zonnepanelen.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
40	De wijze van financiering wordt tevens niet benoemd in de concept-RES. Metropoolregio Eindhoven verwacht een bijdrage van 2 TWh, terwijl de regio geen verwachting heeft van de kosten van deze plannen. Het is derhalve volslagen onduidelijk of deze ambities financieel haalbaar zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving is daarom terecht kritisch op de concept-RES. De RES-regio's dienen daarom hun handelwijze om te draaien. In plaats van de burger nodeloos af te schrikken met potentiële plannen zonder te bezien welke nadelige gevolgen deze hebben en een deugdelijke financiering, dient de regio, in wetenschap van deze gevolgen en financiering, de ambities vast te stellen.	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee
41	Daarnaast is onduidelijk waar de nieuwe, gegeneerde, energie voor wordt gebruikt. Windparken en zonneparken worden zwaar gefinancierd door middel van SDE(+)-subsidies. Dat betekent dus dat veel belastinggeld wordt besteed aan 'duurzame' projecten. Het is daarom passend om de energie, opgewekt door deze projecten, te reserveren voor gebruik door de burger. In de praktijk blijkt echter dat dit een wassen neus is. In Wieringermeer, eveneens Eemshaven, is een windpark gebouwd van meer dan 80 windturbines, mede gefinancierd door 660 miljoen euro belastinggeld. 100% van deze energie vloeit echter direct naar datacentra van Microsoft. Dat betekent dat de burger wordt opgezadeld met de nadelige effecten van windturbines	Zie de reactie op onderdeel 2 van deze zienswijze.	Nee

	terwijl de belastingbetaler niks merkt van de opgewekte stroom. De concept-RES dient daarom vooraf te bepalen wat de eindbestemming is van de energie opgewekt door de plannen die de RES-regio aan de gemeenten wil opleggen.		
42	Doordat de ambities niet stroken met de gevolgen, er geen duidelijke bestemming is voor duurzame energie en de financiering, is het onmogelijk om evenredige doelstelling vast te stellen. Metropoolregio Eindhoven dient daarom opnieuw naar de reken- en tekentafel om vanuit de positie van de burger nieuwe, realistische plannen op te stellen.	We doorlopen een proces waarbij we stap voor stap steeds concreter worden. In de periode voorafgaand aan de concept-RES zijn de eerste stappen doorlopen. Het proces was echter nog niet afgerond. In het proces naar de RES 1.0, in de 2e helft van 2020 en in de 1e helft van 2021, zetten we met behulp van het PlanMER het proces voort en gaan we concreter - regionaal en lokaal - in gesprek met partners, inwoners en belanghebbenden.	Nee
43	Dat de concept-RES onvoldoende stilstaat bij de gevolgen is ook af te leiden uit het ontbreken van een kenbare deugdelijke compensatieregeling, of in ieder geval de ambitie om burgers te compenseren voor de nadelige effecten van de plannen. Dat toont dat windparken, en de initiatiefnemers weinig blij geven van waardering richting de burgers. In diverse wind parken, zoals wind park N33 en windpark De Drentse Monden en Oostermoer steggelen initiatiefnemers, gemeenten en burgers nog steeds over een gebiedsfonds dan wel burenenregeling. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de voorgestelde gebiedsfondsen evenmin in verhouding staan tot de werkelijke schade. Uiteindelijk noopt het tot het indienen van een verzoekschrift om planschadevergoeding, hetgeen geenszins in verhouding staat met de werkelijke schade die een burger ondervindt door en ten gevolge van een windpark.	De provincie Noord-Brabant heeft in de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019) vastgelegd dat duurzame energieprojecten (wind- en zonneparken) maatschappelijke meerwaarde moeten creëren. Hoe deze maatschappelijke meerwaarde wordt vormgegeven zal op individueel projectbasis blijken. De invulling van eventuele compensatieregelingen komt niet aan de orde in het NRD en valt buiten de reikwijdte van dit PlanMER. In de NRD komen enkel milieuaspecten aan de orde ter voorbereiding van het opstellen van het PlanMER.	Nee
44	Metropool Eindhoven dient daarom vooraf ambities en doestellingen random compensatieregeling vast te stellen, zodat burgers op de hoogte zijn van de te verwachten vergoedingen als blijkt dat een plan in de directe omgeving gaat plaatsvinden. Daarnaast legt dit een inspannings- en resultaatverplichting op de initiatiefnemers van windparken om de burger te compenseren voor de daadwerkelijk geleden schade.	Dit valt buiten het PlanMER, maar krijgt nadrukkelijk aandacht in de RES 1.0. Onder de noemer financiële participatie en eigendom wordt een breed scala aan mogelijkheden onderzocht. Gemeenten kunnen deze mogelijkheden borgen in lokaal beleid. Hierdoor landen de revenuen in de omgeving.	Nee
45	Resumerend en met in achtneming van bovenstaande bezwaren stellen Reclamanten dat Metropoolregio Eindhoven een concept-RES en notitie NRD heeft opgesteld die geen realistische blij geeft van de	Om in meer detail naar de mogelijkheden van zon-pv ('pv' staat voor 'photovoltaic' oftewel 'fotovoltaïsch', ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie) en windenergie in de	Nee

	<p>werkelijke plannen. Er kleven in aard en omvang, zowel in de totstandkoming als inhoud ervan, onaanvaardbare onzekerheden en onvoldoende motiveringen zodat tot geen basis bestaat bij deze notitie NRD tot verdere plannen en uit te werken, teneinde de RES 1.0 finaal te kunnen vaststellen.</p>	<p>Metropoolregio Eindhoven te kunnen kijken, is gekozen om een milieueffectenonderzoek (PlanMER) uit te voeren. In de concept NRD, het document dat ter inzage heeft gelegen en waar een ieder een zienswijze op kon geven, is de in de PlanMER te hanteren onderzoeksmethode beschreven. De resultaten van het PlanMER zullen dienen als input voor de bestuurlijke besluitvorming over zon-pv en windenergie in de RES 1.0.</p>	
--	--	--	--

--

<p>Conclusie:</p>

<p>Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.</p>

Z10 – DOKK namens particuliere indiener (4782285)

Zienswijze Z10 (uit Bergeijk) is woordelijk gelijk aan Z9. Zie voor de samenvatting en beantwoording aldaar.

Z11 – Brabantse Milieufederatie (4782366)

Naam instantie/indiener:	Brabantse Milieufederatie		
Datum zienswijze:	2 november		
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Paragraaf 2.2 De MRE en haar omgeving - Veerkrachtig natuurlijk systeem en Paragraaf 2.4 Provinciaal beleid - Natuur Netwerk Brabant</p> <p><i>Onjuiste aanname over natuurversterking door opbrengsten uit zon- en windprojecten</i></p> <p>In deze paragrafen wordt gesteld dat het plaatsen van een wind-of zonnepark in de Groenblauwe mantel, dan wel grenzend aan Natuurnetwerk Brabant, kan leiden tot natuurversterking door de opbrengsten van energieproductie in te zetten voor het realiseren van NNB of de ontwikkeling van natuurgebieden. De aanname is dat daarvoor energieprojecten in natuurgebieden moeten worden geplaatst. Dat is natuurlijk helemaal niet nodig en in onze ogen ook zeer ongewenst. Opbrengsten uit energieopwekking buiten natuurgebieden kunnen uitstekend aangewend worden voor aanleg en versterking van natuurgebieden elders.</p> <p>Bovendien worden de opbrengsten uit energieprojecten danig overschat, zeker als er in de nabijheid geen bestaande netinfrastructuur aanwezig is.</p> <p>Bovendien moet het al dan niet besteden van opbrengsten niet leidend zijn in het bepalen van een zoekgebied. Het moet gaan om een logische plek waarbij de diverse belangen op een transparante en zorgvuldige wijze worden afgewogen.</p> <p>Kortom, het is een misleidende en onjuiste veronderstelling om energieprojecten één op één te koppelen aan natuurversterking. We vinden dat u dit criterium niet op deze wijze mee kunt en mag meenemen in deze plan m.e.r. Mocht u anders besluiten, dan vragen wij u in ieder geval om een duidelijke onderbouwing te geven hoeveel euro er per</p>	<p>Beoordeling van de mogelijkheid tot natuurbescherming zal niet uitgaan van ligging in beschermde natuurgebieden, aangezien plaatsing binnen NNB en N2000-gebieden op voorhand wordt uitgesloten.</p> <p>Het PlanMER zal op dit thema uitspraken doen indien er een logische ruimtelijke koppeling is. Eventuele negatieve effecten op bijvoorbeeld ecologie zullen bij dat thema aan de orde komen.</p> <p>De opmerking betreffende de opbrengsten van grootschalige zonne- en windparken wordt ter harte genomen, maar daarbij moet gezegd worden dat het detailniveau van het PlanMER al niet zodanig is dat concrete uitspraken gedaan worden over de omvang van dergelijke opbrengsten.</p> <p>Het bredere thema natuurversterking is niet leidend bij het bepalen van de zoekgebieden. Het MER brengt alle milieu- en bredere thema's in beeld; het uiteindelijke voorkeursalternatief dat in de RES 1.0 zal landen is een integrale beleidskeuze.</p>	Nee

	hectare zonneveld of per opgewekte MWh windenergie beschikbaar is voor natuuraanleg en -versterking en hoe u gaat toezien op de realisatie daarvan.		
2	<p>Paragraaf 3.3. Alternatieven, fase 1</p> <p><i>Uitsluiten Natuurnetwerk Brabant</i></p> <p>Bij de wettelijke beperkingen sluit u het Natuurnetwerk Brabant uit, maar maakt u een voorbehoud voor windturbines langs infrastructuur in het NNB, omdat dit een uitzonderingspositie is in de Interim Omgevingsverordening (IOV). Vanuit natuur- en milieueffecten is dit een vreemde redenering, gezien het feit dat de windturbines rondom omgeven zullen zijn door beschermd natuurgebied. De ecologische effecten zullen niet veel anders zijn dan als deze windturbines geplaatst zouden zijn elders in het NNB, wat u logischerwijs uitsluit. Om verwarring in deze te voorkomen, stellen wij voor om het gehele NNB uit te sluiten voor windenergie en zonne-energie.</p>	<p>Het geniet de voorkeur van de provincie Noord-Brabant om windenergie langs grootschalige infrastructuur niet op voorhand uit te sluiten, om maatwerk mogelijk te maken.</p> <p>Hoewel dergelijk natuurgebied dus niet op voorhand wordt uitgesloten zullen de negatieve(re) gevolgen van windturbines op deze locaties wel in de effectbeoordeling terugkomen. Of dergelijke locaties vervolgens ook mogelijk gemaakt worden in de RES 1.0 is een beleidskeuze waarbij ook het ecologische belang wordt meegewogen.</p>	Nee
3	<p><i>Uitsluiten weidevogel- en wintergastengebieden</i></p> <p>In fase 1 wordt een startkaart opgesteld met uitsluitingsgebieden voor zonne-energie en windenergie. We vinden dat weidevogelgebieden als uitsluitingsgebieden opgenomen moeten worden. Dit zijn de gebieden die op de kaartbank van de provincie Noord-Brabant zijn aangegeven met de beheertypen:</p> <p>A11.01 Weidevogelgrasland in open landschap A11.02 Weidevogelland met riet of opgaande begroeiing A11.03 Open grasland voor overwinterende vogels A12.01 Open akkerland voor broedende akkervogels A12.02 Open akkerland voor overwinterende akkervogels</p>	In de effectbepaling natuur zullen vogelsoorten die een verhoogd risico hebben op aanvaringen met windturbines, zoals weidevogels, aandacht krijgen.	Nee
4	<p><i>Thematische alternatieven</i></p> <p>We zien graag een thematisch alternatief toegevoegd dat uitgaat van 'Dichtbij verbruik en netwerk', op basis van het uitgangspunt in het RES afwegingskader dat energieopwekking en verbruik dicht bij elkaar moeten liggen vanwege energie-efficiency en lage(re) maatschappelijke kosten.</p>	Er zal in het MER een alternatief worden onderzocht waarbij korte ligging nabij netinpassing een ontwerpcriterium is.	Ja.
5	<p>Paragraaf 3.3. Alternatieven, fase 2</p> <p><i>Beoordelen van cumulatieve effecten</i></p> <p>In deze fase beoordeelt u de milieueffecten van windenergie. Hierbij willen wij graag dat u cumulatieve effecten expliciet meeweegt. Hierbij gaat het om cumulatieve effecten op vogel- en vleermuissterfte, alsook om het creëren van barrières tussen belangrijke foerageer, rust- en</p>	De cumulatieve effecten waaronder die van meerdere windparken (en zonneparken) op vogels en vleermuizen worden waar mogelijk en passend bij het detailniveau van het MER beschreven.	Ja

	<p>broedgebieden, als gevolg van verschillende windparken in een vogeltrekroute of in vogel hotspots (Zie hiervoor de hotspot kaarten van de Vogelbescherming).</p> <p>Hoewel we 'energie-hotspots' met combinaties van wind- en zonne-energie een goede gedachte vinden, spelen hier ook cumulatieve effecten een rol. Vogels die door windturbines moeten uitwijken en verstoord worden, moeten in nabij gelegen gebieden kunnen foerageren, broeden en rusten. Als deze gebieden ook nog bedekt worden met zonnepanelen, dan leidt dit tot zeer negatieve ecologische effecten.</p>		
6	<p><i>Beoordelen van 'ongerepte natuurpanorama's</i></p> <p>Bij de milieueffecten van windturbines moet ook rekening worden gehouden met de ongerepte natuurpanorama's. Dit zijn de weidse vergezichten vanuit natuurgebieden (ongestoorde horizons), zoals de Groote Heide, de Strabrechtse Heide, het Dommeldal en de Kampina.</p>	<p>Bij de milieueffecten wordt niet specifiek gekeken naar de zogeheten 'ongerepte natuurpanorama's'. Wel wordt o.a. NNB uitgesloten voor zowel zonne- als windenergie. Ook zal er tijdens de beoordeling van windenergie bij het criterium 'Effect op belevingswaarde' worden gekeken naar de effecten op de beleving voor waarnemers in en nabij waardevolle gebieden. Hierbij komen bebouwingsclusters en belangrijke natuur/recreatiegebieden aan bod.</p> <p>Windturbineopstellingen zullen slechter scoren wanneer deze in de buurt liggen van één van deze gebieden. Op die manier worden indirect ook de 'ongerepte natuurpanorama's' meegenomen tijdens de beoordeling.</p>	Nee
7	<p>Paragraaf 3.3. Alternatieven, zonne-energie</p> <p><i>Soort zonopstelling is onbekend</i></p> <p>Bij zonne-energie wordt niet aangegeven welke opstelling wordt beoordeeld. Een zuidopstelling kan per hectare minder zonnepanelen kwijt en levert minder kWh op, maar is wel beter voor bodemkwaliteit en biodiversiteit (mits ecologisch ingericht). Een oost-west opstelling kan meer panelen plaatsen per hectare en levert meer kWh op, maar is slechter voor bodemkwaliteit en biodiversiteit. Gezien de toenemende aandacht voor natuurinclusieve zonnevelden lijkt ons het uitgangspunt van een zuid-opstelling het meest realistische scenario.</p>	<p>Het past niet bij het detailniveau van het PlanMER om uitspraken te doen over welke opstelling moeten worden gehanteerd.</p> <p>Desalniettemin wordt er bij de berekeningen over energieopbrengst wel gerekend met opbrengstgetallen behorende bij een zuid-opstelling. In die zin gaan wij binnen het PlanMER inderdaad uit van een zuid-opstelling.</p>	Nee
8	<p>Paragraaf 4.1 Milieuthema's en aspecten - ecologie</p> <p>Meenemen nieuwe inzichten op vogelsterfte en populatie-effecten</p> <p>Ten aanzien van de effecten op vogels willen wij graag dat u de nieuwe</p>	<p>Het detailniveau van het PlanMER is niet dusdanig dat er uitspraken worden gedaan of effecten op de staat van instandhouding van bepaalde soorten uitgesloten zijn. Wel zullen, waar mogelijk en</p>	Nee

	inzichten meeneemt over vogelsterfte en populatie-effecten volgens de nieuwe Wageningen Universiteit studie: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/zece.3.6360	passend bij het detailniveau van het MER, risico's worden ingeschat op populaties en/of soortgroepen.	
9	<i>Meenemen van effecten op vleermuizen</i> Vleermuispopulaties hebben zeer te lijden onder windturbines. Bij de effectbepaling van windturbines zien we deze beschermde soortgroep graag apart opgenomen. Gezien de mogelijke grote impact op vleermuispopulaties verdient deze soortgroep aparte aandacht.	Het effect op vleermuizen wordt in de effectbeoordeling apart beschreven en benoemd.	Nee
10	<i>Beoordeling op basis van expertise van provinciale, regionale en lokale natuur- en milieugroepen</i> Voor de bepaling van de effecten wordt alleen deskresearch gedaan op basis van landelijke databases. Gezien het belang van deze plan m.e.r. voor bestuurlijke besluitvorming over het al dan niet aanwijzen van een gebied als zoekgebied voor grootschalige energieopwekking in vergelijking met alternatieve gebieden, moeten de milieueffecten op een zorgvuldige wijze bepaald worden. Naar onze mening kan dat onderzoek niet alleen op basis van databases plaatsvinden. Bij geselecteerde zoekgebieden moet aanvullend lokaal beschikbare informatie vergaard en gebruikt worden. Daarom vinden wij dat een goede beoordeling alleen plaats kan vinden als ook kennis van provinciale, regionale en lokale natuur- en milieugroepen wordt meegenomen. Het argument dat in een later stadium bij een project m.e.r. de lokale natuurwaarden in kaart worden gebracht is wat ons betreft niet geldig, omdat op dat moment alternatieve gebieden (die eerder zijn afgevallen in deze plan m.e.r.) niet meer in aanmerking komen, gelet op afgeronde bestuurlijke en politieke besluitvormingsprocessen. Kortom, een goede beoordeling op basis van gedegen informatie is cruciaal om draagvlak voor de gekozen zoekgebieden te krijgen.	Voor de effectbepaling op de natuur wordt onder andere uitgegaan van reeds bestaande kennis met betrekking tot het voorkomen van diverse soorten. De locatiespecifieke kennis wordt vormgegeven door velddata- en waarnemingen die in de loop der jaren zijn verzameld in het gebied. Hoewel in het kader van het PlanMER geen veldwerk wordt gedaan, is de input van het natuuronderzoek wel degelijk data die door jarenlange tellingen is vergaard, o.a. door vogeltellers die zijn aangesloten bij SOVON.	Nee
11	Paragraaf 4.1 Milieuthema's en aspecten - tabel 1 Wind Bij het milieuthema Landschap zien wij graag toegevoegd: <ul style="list-style-type: none"> • Ongerepte natuurpanorama's (ongestoorde horizons van grotere natuurgebieden) Bij het milieuthema Ecologie zijn we graag toegevoegd: <ul style="list-style-type: none"> • Effect op vleermuizen 	Zie v.w.b. de ongerepte natuurpanorama's de beantwoording van onderdeel 6 van deze zienswijze. Het effect op vleermuizen wordt in het MER onderzocht. Als een gebied geen beschermd natuurgebied is en geen beschermd soorten bevat valt het buiten de reikwijdte van het ecologisch onderzoek in dit PlanMER.	Nee

	<ul style="list-style-type: none"> Effect op overige soorten - in de weging wordt de impact beperkt tot de beschermde soorten, maar in algemene zin kan een gebied een hoge natuurwaarde hebben zonder dat er beschermde soorten zitten volgens de Wet Natuurbescherming. <p>Bij de bredere thema's:</p> <ul style="list-style-type: none"> Meekoppelkansen versterking bestaande natuur en effect op/kansen voor Groenblauwe mantel kunnen alleen meegewogen worden zónder de aanname dat opbrengsten uit energieprojecten aan natuurversterking worden besteed (zie ons eerdere punt onder 'Onjuiste aanname over natuurversterking door opbrengsten uit zon- en windprojecten'). 	Zie voor de meekoppelkansen natuurversterking het antwoord op onderdeel 1 van deze zienswijze.	
12	<p>Paragraaf 4.1 Milieuthema's en aspecten - tabel 2 Zon pv</p> <p>Bij het milieuthema Ecologie zien we graag toegevoegd:</p> <ul style="list-style-type: none"> Effect op overige soorten - in de weging wordt de impact beperkt tot de beschermde soorten, maar in algemene zin kan een gebied een hoge natuurwaarde hebben zonder dat er beschermde soorten zitten volgens de Wet Natuurbescherming. <p>Bij de bredere thema's:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kansen nieuwe en bestaande natuur en effect op/kansen voor Groenblauwe mantel kunnen alleen meegewogen worden zónder de aanname dat opbrengsten uit energieprojecten aan natuurversterking worden besteed (zie ons eerdere punt onder 'Onjuiste aanname over natuurversterking door opbrengsten uit zon- en windprojecten'). 	De beantwoording van dit onderdeel is gelijk aan de beantwoording van onderdeel 11.	Nee
13	<p>Paragraaf 4.2 Voorkeursalternatief</p> <p>Bij het detailleren van het voorkeursalternatief zien we graag de effecten van de aanleg van infrastructuur meegewogen in de effectenbeoordeling, zeker als die infrastructuur door of nabij NNB zou moeten worden aangelegd.</p>	De milieueffecten van de netinpassing van grootschalige opwek zijn een tweede-orde-effect (het effect van het effect). Daar komt bij dat voor elke gekozen wijze van grootschalige opwek meerdere manieren van netinpassing mogelijk zijn (locatie van verbindingen, boven- of ondergronds etc.). Als deze gevolgen in het MER betrokken zouden worden nemen de omvang, de complexiteit en de doorlooptijd toe. Om te zorgen dat de PlanMER van dienst kan zijn bij de totstandkoming van de RES 1.0 is er nu voor gekozen om de milieueffecten van de eventuele verzwaring van het elektriciteitsnet niet mee te nemen, maar later te beschouwen. Nu al is zeker dat er sowieso uitbreidingen van het elektriciteitsnetwerk zullen komen. De	Nee

		vraag waar dit het beste kan gebeuren zal plaatsvinden gebaseerd op en na vaststelling van de RES 1.0. Het is nog niet zeker of hiervoor opnieuw een PlanMER wordt uitgevoerd, of dat de milieueffecten op een andere manier onderzocht worden.	
--	--	---	--

Conclusie:

Bovenstaande zienswijze leidt op de volgende punten tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER:

- Er zal in het MER een alternatief worden onderzocht waarbij korte ligging nabij netinpassing een ontwerpcriterium is.
- Cumulatieve effecten op vogels en vleermuizen worden waar mogelijk en passend bij het detailniveau van het MER beschreven.

Z12 – Particuliere indieners (4782383)

Naam instantie/indieners:		Particuliere indieners (uit Mariahout)	
Datum zienswijze:		2 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	<p>Van belang is dat men zich bij de Concept-RES MRE realiseert dat in de Concept-RES MRE slechts globaal - dat wil zeggen summier - is onderzocht of de in de Concept-RES aangewezen globale zoekgebieden uiteindelijk geschikt kunnen zijn voor de realisering van een infrastructuur voor de grootschalige opwek van duurzame energie door middel van zonneenergie en/of windenergie.</p>	<p>In de verschillende Kempengemeenten zijn zoekgebieden aangewezen. In drie van de gemeenten (Bergeijk, Oirschot en Reusel – De Mierden) is het beleidskader, samen met deze zoekgebieden, vastgesteld. In de andere twee gemeenten (Bladel en Eersel) zijn wel zoekgebieden bepaald, maar is het beleidskader niet vastgesteld.</p> <p>De zoekgebieden van de overige zestien MRE-gemeenten zijn op een andere manier tot stand gekomen, namelijk door middel van ontwerpend onderzoek waarbij meekoppelkansen met natuur, landbouw infrastructuur bepalend waren.</p> <p>De resultaten van het milieueffectenonderzoek (PlanMER) zullen dienen als input voor de bestuurlijke besluitvorming over het onderscheiden van geschikte zoekgebieden voor zon-pv ('pv' staat voor 'photovoltaic' oftewel 'fotovoltaïsch', ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie) en windenergie in de RES 1.0.</p>	Nee
2	<p>De geconstateerde 'zachte' belemmeringen alsmede andere belemmeringen en restricties moeten echter nog nader worden onderzocht. Er is slechts een 'eerste beeld' geschetst van mogelijke zoekgebieden.12 Alleen op basis van harde belemmeringen heeft men in de Concept-RES gebieden uitgesloten. Op de 'zoektocht' naar concrete zoekgebieden (richting RES 1.0 en verder) wordt uitgebreider gekeken naar alle mogelijke restricties en belemmeringen. Ook zal <i>“een meer uitgebreide en gedetailleerde confrontatie met de ruimtelijke beperkingen en belangen, zoals landschap, natuur”</i> in de volgende fase plaatsvinden en bij de verdere uitwerking op projectniveau.</p>	<p>Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.</p>	Nee

3	<p>Wat betreft de landschapsanalyse die in de Concept-RES is uitgevoerd, is het van belang dat slechts in zijn algemeenheid is gekeken naar het 'landschappelijke draagvlak'. Er is enkel gekeken naar algemene kenmerken die de verschillende landschappen meestal vertonen. Er is echter geen rekening gehouden met de landschappelijke kwaliteiten die gelden op concretere locaties binnen de globale zoekgebieden in de MRE. Niet alleen het 'karakter' van de verschillende zoekgebieden die binnen dezelfde categorie vallen kan verschillend zijn, maar ook de landschappelijke kwaliteiten (zoals landschapsbeleving o.a. weidse uitzichten, stille beleving, aanwezigheid van bossen en andere natuur, opzet en gebruik van landbouwgrond, recreatief gebruik en verblijfsrecreatie) kunnen per locatie en per zoekgebied erg verschillend zijn. Aan deze landschappelijke kwaliteiten mag niet voorbij worden gegaan, deze dienen onderkend te worden om een goede afweging te kunnen maken richting RES 1.0.</p>	<p>In het op te stellen PlanMER worden vanuit het oogpunt van landschap een aantal relevante aspecten beoordeeld, zowel voor windenergie als voor zon-pv ('pv' staat voor 'photovoltaic' oftewel 'fotovoltaïsch', ter onderscheid met technieken die gebruik maken van zonthermie).</p> <p>Een beoordeling van effecten op het landschap op de in de Concept-NRD genoemde aspecten is passend bij het detailniveau van een PlanMER. Het PlanMER is een document wat op hoofdlijnen de impact van mogelijke windturbines en zon-pv installaties uitlicht.</p>	Nee
4	<p>Zoals gezegd heeft men bij de bepaling van de wettelijke mogelijkheden in de Concept-RES met name volstaan met het constateren en onderzoeken van mogelijke 'harde' belemmeringen, enkele 'zachte' belemmeringen heeft men wel geconstateerd maar niet verder onderzocht. Vervolgens heeft men op basis van harde belemmeringen gebieden af laten vallen, en andere gebieden als mogelijk kansrijk ingeschat en als globaal zoekgebied aangemerkt.</p> <p>Daarbij heeft men geen rekening gehouden met allerlei andere mogelijke belemmeringen, feiten, belangen en omstandigheden die kunnen maken dat alsnog geconstateerd dient te worden dat een globaal zoekgebied genoemd in de Concept-RES geheel of gedeeltelijk afvalt. Deze belemmeringen kunnen ook volgen uit de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en eisen van goede ruimtelijke ordening die bepalen dat de realisatie van infrastructuur voor de grootschalige opwek van duurzame energie geen onevenredige en ontoelaatbare overlast en schade mag veroorzaken. Hierbij spelen ook de ruimtelijke functies die aan de in de zoekgebieden gelegen percelen in het huidige ruimtelijk beleid zijn toegekend, een belangrijke rol.</p>	<p>Het doel van dit PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten. Dit juist ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening en in het kader van behoorlijk bestuur.</p> <p>In het kader van de RES worden – naast de milieuaspecten - ook de relatie tot andere ruimtelijke, economische, sociale en politiek-bestuurlijke overwegingen in beeld gebracht.</p> <p>Met alle (milieu)effecten en koppelkansen in beeld en de uitkomsten van het participatieproces kunnen afgewogen keuzes maken waar windmolenparken en zonnevelden wenselijk zijn. Ook de relatie tot andere ruimtelijke, economische, sociale en politiek-bestuurlijke overwegingen worden in beeld gebracht.</p> <p>De totstandkoming van de zoekgebieden in de concept-RES valt buiten de reikwijdte van het PlanMER.</p>	Nee

5	<p>Buiten kijf staat dat in de plan-MER alle mogelijke belemmeringen voor de realisatie van een infrastructuur voor de duurzame opwek van duurzame energie door middel van zonne energie en windenergie aan de orde dienen te komen, zodat met al deze belemmeringen afdoende rekening kan worden gehouden bij de besluitvorming richting de RES 1.0. Dit doet recht aan de verschillende belangen die spelen in de zoekgebieden.</p>	<p>Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten met potentieel aanzienlijke milieueffecten.</p>	Nee
6	<p>Hierdoor kan het niet anders dan dat gedeelten van de in de Concept-RES genoemde globale zoekgebieden alsnog komen te vervallen. Het is dan ook zeer de vraag of het bod van 2 TWh dat de MRE zich als doelstelling heeft gesteld na nader onderzoek van belemmeringen/restricties wel kan worden behaald.</p>	<p>Of bepaalde zoekgebieden (of gedeelten hiervan) afvallen is een bestuurlijke keuze, waarbij het PlanMER nuttige (milieu)informatie aanlevert.</p> <p>Voor de in de concept-RES genoemde globale zoekgebieden wordt een opwekpotentie inzichtelijk gemaakt, welke wordt meegenomen in de beoordeling van de zoekgebieden.</p>	Nee
7	<p>Omdat in de Concept-NRD wordt uitgegaan van windturbines met een moderne omvang, dat wil zeggen met een tiphoogte van 255 meter (ashoogte tussen 150 en 170 meter en rotordiameter tussen de 150 en 170 meter), zal de inpassing in het landschap (zeer) moeilijk worden. Ook is de overlast van deze windturbines waaronder o.a. geluidsoverlast en slagschaduw erg groot.</p>	<p>Windturbines hebben een impact op het landschap. Deze impact wordt veelal als negatief ervaren. Vaak spreekt men van het verlies van uitzicht of visuele overlast.</p> <p>Echter, de wijze waarop windturbines worden geplaatst, bijvoorbeeld ten opzichte van infrastructuur of ten opzichte van elkaar, kan bijdragen aan de leesbaarheid van een opstelling. Het gaat in dat kader niet zo zeer om landschappelijke inpassing, maar om het landschappelijke beeld dat ontstaat.</p> <p>Windturbines produceren geluid en slagschaduw. De mate waarin dit naar verwachting tot hinder voor de omwonenden leidt wordt in het PlanMER beoordeeld aan de hand van de afstand tussen woningen en windturbines.</p>	Nee
8	<p>In hoofdstuk 3 van de Concept-NRD wordt uiteengezet dat het plan-MER bestaat uit drie fasen. In deze drie fasen worden de milieugevolgen van de grootschalige opwek met wind en zon in de gehele MRE en voor de globale zoekgebieden in de Concept-RES onderzocht. Het detailniveau van de fasen loopt tegelijkertijd van laag in fase 1, naar middel in fase 2 en hoog in fase 3.</p> <p>In de fase 1 wordt nogmaals gekeken naar de 'harde' belemmeringen die</p>	<p>Het PlanMER gaat niet in op gebied specifieke ruimtelijke functies omdat dit niet pas binnen het detailniveau van een PlanMER. Lokale functies zoals groepsaccommodaties, campings en B&B's zijn niet te beoordelen als (hoge) esthetische of recreatieve waarden voor het landschap. Bij een concreet project(MER) zal derhalve een gedetailleerde omgevingsfunctie beoordeling noodzakelijk zijn om de impact op deze functies in kaart te brengen en waar mogelijk mitigerende maatregelen toe te passen.</p>	Nee

	<p>ook bekeken zijn in de Concept-RES en wordt vastgesteld bij welke gebieden geen 'harde' belemmeringen gelden.</p> <p>Dit wil, zoals reeds hierboven besproken, echter niet zeggen dat de gebieden buiten de harde belemmeringen ook uiteindelijk geschikt zijn en gebruikt kunnen worden voor de realisatie van een infrastructuur voor de duurzame opwek van energie door middel van zonne-energie en windenergie. Uitermate van belang is dat men zich realiseert dat er ook andere belemmeringen kunnen zijn die gezien de eisen van een goede ruimtelijke ordening en/of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur maken, dat een windpark en/of een zonnepark niet kan worden gerealiseerd, doordat overlast en/of schade die wordt veroorzaakt door een grootschalige infrastructuur voor de duurzame opwek van duurzame energie onevenredig c.q. ontoelaatbaar is. De bestemmingen c.q. functies die zijn toegekend in het vigerende bestemmingsplan spelen daarbij een belangrijke rol. Zo kan bijvoorbeeld op een perceel tevens een recreatieve functie zijn toegekend.</p>		
9	<p>De provincie Noord-Brabant heeft in de toelichting bij de Interim Omgevingsverordening 2020 overwogen dat bij plaatsing van windturbines zo veel als mogelijk moet worden aangesloten bij de karakteristiek van het landschap. Vanwege het grootschalige karakter van de windturbines verdient het onder andere de voorkeur om aan te sluiten bij grootschalige landschappen. Hierbij is het logisch dat eerst wordt uitgegaan van realisering van windturbines bij grootschalige (middel)zware bedrijventerreinen en de hoofdinfrastructuur en daarna pas bij andere grootschalige landschappen. Wij verzoeken dan ook om in fase 1 aan de thematische alternatieven voor windenergie toe te voegen: 'nabij bedrijventerreinen' en 'nabij infrastructuur'. Op deze manier wordt geborgd dat duidelijk zal worden onderzocht in hoeverre binnen de MRE windenergie opgewekt kan worden in de directe nabijheid van bedrijventerreinen en de hoofdinfrastructuur.</p>	<p>De alternatieven in fase 1 voor zon en wind staan nog niet vast. In de NRD worden enkele voorbeelden van thematische alternatieven gegeven (niet limitatief). Of de door reclamant voorgestelde thematische alternatieven worden overgenomen, zal moeten blijken gedurende het proces van het PlanMER.</p> <p>Wel wordt de wenselijkheid van de koppeling met infrastructuur en stedelijke functies door de Metropoolregio Eindhoven onderkend.</p>	Nee
10	<p>Hierbij is bovendien van belang dat ook bedrijventerreinen en de hoofdinfrastructuur in stedelijk gebied of in gebied 'verstedelijking afweegbaar' hiervoor in aanmerking komen, als wordt voldaan aan de vereisten zoals verwoord in de artikelen 3.39 en 3.40 van de Interim Omgevingsverordening Provincie Noord-Brabant 2020. En dat in art. 3.38 van de Interim Omgevingsverordening Provincie Noord-Brabant 2020</p>	<p>Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.</p>	Nee

	onder voorwaarden de ontwikkeling van een windturbinepark toestaat langs de hoofdinfrastructuur binnen het Natuur Netwerk Brabant (NNB).		
11	Om het landschap zo veel mogelijk te sparen en de landschappelijke kwaliteit zo hoog mogelijk te houden, is het nodig en noodzakelijk om in het vervolgtraject richting RES 1.0 te onderzoeken in hoeverre de realisatie van de infrastructuur voor duurzame opwek van duurzame energie plaats kan vinden nabij de hoofdinfrastructuur en nabij bedrijventerreinen binnen de MRE. Als uit onderzoek blijkt dat deze locaties nabij de hoofdinfrastructuur en de bedrijventerreinen niet volstaan, dan dient aan de hand van de thematische variant 'Leefbaarheid' onderzocht te worden in hoeverre wind- of zonneparken kunnen worden gerealiseerd in het gebied van de MRE waar geen harde beperkingen gelden.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
12	Wij pleiten er aldus voor om in fase 1 het thematische alternatief 'Leefbaarheid' vast te stellen. Op deze manier wordt geborgd dat er een zo groot mogelijke afstand tot bebouwing en recreatieterreinen wordt aangehouden. In het MER-rapport van de Kempengemeenten wordt in het kader van het thematische alternatief 'Leefomgeving' een afstand van 1 km aangehouden tot recreatiebestemmingen (recreatiegebouwen en terreinen) om de recreatie zo veel als mogelijk niet te schaden. Wij verzoeken dit ook voor de rest van de MRE aan te houden bij het thematische alternatief 'Leefbaarheid'. Voor de leefbaarheid is het van belang dat overlast en schade voor inwoners, bezoekers en recreanten van een zoekgebied zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiertoe dient zoveel als mogelijk afstand te worden gehouden van alle woningen, recreatiegebouwen en recreatieterreinen.	De alternatieven in fase 1 voor zon en wind staan nog niet vast. In de NRD worden enkele voorbeelden van thematische alternatieven gegeven (niet limitatief). Of de door reclamant voorgestelde thematische alternatieven worden overgenomen, zal moeten blijken gedurende het proces van het PlanMER. Wel wordt het belang van zoveel als mogelijk voorkomen van overlast en schade voor inwoners, bezoekers en recreanten van een zoekgebied door de Metropoolregio Eindhoven onderkend. Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. In het PlanMER worden de omgevings- en milieuaspecten onderzocht die in praktijk worden gehanteerd, waaronder ook leefbaarheidsaspecten. Daarom is een afzonderlijk thematisch alternatief 'Leefbaarheid' op dit moment niet opportuun. Het PlanMER sluit voor wat betreft het thema leefomgeving aan bij de definitie van 'geluidsgevoelige objecten en terreinen' uit het Activiteitenbesluit.	Nee
13	In het gebied waar wij woonachtig zijn, zijn bijvoorbeeld meerdere recreatieve ondernemers actief. Aan meerdere percelen in het zoekgebied ten noorden van Mariahout zijn in het bestemmingsplan ook recreatieve ruimtelijke functies toegekend zoals kampeerboerderij en recreatie. Om overlast en schade voor deze recreatieondernemingen en de (verblijvende) recreanten zoveel mogelijk te beperken, is het van	Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. In het PlanMER worden ook de omgevings- en milieuaspecten onderzocht die invloed hebben op leefbaarheid, o.a. betrekking hebbend op landschap en recreatie. Het PlanMER	Nee

	belang dat zoveel mogelijk afstand wordt aangehouden tot recreatieve verblijfsobjecten en terreinen.	sluit voor wat betreft het thema leefomgeving aan bij de definitie van 'geluidsgevoelige objecten en terreinen' uit het Activiteitenbesluit.	
14	Ook de kernkwaliteiten van het landschap in de omgeving rond onze woning en kampeerboerderij, (Groepsaccommodatie de Strohhalm), waaronder de belevingswaarde van het landschap is hier van belang. Deze omgeving wordt gekenmerkt door onder andere de combinatie van agrarisch gebruikte percelen met houtwallen en bos. Kenmerkend zijn hier de directe nabijheid van de natuur, weidse uitzichten, alsmede de grote stilte en rust die er heersen. Deze kernkwaliteiten van het landschap zijn voor veel van de bezoekers van de groepsaccommodatie reden om in onze groepsaccommodatie te verblijven. Realisatie van een windpark in de nabijheid van het recreatieterrein van de groepsaccommodatie zal de exploitatie ernstig belemmeren en schaden, wat aanleiding zal geven tot een sterke omzetting. Hierdoor zal het zelfs onmogelijk worden om de groepsaccommodatie rendabel te blijven exploiteren.	Zie de reactie op onderdeel 13 van deze zienswijze.	Nee
15	Bij het thematische alternatief 'maximale energieopwekking' doet zich het gevaar voor dat indien onvoldoende rekening wordt gehouden met 'zachte' belemmeringen de opwekpotentie veel te rooskleurig wordt ingeschat en dat dit vervolgens leidt tot verkeerde keuzes richting RES 1.0. Wij pleiten er dan ook voor ook bij het thematische alternatief 'maximale energieopwekking' voldoende rekening te houden met alle mogelijke 'zachte belemmeringen' in combinatie met de eisen van goede ruimtelijke ordening en/of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Naar onze mening ontcomt je er ook bij dit alternatief niet aan om o.a. voldoende afstand te houden van woningen, recreatiegebouwen en recreatieterreinen en voldoende rekening te houden met de beperkingen van de vliegvelden Eindhoven-Volkel-De Peel, waaronder de radarverstoringengebieden en de CNS-beschermingsvlakken.	De alternatieven in fase 1 voor zon en wind staan nog niet vast. In de NRD worden enkele voorbeelden van thematische alternatieven gegeven (niet limitatief). Of de door reclamant voorgestelde thematische alternatieven worden overgenomen, zal moeten blijken gedurende het proces van het PlanMER. Als potentiële bouwstenen voor alternatievenontwikkeling worden beschouwd: <ul style="list-style-type: none"> • Wettelijke (harde) belemmeringen, zoals afstand tot hoogspanningsverbindingen en buisleidingen voor vervoer van gevaarlijke stoffen; • Provinciaal (ruimtelijk) beleid (zie paragraaf 2.4); • Overige belemmeringen (bv. 300- en 500- voet-zones Eindhoven-Volkel-de Peel); • Landschappelijke analyse (voortbordurend op de concept RES); • Ligging t.o.v. beschermde (natuur) gebieden; • Ligging t.o.v. infrastructuur; • Ligging t.o.v. woonkernen. 	Nee
16	In fase 3 wordt voor windenergie vastgesteld welke zoekgebieden gezien het onderzoek in het plan-MER de voorkeur hebben en nader beschreven. Per zoekgebied wordt bepaald welk opgesteld vermogen indicatief	Het ligt inderdaad in de lijn der verwachting dat de zoekgebieden richting de RES 1.0 naar aanleiding van het PlanMER nog verder	Nee

	<p>mogelijk is. Bij zonne-energie wordt bekeken welke landschapstypen voor zon de voorkeur hebben en nader beschreven. Indien zoals hierboven aangegeven met alle mogelijke belemmeringen zowel bij vaststelling van de bouwstenen voor de alternatievenverkenning als bij de beoordelingscriteria voldoende rekening is gehouden, dient men in fase 3 te concluderen dat de voorkeursalternatieven maar ten dele overeen zullen komen met de Concept-RES genoemde 'globale' zoekgebieden. Men zal tot de conclusie moeten komen dat gezien het plan-MER zoekgebieden slechts ten dele geschikt zullen zijn.</p>	<p>worden 'verfijnd' ten opzichte van de zoekgebieden uit de concept-RES. Of bepaalde zoekgebieden (of gedeelten hiervan) afvallen is een bestuurlijke keuze, waarbij het PlanMER nuttige (milieu)informatie aanlevert.</p>	
17	<p>Het is opvallend dat er in de Concept-NRD in het kader van het onderzoek naar milieuaspecten en andere aspecten voor het milieueffectrapport geen onderzoek wordt gedaan naar de financiële haalbaarheid en de maatschappelijke kosten van de realisatie van een grootschalige infrastructuur voor de opwek van duurzame energie door middel van zonne-energie en windenergie. Deze gegevens zijn belangrijk om een goede politieke keuze te kunnen maken in de RES 1.0. Gewenst in dit kader is niet alleen een overzicht van de (geschatte) kosten van de infrastructuur zelf, maar ook een overzicht van de (geschatte) kosten voor de capaciteitsverhoging van het elektriciteitsnetwerk. Financiële haalbaarheid en de maatschappelijke kosten dienen dan ook in de NRD als bouwsteen voor de alternatievenverkenning in het plan-MER te worden opgenomen.</p>	<p>Op het detailniveau van het op te stellen PlanMER wordt niet ingegaan op de kosten die samenhangen met de ontwikkeling van wind- en zonne-installaties. Kosten voor netinpassing worden indirect beoordeeld doordat de afstand van de zoekgebieden tot netinfrastructuur een beoordelingscriterium is.</p>	Nee
18	<p>Thans wordt in de Concept-NRD als bouwsteen voor de alternatievenverkenning in het plan- MER de bouwsteen overige belemmeringen genoemd. Naar ons idee is deze bouwsteen te ongenueanceerd. Gezien de verscheidenheid van deze overige belemmeringen is het gerechtvaardigd dat zoveel mogelijk van deze overige belemmeringen apart worden benoemd en onderzocht. Zo ontstaat ook een zo goed mogelijk beeld in het plan-MER over de belemmeringen die zich verzetten tegen de transformatie van het landschap naar een infrastructuur voor de grootschalige opwek van duurzame energie door middel van zonne energie en windenergie.</p>	<p>Het PlanMER zal een gespecificeerd overzicht bevatten van de belemmeringen die zijn meegenomen in de analyse.</p>	Ja
19	<p>Radarverstoringsbebiieden en de CNS-beschermingsvlakken dienen naast 300-voets-zone en 500-voets-zone als bouwsteen voor de alternatievenverkenning van het plan-MER opgenomen te worden.</p>	<p>Radarvlakken zijn beschouwd ten behoeve van de plaatsingsmogelijkheid voor windturbines. De 300-voetszone wordt als harde belemmering gezien (hierbinnen worden windturbines uitgesloten). De CNS-vlakken en de 500-voetszone zijn als zachte</p>	Nee

		belemmering meegenomen: windenergie binnen deze vlakken is niet op voorhand uit te sluiten, maar dit onderwerp zal een aandachtspunt zijn bij verdere concrete projecten.	
20	Onze woning, groepsaccommodatie en percelen, alsmede de directe omgeving hiervan bevinden zich binnen het radarverstoringsgebied van 15 kilometer en het CNSbeschermingsvlak rond vliegbasis Volkel en het radarverstoringsgebied van 75 km rond radarlocatie Herwijnen. (CNS staat voor Communication, Navigation and Surveillance). Hierdoor gelden er onder andere bouwhoogtebeperkingen. Tevens bevinden deze percelen zich in de 500-voet-zone rond vliegbasis Volkel. De radarverstoringsgebieden, de 500-voetzone, alsmede de CNS-beperking vormen een ernstige belemmering voor de realisatie van een windpark op en nabij de percelen rond onze woning. Door de aanwezigheid van deze restricties is het onmogelijk dan wel zeer onwaarschijnlijk dat een windpark rond onze woning, groepsaccommodatie en de nabij gelegen percelen kan worden gerealiseerd.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
21	De eisen die voortvloeien uit goede ruimtelijke ordening en/of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur brengen met zich dat geen ontoelaatbare en/of onevenredige overlast en schade mag worden veroorzaakt aan de huidige in het bestemmingsplan toegekende ruimtelijke functies. Het gaat hierbij onder andere over in het bestemmingsplan toegekende hindergevoelige ruimtelijke functies, zoals recreatie en kampeerboerderij. Als bouwsteen voor de alternatievenverkenning van het plan-MER dienen dan ook recreatiegebouwen en recreatieterreinen te worden opgenomen.	Het PlanMER sluit voor wat betreft het thema leefomgeving aan bij de definitie van 'geluidsgevoelige objecten en terreinen' uit het Activiteitenbesluit. Het effect op recreatie wordt verder wel betrokken in de effectbeoordeling (in het bredere thema Economie), maar niet in de alternatievenontwikkeling.	Nee
22	In samenhang hiermee dienen naar ons idee ook de eisen van goede ruimtelijke ordening en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur opgenomen te worden als bouwsteen voor de alternatievenverkenning van het plan-MER.	Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. Dit ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening en behoorlijk bestuur.	Nee
23	In het bestemmingsplan buitengebied gemeente Laarbeek is op ons perceel kadastraal de functie paardenhouderij toegekend. Ook met deze hindergevoelige functie dient rekening te worden gehouden. De functie paardenhouderij verhoudt zich slecht met de realisatie van een grootschalige infrastructuur voor opwekking van duurzame windenergie.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen. Uit ervaringen elders in Nederland, evenals jurisprudentie, blijkt dat er geen belangrijke negatieve effecten van windturbines op paarden te verwachten zijn.	Nee
24	In de Concept-NRD wordt overwogen: "Uiteindelijk is het de bedoeling dat windenergie kan worden geproduceerd zonder subsidie en dat kan tegen	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee

	de achtergrond van de huidige elektriciteitsprijs alleen met grote windturbines." Dat windenergie kan worden geproduceerd zonder subsidie achten wij niet mogelijk gezien de gerichte windkracht in de MRE.		
25	<p>Over hoofdstuk 4 Effectenbeoordeling hebben we de volgende opmerkingen:</p> <p>Bij de toelichting van de milieuthema's wordt ten aanzien van het thema leefomgeving in de Concept-NRD overwogen dat voor de beoordeling van geluid en slagschaduw gewerkt wordt met richtafstanden waarbinnen het aantal woningen wordt beoordeeld. Voor geluidscontouren wordt uitgegaan van een afstand van 500 meter en 1000 meter.</p> <p>Ten eerste is bij het milieuthema leefomgeving van belang dat voor de beoordeling van de mogelijke hinder alle mogelijke overlast en schade wordt betrokken in het onderzoek. De overlast bestaat met name uit geluidoverlast en slagschaduw.</p>	<p>De voorgestelde afstanden zijn richtafstanden. Op basis van ervaring met geluidscontouren van moderne windturbines (waaronder de meest recente windturbines) worden de afstanden van 500 m en 1.000 m gehanteerd.</p> <p>Het PlanMER zal een toelichting bevatten waarom deze aanpak voldoende inzicht biedt in de effecten van windturbines op de leefomgeving om ter onderbouwing te dienen van de RES 1.0.</p>	Ja
26	Ten tweede is het van belang dat niet alleen alle woningen (incl. bedrijfswoningen) in het onderzoek worden betrokken, maar ook alle recreatiegebouwen, recreatierreinen en andere verblijfsobjecten waar mensen verblijven	Het PlanMER sluit voor wat betreft het thema leefomgeving aan bij de definitie van 'geluidsgevoelige objecten en terreinen' uit het Activiteitenbesluit.	Nee
27	Ten derde zou wat betreft slagschaduw moeten worden uitgegaan van een richtafstand van 2000 meter. Een windturbine met een tiphoogte van 255 meter kan een slagschaduw tot minstens 2000 meter veroorzaken. Voor de overlast wat betreft slagschaduw ontstaat zo een beter beeld.	Voor slagschaduw geldt inderdaad dat de invloedgebieden vaak groter zijn dan de voorgestelde richtafstanden. De omvang van het effect neemt echter snel af met toenemende afstand; het gaat dan vaak slechts om enkele minuten slagschaduw per jaar. Voor dit aspect geldt tevens dat normoverschrijding eenvoudig kan worden voorkomen met behulp van een specifieke stilstandvoorziening. De richtafstanden volstaan binnen het detailniveau van dit PlanMER. Concrete projecten worden onderbouwd door middel van (onder andere) slagschaduwberekeningen. Dergelijke berekeningen leiden niet tot andere beleidskeuzes t.b.v. de RES.	Nee
28	Met betrekking tot het milieuthema Landschap zijn aldus de Concept-NRD, met name de landschappelijke structuren en karakteristieken van belang. Windturbines zijn moeilijk inpasbaar in het landschap. Doordat uitgegaan wordt van windturbines met een tiphoogte van 255 meter is het erg van belang dat maat en schaal van het landschap niet uit het oog worden verloren. Het belevingsklimaat en de kwaliteit van het landschap,	Windturbines hebben een impact op het landschap. Deze impact wordt veelal als negatief ervaren. Vaak spreekt men van het verlies van uitzicht of visuele overlast. Echter, de wijze waarop windturbines worden geplaatst, bijvoorbeeld ten opzichte van infrastructuur of ten opzichte van elkaar, kan bijdragen aan de leesbaarheid van een opstelling. Het gaat in dat	Nee

	<p>waaronder de rust en openheid van het landschap raken door plaatsing van windturbines ernstig aangetast. Ook voor het recreatieklimaat speelt dit een belangrijke rol.</p>	<p>kader niet zo zeer om landschappelijke inpassing, maar om het landschappelijke beeld dat ontstaat.</p> <p>Hoewel er geen landelijke wet- of regelgeving voor bescherming van landschap is, wordt dit in het PlanMER wel kwalitatief beoordeeld aan de hand van enkele landschaps- en ruimtelijke kwaliteitscriteria.</p>	
29	<p>De omgeving waar onze groepsaccommodatie is gelegen is een uniek landschap waar veel mensen recreëren en genieten van de kwaliteit van het landschap, waaronder de rust openheid en de directe nabijheid van bossen en natuur. Ook mensen die de groepsaccommodatie bezoeken komen hier voor de combinatie van rust (stilte), bos, houtwallen en het weidse uitzicht. Al deze elementen definiëren de belevingswaarde. Dit alles wordt ernstig aangetast indien een grootschalige infrastructuur voor windenergie wordt gerealiseerd op of rond onze woning, de groepsaccommodatie en de percelen daaromheen.</p>	<p>Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. In het PlanMER worden ook de omgevings- en milieuaspecten onderzocht die invloed hebben op leefbaarheid, o.a. betrekking hebbend op landschap en recreatie. Het PlanMER sluit voor wat betreft het thema leefomgeving aan bij de definitie van 'geluidsgevoelige objecten en terreinen' uit het Activiteitenbesluit.</p>	Nee
30	<p>Bovendien verdient ook aandacht dat het gebied rond onze woning en groepsaccommodatie een van de weinige gebieden binnen de MRE is met extreem weinig lichtvervuiling. Het knippen van waarschuwingslichten op windturbines zal dan ook als zeer hinderlijk worden ervaren.</p>	<p>Effecten van obstakelverlichting en het potentieel ervaren van hinder als gevolg hiervan, wordt in het PlanMER benoemd. Mogelijkheden om overlast door obstakelverlichting te beperken, voor zover (technisch) haalbaar, zullen in een later stadium worden onderzocht.</p>	Nee
31	<p>In het kader van het milieuthema landschap dient ook onderzoek naar de gebruikswaarde van het landschap plaats te vinden. Hierbij zijn de thans in het bestemmingsplan vastgelegde ruimtelijke functies van belang. Wordt een windpark in de nabijheid van de groepsaccommodatie en het recreatieterrein gerealiseerd dan wordt het gebruik van het landschap voor verblijfsrecreatie zeer ernstig geschaad dan wel onmogelijk gemaakt. Ook de toekomstwaarde wordt in dat geval aangetast doordat ook toekomstige uitbreiding of intensivering van verblijfsrecreatie zeer ernstig wordt geschaad dan wel onmogelijk wordt gemaakt.</p>	<p>Voor windenergie wordt voor het milieuthema landschap ook het effect op de gebruikswaarde van het landschap onderzocht.</p>	Nee
32	<p>Bij het milieuthema ecologie is het van belang dat naast gebiedsbescherming bij de soortenbescherming alle beschermde soorten goed in kaart worden gebracht.</p> <p>Bij en rond onze woning zitten diverse broedende en overwinterende akker- en weidevogels. In de buurt zijn ook hotspots van akker- en weidevogels te vinden. Tevens hebben de rond onze woning gelegen</p>	<p>Voor de effectbepaling op de natuur wordt niet alleen gekeken naar beschermde vogels en vleermuizen, maar zullen ook overige beschermde soorten een aandachtspunt zijn.</p>	Nee

	<p>percelen volgens het huidige bestemmingsplan buitengebied gemeente Laarbeek, de bestemming Agrarisch (Agrarisch met waarden - Landschap en Natuurwaarden 1) met functieaanduiding: specifieke vorm van agrarisch met waarden - struweelvogels. Struweelvogels worden aldaar aangemerkt als kwetsbare soort die beschermd moet worden. Ook tref je op en rond onze woning diverse vlinders, libellen en verschillende soorten vleermuizen aan.</p>		
33	<p>Tabel 1 (Onderzoeksthema's windenergie), moet als volgt worden gewijzigd:</p> <p>* Ook Belemmeringen op grond van de vliegvelden Eindhoven-De Peel-Volker. 300-voetszone: 500-voetszone: radarverstoringengebieden en CNS-beschermingsvlak moet als milieuthema worden toegevoegd, waarbij als beoordelingscriterium dient te worden nagegaan of zoekgebieden binnen de 300-voets-zone, de 500-voets-zone, de radarverstoringengebieden en de CNS-beschermingsvlakken vallen.</p>	<p>De ligging van een zoekgebied voor windparken binnen een radarvlak waar een beperking geldt wordt als beoordelingscriterium opgenomen in het PlanMER.</p>	Ja
34	<p>* Milieuthema leefomgeving zou aangevuld moeten worden en moeten worden veranderd in: Leefomgeving: Woon- leef- en recreatieklimaat. Bij het beoordelingscriterium gevoelige objecten binnen 500m en 1000m dienen alle woningen (incl. bedrijfswoningen) meegerekend te worden. Verder moeten de volgende beoordelingscriteria worden toegevoegd: aantal recreatiegebouwen en recreatieterreinen binnen 500m; aantal recreatiegebouwen en recreatieterreinen binnen 1000m; aantal hindergevoelige objecten en functies binnen 500 m en aantal hindergevoelige objecten en functies binnen 1000m.</p>	<p>Het meenemen van recreatiegebouwen en -terreinen, voor zover deze niet zijn aangemerkt als geluidsgevoelig, valt buiten de reikwijdte en het detailniveau van dit PlanMER.</p>	Nee
35	<p>Ten aanzien van beoordelingscriterium aanwezigheid van belangrijke andere geluidsbronnen, dient ook de feitelijke afwezigheid van andere geluidsbronnen (stilte) in het onderzoek te worden betrokken.</p>	<p>Cumulatie van meerdere geluidsbronnen kan leiden tot ontoelaatbaar hoge geluidsniveaus, waardoor een goede ruimtelijke ordening in het geding komt. Afwezigheid van geluidsbronnen is op zichzelf geen reden om negatiever te oordelen over het geluid van windturbines.</p>	Nee
36	<p>Verder is in het kader van leefbaarheid ook van belang dat er ook overlast kan ontstaan door elektromagnetische straling van gondels en kabels van windturbines die zijn gekoppeld aan het stroomnet. Deze elektromagnetische straling wordt ook wel aangeduid met de term "dirty energy". Ook voor deze overlast dient voldoende afstand tot woningen, recreatiegebouwen en recreatieterreinen te worden gehouden.</p>	<p>Er is geen wetenschappelijk bewijs voor negatieve effecten als gevolg van elektromagnetische straling van grootschalige zonne- en windparken. Dit thema wordt dan ook niet betrokken in het PlanMER.</p>	Nee

37	* Bij het milieuthema Landschap wordt als beoordelingscriterium genoemd aansluiting op landschappelijke structuur en karakteristiek. Bij tabel 2 worden ten aanzien milieuthema's van zonne-energie ook zichtbaarheid, maat en schaal genoemd. Ook bij de onderzoeksthema's windenergie dienen deze beoordelingscriteria te worden opgenomen. Windturbines met een tiphoogte van 255 meter passen moeilijk in het landschap. Bij aantasting van het landschap, onder andere door mogelijke horizonvervuiling, dient maat en schaal in tabel 1 te worden opgenomen.	Door voor de verschillende alternatieven uit te gaan van één referentie windturbintype is de maat en schaal van windturbines niet onderscheidend in de alternatievenbeoordeling.	Nee
38	* Bij het milieuthema Ecologie is het bij het beoordelingscriterium Effect op overige beschermde soorten van belang dat alle relevante beschermde soorten in kaart worden gebracht.	Alle relevante beschermde soorten worden in de effectbepaling op natuur toegelicht en beschreven.	Nee
39	* Ten aanzien van de bredere thema landbouw, meekoppelkansen landbouw, is het van belang vast te stellen dat veel agrariërs anders dan ook al werd voorgesteld in de Concept-RES, geen problemen hebben ten aanzien van vrijkomende agrarische gebouwen en vrijkomende agrarische gronden. In het zoekgebied ten noorden van Mariahout bevinden zich vitale agrarische ondernemingen, die geen behoefte hebben aan meekoppelkansen landbouw (versterking agrarische economie). Deze koppelkans doet zich dan ook niet voor, van een meerwaarde en toename van ruimtelijke kwaliteit door de realisatie van een grootschalige infrastructuur voor duurzame energieopwekking middels zonne-energie en windenergie is dan ook geen sprake. Ook wij hebben hier absoluut geen behoefte aan.	Het PlanMER zal eventuele meekoppelkansen benoemen. Of deze kansen in de praktijk ook worden aangegrepen valt buiten de reikwijdte van het MER.	Nee
40	* Bij het bredere thema economie dient bij de beoordeling van een windparklocatie te worden vastgesteld dat de realisering van een windpark (meerdere windturbines) in een zoekgebied aanleiding kan geven tot een sterke vermindering van het recreatieklimaat. Hoe dichter een recreatieonderneming gevestigd is in de buurt van een windpark, des te minder wordt het recreatieklimaat en de recreatiebeleving. Dientengevolge zal dit, zoals hierboven reeds besproken, voor recreatieondernemingen die zijn gevestigd in dat gebied leiden tot een scherpe omzetsdaling en dus nadelig zijn voor de economie.	De ligging van windparklocaties ten opzichte van recreatiebestemmingen zal worden betrokken in de beoordeling van het bredere thema Economie.	Ja
41	Ten aanzien van tabel 2 Milieuthema's zon-pv valt meteen op dat een fout is geslopen in tabel 2. Er staat namelijk "Beoordelingscriteria per windparklocatie" ⁵ . Dit kan niet juist zijn en moet worden aangepast.	Deze schrijffout zal in het MER niet worden herhaald.	Nee

42	<p>Opvallend is dat in de Concept-NRD wordt vastgesteld dat voor zonneparken in het plan- MER niet wordt toegewerkt naar een voorkeursalternatief vastgesteld op concrete locaties c.q. kavelniveau, maar slechts op gebiedsniveau wordt verkend wat de geschikte landschapstypen zijn. De draagkracht van de landschapstypen wordt wel onderzocht. Dit is temeer opvallend omdat de in de Concept-RES genoemde zoekgebieden zowel voor een grootschalige infrastructuur voor duurzame opwek van windenergie als voor zonne-energie zijn aangewezen. In de plan-MER is het dan ook wenselijk dat net als bij windenergie alle mogelijke beperkingen worden onderzocht en voldoende bouwstenen voor de alternatievenverkenning in het plan-MER worden onderscheiden.</p>	<p>Het MER zal wel degelijk gebieden aanwijzen voor zowel wind- als zonne-energie. Dit zal niet op kavelniveau, maar wel op gebiedsniveau zijn, en daarmee een concretisering betekenen ten opzichte van de zoekgebieden uit de concept-RES.</p>	Nee
43	<p>Tabel 2 (Milieuthema's zon-pv) moet bovendien als volgt worden gewijzigd:</p> <p>Ook het milieuthema Leefomgeving; Woon- Leef- Recreatieklimaat dient naar ons idee onderzocht te worden. Van belang is dat ook zonneparken geluid uit de omgeving kunnen weerkaatsen en mogelijk in de buurt voorkomend hinderlijk geluid kunnen versterken. Bovendien kunnen ook (grote) transformatoren die bij zonnevelden worden gebruikt, geluidsoverlast veroorzaken. Net als hierboven besproken is bij windenergie, dienen hierdoor naar ons idee ook de volgende beoordelingscriteria aan het nieuw in te voegen milieuthema Leefomgeving; Woon- Leef- en Recreatieklimaat te worden toegevoegd: aantal gevoelige objecten binnen 500m, aantal gevoelige objecten binnen 1000m. waarbij alle woningen (incl. bedrijfswoningen) als gevoelige objecten worden meegerekend. Daarnaast dienen ook aantal recreatiegebouwen en recreatieterreinen binnen 500m; aantal recreatiegebouwen en recreatieterreinen binnen 1000m; aantal hindergevoelige objecten en functies binnen 500m en aantal hindergevoelige objecten en functies binnen 1000m bij de beoordelingscriteria te worden opgenomen. Tenslotte dient ook de aanwezigheid van belangrijke andere geluidsbronnen vanwege mogelijke geluidsoverlast te worden onderzocht en als beoordelingscriteria voor zonneparken te worden opgenomen.</p>	<p>Op basis van ervaringen bij gerealiseerde zonneparken blijkt dat (geluids)effecten van zonneparken op de leefomgeving niet zodanig zijn dat zij relevant zijn om op het abstractieniveau van een PlanMER mee te wegen. In specifieke gevallen kan het zijn dat bepaalde effecten optreden; dit moet blijken uit projectspecifiek onderzoek, en vereist ook projectspecifieke mitigatie.</p>	Nee

44	Ten aanzien van milieuthema Landschap dienen ook de beoordelingscriteria effect op herkomstwaarde, effect op gebruikswaarde, effect op toekomstwaarde, en effect op belevingswaarde opgenomen te worden.	De genoemde criteria (effect op herkomstwaarde, effect op gebruikswaarde, effect op toekomstwaarde en effect op belevingswaarde) worden wel meegenomen bij de beoordeling van het milieuthema 'Landschap'. Dit staat ook benoemd in de NRD, zie tabel 1.	Nee
45	Ten aanzien van de bredere thema landbouw, meekoppelkansen landbouw, is het van belang net als bij windenergie vast te stellen dat veel agrariërs anders dan wordt voorgesteld in de Concept-RES geen problemen hebben ten aanzien van vrijkomende agrarische gebouwen en vrijkomende agrarische gronden. In het zoekgebied ten noorden van Mariahout bevinden zich vitale agrarische ondernemingen, die geen behoefte hebben aan meekoppelkansen landbouw (versterking agrarische economie).	Het PlanMER zal eventuele meekoppelkansen benoemen. Of deze kansen in de praktijk ook worden aangegrepen valt buiten de reikwijdte van het MER.	Nee
46	Bij het bredere thema economie dient vastgesteld te worden dat ook de realisatie zonnevelden in de buurt van recreatieondernemingen kan leiden tot vermindering van het recreatieklimaat.	De ruimtelijke uitstraling van zonneparken is geringer dan van windparken. Daarom past het niet binnen het detailniveau van het PlanMER om per zonnepark te onderzoeken welke recreatieondernemingen in de omgeving gelegen zijn. Wel kan worden aangegeven hoeveel recreatiebestemmingen er in elk zoekgebied liggen. Dit is een indicator voor het recreatiebelang en wordt meegenomen bij de beoordeling van het bredere thema Economie. Deze informatie kan tevens worden meegenomen bij vervolgstappen die lokaal worden gezet.	Ja
47	In de Concept-NRD wordt overwogen dat het gebruik van nieuwe technologieën niet wordt onderzocht in het project-MER. Hierdoor zullen mogelijke alternatieven die het landschap niet of in mindere mate aantasten niet aan de orde komen. Dit is niet alleen teleurstellend, maar ook kwalijk. Wanneer men succesvol toe wil werken naar de RES 1.0 is onderzoek naar mogelijke nieuwe technologieën een stap die zeker genomen moet worden. Gedacht zou bijvoorbeeld kunnen worden aan geothermie, biomassa, biogas, synthetisch gas, aardwarmte, waterstof, gevelpanelen en kernenergie.	De RES regio Metropoolregio Eindhoven kijkt naar verschillende mogelijkheden om de doelstellingen die afgesproken zijn in het klimaatakkoord te halen. Daarbij komen onder andere energiebesparing en duurzame opwek van energie aanbod. In dit PlanMER wordt er gekeken naar de opwek van duurzame energie door grootschalige zonne- en windparken. De reden dat grootschalige zonne- en windparken nu in een PlanMER worden onderzocht is de grote impact die deze vormen van opwek hebben op het lokale landschap, natuur en leefomgeving, in combinatie met de veel grotere opwekpotentie van deze vormen. Voor wat betreft nieuwe technologieën moet hierbij worden vermeld dat de RES 1.0 een tijdshorizon heeft van 2030. Innovatieve technologieën die pas na 2030 op grote schaal kunnen bijdragen aan	Nee

		de energievoorziening vallen daarom buiten de reikwijdte van dit PlanMER.	
48	Mocht het om welke reden niet mogelijk zijn om dit in het project-MER te doen, dan roepen we alsnog op onderzoek te doen naar het toepassen van nieuwe technologieën om zo aan de doelstelling van grootschalige opwek van duurzame energie te voldoen.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
49	Daarnaast dient bovendien ook meer onderzoek gedaan te worden naar mogelijke opslag van energie.	Opslag van energie, en de milieueffecten daarvan, vallen buiten de reikwijdte van dit PlanMER dat specifiek gaat over grootschalige zonne- en windparken.	Nee
50	Indien de belemmeringenanalyse en de effectenbeoordeling van de milieuthema's bij het plan-MER op de ons voorgestane wijze worden uitgevoerd, zal dit leiden tot de conclusie dat het gebied rondom onze woning en groepsaccommodatie ongeschikt is voor de ontwikkeling van een windpark. Naar onze mening zal het onderzoek van het plan-MER ertoe moeten leiden dat het zoekgebied ten noorden van Mariahout (ook wel bekend als 'Gele vlek 24' in de Concept-RES) geheel dan wel ten minste gedeeltelijk af moet vallen als zoekgebied voor een grootschalige infrastructuur van opwekking van windenergie.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
51	Het inpassen van een grootschalige infrastructuur voor duurzame opwek van zonne-energie en windenergie zal naar ons idee veel moeilijker blijken te zijn dan tot nu toe wordt voorgespiegeld in de Concept-RES. Er zijn immers in veel van de in de Concept-RES opgenomen globale zoekgebieden overduidelijke belemmeringen van toepassing die ervoor zullen zorgen dat deze gebieden alsnog dienen af te vallen.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
52	Ook kunnen we niet genoeg benadrukken dat de impact voor het landschap zeer groot zal zijn. Op deze plaats verzoeken we alle bij de RES MRE betrokken politici veel meer werk te maken van het benutten van bestaande daken voor zonne-energie en aldus meer in te zetten op 'no-regret'-maatregelen.	Het inzetten van no-regretmaatregelen heeft binnen de metropoolregio de hoogste prioriteit. Alles wat binnen dat kader opgewekt kan worden hoeft niet door middel van grootschalige opwek ingepast te worden.	Nee
53	Daarnaast zou men meer in moeten zetten op projecten die reeds in de pijplijn zitten. In de Concept-RES worden deze projecten slechts voor 50% meegeteld, zodat zij 'slechts' voor 0,7 TWh een bijdrage leveren aan het bod van de MRE van 2 TWh. Zou dit bijvoorbeeld kunnen worden verhoogd tot 95% dan hoeft in het landschap	Als in het vervolgtraject blijkt dat reeds geplande projecten een grotere slagingskans of opwekpotentie hebben dan eerder aangenomen kan dit direct een weerslag hebben op de hoeveelheid aanvullende grootschalige opwek die binnen de metropoolregio ingepast moet worden.	Nee

	van de MRE voor 0,63 TWh minder aan windparken en zonnevelden te worden gerealiseerd.		
--	---	--	--

Conclusie:

Bovenstaande zienswijze leidt op de volgende punten tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER:

- Het PlanMER zal een gespecificeerd overzicht bevatten van de belemmeringen die zijn meegenomen in de analyse.
- Het PlanMER zal een toelichting bevatten waarom deze aanpak voldoende inzicht biedt in de effecten van windturbines op de leefomgeving om ter onderbouwing te dienen van de RES 1.0.
- De ligging van een zoekgebied voor windparken binnen een radarvlak waar een beperking geldt wordt als beoordelingscriterium opgenomen in het PlanMER.
- De ligging van windparklocaties ten opzichte van recreatiebestemmingen zal worden betrokken in de beoordeling van het bredere thema Economie.
- Het aantal recreatiebestemmingen wordt per zoekgebied bepaald en betrokken in de bredere thema Economie voor zon.

Z13 – Belangengroep tegen windpark Koolblik/Beekloop (4782410)

Naam instantie/indiener:		Belangengroep tegen windpark Koolblik/Beekloop	
Datum zienswijze:		2 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	Deze zienswijze is met name gericht op de windenergie. De belanghebbenden wensen wel op te merken dat zij van mening zijn dat zoveel mogelijk zonnecollectoren geplaatst moeten worden op daken en op afvalplaatsen.	Deze reactie wordt ter kennisname aangenomen.	Nee
2	<i>Veerkrachtig natuurlijk systeem pg. 8</i> Er wordt aangegeven dat de opwek van duurzame energie kan worden gecombineerd met natuurontwikkeling. Er is aangegeven: "Het is van belang dat bijvoorbeeld het Van Gogh Nationaal Park, Landschapspark de Kempen, de Grote Heide en Peelvennen verder worden ontwikkeld." De belanghebbenden zijn van mening dat aan deze lijst moeten worden toegevoegd Plateaux- Het Hageven en natuurgebied De Maaij/Beekloop.	De in de concept NRD voorgestelde lijst met voorbeelden is niet limitatief.	Nee
3	<i>Provinciaal beleid pg. 9</i> Er wordt aangegeven "Voor de periode tot 2030 zet de provincie daarom vol in op het mogelijk maken van zoveel mogelijk zon- en breed gedragen windprojecten". Niet duidelijk is wat er wordt bedoeld met de woorden breed gedragen windprojecten. Wordt er op gedoeld dat windprojecten enkel worden opgestart als ze breed worden gedragen? Daar kunnen de belanghebbenden zich in vinden. Wordt er echter gesteld dat er sprake is van windprojecten die breed zijn gedragen is de vraag wie dit dan breed draagt. De belanghebbenden niet. Er zijn zeer veel negatieve punten aan windenergie welke tot op heden onderbelicht zijn.	De Omgevingsvisie Noord-Brabant (blz 52) benoemt het volgende "Elektriciteit: voor de periode tot 2030 zetten we als provincie vol in op het mogelijk maken van zoveel mogelijk zon- en breed gedragen windprojecten, binnen de spelregels die nu in onze Verordening Ruimte een plek hebben gekregen. Draagvlak en sociale randvoorwaarden zijn daarbij belangrijk. Ook zetten we ons in om de elektriciteitsvraag van de gebouwde omgeving zoveel mogelijke binnen die omgeving op te wekken." We hechten belang aan een zo breed mogelijk draagvlak voor alle betrokkenen.	Nee
4	<i>Windenergie pg. 9</i> Bij windenergie is aangegeven dat de windmolens dienen te worden geplaatst bij grootschalige landschappen. Daarbij wordt aangegeven zoals grootschalige zware bedrijventerreinen, hoofdinfrastructuur en het grootschalige polderlandschap. Het is van belang dat er concreetheid ontstaat. Het woord zoals dient te worden aangescherpt in zijnde.	Het betreft hier een ingelaste tekst uit de Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (2019). Het aanpassen van teksten uit deze verordening valt buiten de reikwijdte van het PlanMER.	Nee

5	<p><i>Tijdelijke karakter pg. 9</i></p> <p>Er wordt aangegeven dat er sprake dient te zijn van een tijdelijk karakter. Daarbij wordt aangegeven dat er moet worden verzekerd dat de windturbines na afloop van de 25 jaar worden verwijderd. De belanghebbende vinden het van belang dat hier vooraf reeds een geld pot voor wordt gemaakt zodat de verwijdering ook daadwerkelijk plaats kan vinden. Mocht dit niet gebeuren en de windturbine is eigendom van een bedrijf/particulier ofwel geen overheidsinstantie is er het risico dat aan het einde van de periode er geen geld meer is om de windturbine te verwijderen. De belanghebbenden zijn van mening dat hier op voorhand reeds afspraken over moeten worden gemaakt. Zo ook wat er dient te gebeuren met de wieken daar deze van specifieke materialen zijn gemaakt waardoor recycling op dit moment niet mogelijk is.</p>	<p>Het verwijderen van windturbines na 25 jaar kan geregeld worden in de af te geven omgevingsvergunningen.</p> <p>Na afloop van de productieperiode/vergunde termijn moet de installatie worden afgebroken. Veel van de gebruikte materialen kunnen worden gerecycled.</p> <p>Het is gebruikelijk om financiële zekerstelling van de verwijdering te regelen in de anterieure overeenkomst bij de omgevingsvergunning. Dat is aan de gemeenten.</p>	Nee
6	<p><i>Maatschappelijke meerwaarde pg. 9</i></p> <p>Om draagvlak te creëren is het van belang dat er voldoende maatregelen worden getroffen om de overlast voor omwonenden weg te nemen. Daarbij moet worden gedacht aan geluid, slagschaduw maar ook laag frequent geluid. Daarbij is het van belang dat de windturbines in ieder geval voldoende afstand van een woonhuis hebben. Waarbij de vuistregel van 4 maal de ashoogte het uitgangspunt dient te zijn.</p>	<p>De afstand tussen windturbines en (geluids)gevoelige objecten (bv. woningen) volgt uit de normering opgenomen in het Activiteitenbesluit Milieubeheer. Bij uitwerking van specifieke projectlocaties moet worden aangetoond dat het initiatief voldoet aan deze normen.</p> <p>In 2014 heeft de Staatssecretaris van I&M in een brief aan de Tweede Kamer, onderbouwd met twee onderzoeken van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en een literatuurstudie naar laagfrequent geluid door Bureau LBP/Sight. Hierin wordt aangegeven dat de huidige norm voor windturbines en bijbehorende rekenen meetvoorschriften voldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid.</p>	Nee
7	<p><i>Afstemming pg. 9</i></p> <p>Het is van belang dat eerst wordt bekeken waar Zonne energie kan worden opgewekt. Vervolgens zal voordat de mogelijkheid van windturbines wordt bekeken moeten worden vastgesteld of er voldoende transportcapaciteit beschikbaar is. Dit blijkt niet het geval te zijn in alle gebieden waar deze MRE op van toepassing is met uitzondering van Eindhoven, Nuenen, Gerwen en Nederwetten en Geldrop, Mierlo.</p>	<p>Netinpassing is een belangrijk thema in de metropoolregio. Daarom wordt dit thema niet alleen beoordeeld, maar speelt het ook een rol bij het bepalen van de alternatieven in het MER. Locaties waar op dit moment geen netcapaciteit beschikbaar is moeten wel worden onderzocht, aangezien hier wellicht in de toekomst wel nieuwe opwek mogelijk is.</p>	Nee
8	<p><i>Figuur 4 pg. 14</i></p> <p>Er wordt verwezen naar figuur 4. De belanghebbenden zijn van mening dat de aangegeven gebieden als energie voor natuur en energie voor</p>	<p>Figuur 4 van de NRD is onderdeel van de Concept-RES, die bestuurlijk is vastgesteld. Taak van het MER is onderzoeken in hoeverre deze</p>	Nee

	<p>versterking agrarische industrie nog niet vast staat waardoor dit figuur niet kan en mag worden gebruikt als vaststaand.</p>	<p>gebieden milieutechnisch geschikt zijn voor grootschalige opwek. De PlanMER dient als onderbouwing voor de besluitvorming over de RES.</p>	
9	<p><i>Windenergie pg. 15</i> Er wordt aangegeven dat er met de onderzoeken rekening wordt gehouden met windturbines van circa 150-170 m ashoogte en 150-170 m rotordiameter. Dit is echter niet representatief. Op dit moment hebben windturbines een minimale ashoogte van 170 m. In de onderzoeken moet minimaal hiervan uit worden gegaan. Zeker nu er een trend is welke wordt erkend in dit rapport dat windturbines steeds groter worden.</p>	<p>Het referentietype in het PlanMER heeft een ashoogte en rotordiameter van 150 meter (en dus een tiphoogte van 225 meter). Dergelijke windturbines zijn in Nederland nog niet gangbaar. Er wordt dus wel degelijk voorgesorteerd op grotere windturbines. Het is waar dat er op dit moment enkele grotere typen commercieel verkrijgbaar zijn. Gebruik van grotere windturbines wordt door het PlanMER niet beperkt; de milieueffecten van concrete moeten sowieso op projectniveau in beeld worden gebracht. Het is niet de verwachting dat rekenen met grotere windturbines tot andere beleidskeuzes leidt.</p>	Nee
10	<p><i>Leefomgeving pg. 17</i> Voor de beoordeling van hinder wordt gewerkt met afstanden van 500 meter en 1.000 meter. Dit is echter gebaseerd op turbines met een tiphoogte van 150 meter. Daardoor zijn deze afstanden achterhaald. De slagschaduw bij een tiphoogte van 255 meter is veel verder. De opmerking dat dit kan worden ondervangen met een stilstand voorziening is een wassen neus. Uit de feiten blijkt dat dit zeer vaak niet wordt nagekomen waardoor de omwonenden wel veel overlast ondervinden. Het is daarom van belang dat de slagschaduw wel degelijk wordt meegenomen en niet makkelijk wordt weggewuifd met de zogenaamde oplossing van de stilstand voorziening. In andere Europese landen is de minimale afstand tussen woonhuis en windturbine over het algemeen meer dan 2.000 meter. Het in Nederland aangehaalde afstand aspect zal moeten worden herzien in verband met de steeds hoger wordende turbines.</p>	<p>De voorgestelde afstanden zijn richtafstanden. Op basis van ervaring met geluidscontouren van moderne windturbines (waaronder de meest recente windturbines) worden de afstanden van 500 m en 1.000 m gehanteerd.</p> <p>Het PlanMER zal een duidelijke toelichting bevatten waarom deze aanpak voldoende inzicht biedt in de effecten van windturbines op de leefomgeving om ter onderbouwing te dienen van de RES 1.0.</p> <p>De stilstandvoorziening voor slagschaduw is wettelijk voorgeschreven. Als een vermoeden bestaat dat een windpark zich hier niet aan houdt kan een handhavingverzoek worden ingediend.</p> <p>De stelling dat andere landen een minimale afstand van 2000 meter aanhouden nemen wij ter kennisname aan.</p>	Nee
11	<p>Niet enkel slagschaduw en geluid zijn zeer storende factoren die vaker tot gezondheidsproblemen leiden, ook het laagfrequente geluid (LFG), een niet hoorbaar geluid, is een zeer kwalijke boosdoener. LFG kan ver dragen. Indien er geen barrières zijn bedraagt de gereduceerde afstand van werking 50 kilometer. Hoe groter de windturbine, hoe sterker het LFG en hoe groter de draagkracht c.q. bereik. Inmiddels zijn er onderzoeken van gerenommeerde universiteiten die concluderen dat niet enkel de menselijke hartcapaciteit met 20% blijvend kan verlagen, ook daarbuiten hebben veel mensen in de buurt van windturbines een ondraaglijk bestaan door verregaande insomnia en allerlei fysieke problemen. Het blijkt ook dat</p>	<p>Windturbinegeluid bestaat uit geluid van veel verschillende toonhoogtes. Zeer lage en zeer hoge tonen komen veel minder voor dan gemiddelde toonhoogtes (250-2500 Hz).</p> <p>In de norm uit het Activiteitenbesluit wordt rekening gehouden met laagfrequent geluid (frequenties beneden 160 Hz), dat een onderdeel van het geluidsspectrum van windmolengeluid is.</p> <p>In 2014 heeft de Staatssecretaris van I&M in een brief aan de Tweede Kamer, onderbouwd met twee onderzoeken van het Rijksinstituut voor</p>	Nee

	dieren, zoals koeien en met name paarden zeer gevoelig zijn voor LFG. Er zijn meldingen van deformaties en misgeboorten of zelfs onvruchtbaarheid.	<p>Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en een literatuurstudie naar laagfrequent geluid door Bureau LBP/Sight. Hierin wordt aangegeven dat de huidige norm voor windturbines en bijbehorende reken- en meetvoorschriften voldoende bescherming bieden tegen laagfrequent geluid.</p> <p>De effecten van laagfrequent geluid worden in het PlanMER niet apart beschouwd omdat het een integraal onderdeel uitmaakt van de beoordeling van de Lden-normering. De in de concept NRD voorgestelde richtafstanden 500 m en 1.000 m zijn gebaseerd op deze Lden-normering.</p> <p>Voor de stelling dat dieren ernstige gevolgen ondervinden als gevolg van laagfrequent geluid wordt geen onderbouwing gegeven.</p>	
12	<p><i>Ecologie pg. 17</i></p> <p>Er wordt een onderscheid gemaakt naar twee verschillende beschermde gebieden. Buiten beschouwing wordt echter gelaten andere natuurgebieden welke de potentie hebben om naar de toekomst toe zeer waardevol te zijn of reeds zeer waardevol zijn maar nog niet zijn aangemerkt als NNB of Natura 2000-gebieden. Deze natuurgebieden moeten op dezelfde manier worden getoetst als NNB gebieden.</p>	Op het detailniveau van het op te stellen PlanMER zijn de natuurgebieden met een beschermingsregime Natura 2000 en/of NNB het meest relevant om aan te toetsen. Beschouwing van natuurwaarden zonder Natura 2000 en/of NNB beschermingsregime komt mogelijk aan bod op het niveau van eventuele individuele projecten (projectMER) die op een later moment in procedure worden gebracht en valt buiten de reikwijdte en het detailniveau van dit PlanMER.	Nee
13	<p><i>Procedure, besluitvorming, participatie en communicatie</i></p> <p>Belanghebbenden merken op dat gedurende het traject er tot op heden geen kans is geweest voor de gewone burger welke mogelijk in de toekomst wordt geconfronteerd met windturbines om mee te doen in de ontwikkeling van duurzame energie. Goede alternatieven zoals de monovergister worden niet bekeken. Er wordt op deze wijze énkél en alleen invulling gegeven aan de beleidskeuze van het Rijk, omdat provinciaal en gemeentelijk beleid op meerdere punten afwijkt.</p>	<p>Regionale activiteiten zijn in een tijdlijn gezet. Deze wordt afgestemd met gemeenten. Gemeenten weten op basis van deze tijdlijn wanneer er geplande activiteiten zijn. Gemeenten publiceren over de bijeenkomsten via sociale media en in het lokale blaadje. Regionaal worden geïnteresseerden op de hoogte gehouden via: https://www.energieregionre.nl/home/default.aspx</p> <p>Ook als het gaat om wanneer inwoners en raadsleden in het regionale proces worden betrokken en wanneer er informatie vrijkomt voor het lokale gesprek met de omgeving en het lokale besluitvormingsproces. Een gemeente kan daarbinnen haar eigen lokale afstemming en besluitvorming vormgeven.</p> <p>Het PlanMER wordt gedurende zes weken voor éénieder ter inzage gelegd en er wordt een (of meerdere) informatieavond(en)</p>	Nee

		gehouden. De ontvangen zienswijzen worden beantwoord. Tijdens de terinzagelegging wordt tevens advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. Het PlanMER vormt één van de pijlers van de RES 1.0. Het VKA speelt een rol in de besluitvorming over de inhoud van de RES 1.0.	
14	<p><i>Financiële haalbaarheid</i></p> <p>Volgens de belanghebbenden is de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van het PlanMER m.b.t. windturbine parken té onzeker. Deze kritieke business case komt onder andere door de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lage windsnelheid op land; • overbelasting van het netwerk door te weinig capaciteit en dus geen garantie dat windturbine parken kunnen worden aangesloten; • geen draagvlak van omwonenden; • een toekomstige ontwikkeling van lagere SDE+-vergoedingen. 	Voor de totstandkoming van een windturbineproject zal een subsidie op grond van de Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE) aangevraagd worden. Dit is een instrument van de Rijksoverheid om de opwekking van duurzame energie te stimuleren, door een vergoeding van de onrendabele top van duurzame energie (het verschil in kosten en elektriciteitsopbrengst met grijze stroom). Met de SDE vult het Rijk de elektriciteitsopbrengsten voor de initiatiefnemer aan tot het basisbedrag dat nodig is om de investering terug te kunnen verdienen binnen een redelijke termijn. De toe te kennen vergoeding wordt afgestemd op het lokale windaanbod.	Nee
Conclusie:			
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.			

Z14 – Particuliere indiener (4782419)

Naam instantie/indiener:		Particuliere indiener (uit Eindhoven)	
Datum zienswijze:		2 november 2020	
Zienswijze:			
Nr.	Tekst uit zienswijze	Beantwoording	Aanpassing R&D?
1	De benadering van de energie transitie vind ik nogal gefragmenteerd. De toekomstige duurzame energievoorziening heeft direct te maken met de ontwikkeling van een circulaire economie en landbouw en veeteelt en de natuurontwikkeling naar meer biodiversiteit, dus waarom geen regionale duurzaamheidsstrategie, waarbij de energie transitie daar een onderdeel van is. Alles bij elkaar niet allemaal afzonderlijke nota's!	In het klimaatakkoord zijn afspraken gemaakt over het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen. N.a.v. het klimaatakkoord is op nationaal niveau onderzocht hoe we dit in Nederland dit gaan bereiken. Daar zijn onder andere de RES regio's uit voortgekomen. De RES regio's zijn tot stand gekomen uit regionale samenwerkingsverbanden op het thema energie. Het doel van de RES regio's is een zorgvuldige ruimtelijke inpassing van hernieuwbare energieopwekking, warmte(rest)bronnen en bijbehorende opslag en energie-infrastructuur. Het huidige PlanMER gaat alleen over inpassing van zonne- en windenergie. De RES MRE zelf gaat ook in op de bredere aspecten rondom het thema energie. Meer over onder andere de totstandkoming van de RES regio's is te vinden op: www.regionale-energiestrategie.nl/	Nee
2	Nog een opmerking over de vorm van de notitie. Voor een leek is er te veel ambtelijke en bestuurstechnische taal. De begripsomschrijvingen op pag. 3 is niet voldoende. Uitgelegd dient te worden hoe wetten, verordening e.d. op de verschillende niveaus vertaald worden naar beleid, beleid naar planning en planning naar uitvoering. welke procedures worden er gevolgd bij deze vertaling, welke belanghebbenden worden er bij betrokken, wie doe wat op welk niveau op welke wijze? Een voorzet vindt u in de bijlage.	Het doel van het PlanMER is om de effecten op het milieu een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de voorgenomen activiteiten. In het PlanMER wordt een beschrijving gegeven van wetten en beleidskaders relevant voor grootschalige wind- en zonne-energie, m.e.r.-procedure en welke belanghebbenden op welk moment betrokken worden bij het op te stellen PlanMER. Een algemene beschrijvende uitleg van wetgeving, beleidsvorming en planvorming is niet doelmatig in het op te stellen PlanMER. Hiervoor kunnen geïnteresseerden onder andere de website van Kenniscentrum InfoMil raadplegen: www.infomil.nl .	Nee
Conclusie:			
Bovenstaande zienswijze leidt niet tot aanpassing van de reikwijdte en het detailniveau van het PlanMER.			

C. Advies commissie voor de milieueffectrapportage

De commissie voor de milieueffectrapportage heeft een advies uitgebracht over de NRD. Dit advies is digitaal te raadplegen via

<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p34/p3498/a3498rd.pdf>

Onderstaand citaat is de samenvatting van het advies.

De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in het besluit over de RES 1.0 het MER in ieder geval de volgende informatie moet bevatten:

- de criteria die zijn gehanteerd bij het identificeren van gebieden die in aanmerking komen voor de plaatsing van windturbines en/of zonnevelden;
- een indicatie van het op te stellen vermogen per gebied en een kwalitatieve beschrijving van de te verwachten milieueffecten;
- een aantal onderscheidende alternatieven en hun cumulatieve effecten;
- een verslag van de wijze waarop de wensen en bezwaren van belanghebbenden zijn betrokken bij het maken van keuzes;
- het voorkeursalternatief, de milieueffecten van dat alternatief, de criteria die de keuze van plaatsingsgebieden hebben bepaald, en de randvoorwaarden voor plaatsing van windparken en zonnevelden.

Naar aanleiding van het advies van de commissie voor de m.e.r. wordt de aanpak voor het PlanMER beperkt gewijzigd t.o.v. hoe deze is beschreven in de Concept NRD: er worden in fase 1 (MRE-breed) geen alternatieven onderzocht. Dit gebeurt pas nadat de milieueffecten binnen de zoekgebieden bekend zijn.

De overige aanbevelingen van de commissie leiden niet tot een wijziging van de voorgenomen aanpak.

D. Brabant Advies

Brabant Advies heeft een advies uitgebracht over de NRD. Dit advies is als bijlage bij de notitie gevoegd.

Onderstaand een korte samenvatting.

Brabant Advies heeft de volgende aanbevelingen voor een waardevol en bruikbaar MER:

- Maak betekenis van het MER voor besluitvorming duidelijk.
- Bij de ontwikkeling van de RES is een rol voor de provincie te overwegen.
- Blijf werken aan draagvlak.
- Houd oog voor gezondheid.
- Wees helder over het tijdelijke karakter van wind- en zonneparken.
- Zorg voor zuinig ruimtegebruik en integrale gebiedsontwikkeling.
- Voorkom aantasting van waardevolle Brabantse cultuurlandschappen.
- Voorkom verdere versnippering van waardevol landschap.
- Geef aandacht aan de beleving van landschap.
- Kies niet voor de goedkoopste route voor locaties voor zon en wind met de minste weerstand.

Het advies wordt ter kennisgeving aangenomen en betrokken bij zowel het PlanMER als de RES 1.0.

Bijlage – Advies van Brabant Advies

Provincie Noord-Brabant

College van Gedeputeerde Staten
T.a.v. H.B.W. van den Berg,
Programmamanager Wonen en Leefomgeving
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch

DATUM:

15 december 2020

KENMERK:

2020.12.15/SW

ONDERWERP:

Advies NRD/RES Metropoolregio Eindhoven

Geacht College,

De Provinciale Raad voor de Leefomgeving (PRL) is onafhankelijk en heeft een toegewezen taak in het adviseren over MER-projecten in de provincie Noord-Brabant. In dat verband zijn we gevraagd (uw verzoek van 1 oktober 2020) te adviseren over de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) voor het plan-milieueffectrapport voor de regionale energiestrategie (RES) van de Metropoolregio Eindhoven.

De PRL adviseert:

- ▶ omdat de RES in de regio grote consequenties heeft voor de leefomgeving: ruimtelijk, milieukundig en sociaal;
- ▶ met een integrale blik en afweging door kennis en netwerken van de verschillende domeinen van BrabantAdvies te betrekken;
- ▶ op hoofdlijnen vanuit een Brabantse scope. Zij kijkt hierbij breder dan alleen naar milieueffecten.

De 21 gemeenten van de Metropoolregio Eindhoven (MRE) werken samen met provincie Noord-Brabant en waterschappen Aa en Maas en de Dommel aan een regionale energiestrategie (RES). De regio wil in 2030 jaarlijks 2 terrawattuur (TWh) aan wind- en zonne-energie opwekken conform de afspraken van het landelijk Klimaatakkoord. In dat akkoord staat dat een regio onderzoekt waar en hoe op land duurzame elektriciteit uit wind en zon kan worden opgewekt. Keuzes daarvoor worden vastgelegd in een regionale energiestrategie (RES) en krijgen vervolgens een plek in het omgevingsbeleid van gemeenten en provincie.

Om het milieubelang mee te wegen bij de keuze van gebieden voor het grootschalig opwekken van duurzame energie wordt een milieueffectrapportage opgesteld. Dat gebeurt via een plan MER procedure met de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) als eerste stap.¹

¹ De NRD bouwt voort op een concept RES waarin de mogelijkheden van duurzame energieproductie in het gebied zijn verkend (april 2020). Hierin is o.a. informatie opgenomen over kenmerkende landschapstypen en bijpassende vormen van energieproductie. Ook is onderzocht op welke locaties energieprojecten meerwaarde hebben voor andere regionale opgaven, zoals voor de verduurzaming van de landbouw. In de concept RES zijn kansrijke gebieden voor de plaatsing van windturbines en zonnevelden geselecteerd.

ALGEMENE PUNTEN VOORAF

Voordat we met onze adviespunten voor het MER komen, hebben we enkele aanbevelingen die te maken hebben met verschillende aspecten van de toekomstige energievoorziening. We realiseren ons dat ze verder reiken dan de directe scope van het MER, maar geven ze graag mee zodat u er in de bredere context van de RES uw voordeel mee kunt doen.

ZORG VOOR EEN BREED DEBAT

Terwijl de RES gericht is op de mogelijkheden voor wind en zon op korte termijn (2030), vindt er intussen een hernieuwd onderzoek plaats over de mogelijkheden van kernenergie. Daarnaast worden in wijken stadswarmte projecten opgezet. Er ontstaat zo het risico van parallelle werelden: die van het relatief ingeperkte debat over de RES en die van het grotere vraagstuk over welke acties genomen worden richting verduurzaming van de energievoorziening. Het is nodig deze met elkaar te verbinden en het debat hierover breed te voeren. Anders neemt het risico van verwijdering tussen bestuur, beleid en bewoners toe.

VERBIND ENERGIETRANSITIE AAN ANDERE OPGAVEN

Er is in de NRD aandacht voor de bredere thema's zoals de landbouwtransitie. Dat is een goede zaak. Nog niet duidelijk is hoe in de tijd en in het gebied die verschillende opgaven uitwerken. Om dit samen te brengen kan gedacht worden aan het opstellen van een Regionale Omgevingsagenda. Hierop kunnen ook andere trajecten als MIRT en de woon- en regiodeals aanhaken.^{2 3}

SPEEL IN OP TOEKOMSTIGE ENERGIEMARKT

De bijdrage van de regio (2 terrawattuur) is een bod voor nu⁴. En daarbij concentreert de RES zich qua duurzame energie tot 2030 op wind- en zonenergie. Nieuwe andere mogelijkheden komen daarna in beeld. Wij onderschrijven dit maar roepen op ook vóór 2030 – naast energiebesparing – te kijken naar nieuwe opties zoals restwarmte. Ook is het van belang nu al innovaties voor de periode na 2030 aan te jagen. Daarvoor is het waardevol dat de bedrijven in de eigen Brainport-regio zich hieraan verbinden. Bouw flexibiliteit in de RES in om hiervoor ruimte te bieden en zorg voor betaalbare energieopslag. Dat laatste wordt met toename van duurzame energie steeds belangrijker.⁵

VERBIND TOEKOMSTIGE ENERGIEVOORZIENING AAN ECONOMISCHE VISIE

Wanneer we de opwekking van duurzame energie plaatsen in een groter perspectief, dan gaat het ook over de vraag welke energievoorziening bij de Brabantse economie past en welke ambities we daarbij hebben. In de Brabantse omgevingsvisie staat de ambitie van een

- 2 Het College van Rijksadviseurs (CvR) wijst in een recent advies op het belang van de Regionale Omgevingsagenda waarin verschillende opgaven in de fysieke leefomgeving samen komen, zoals mobiliteit, energie, landbouw, economie, natuur en wonen. Zo'n Omgevingsagenda kan ook de basis zijn voor samenwerking tussen Rijk en regio waar het gaat om de fysieke leefomgeving.
- 3 Zie [De omgevingsagenda](#), Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- 4 Het is van belang dit aanbod te plaatsen tegenover de vraag naar energie. Verwacht wordt dat de vraag naar zon- en windenergie toeneemt als gevolg van verduurzaming in de industrie en de komst van nieuwe bedrijven zoals datacenters. Denk ook aan de opkomst van waterstof als energiedrager van industriële processen in bv. de chemie en de staal. Groene waterstof vraagt om duurzame energieopwekking via zon of wind.
- 5 Voor de belasting van het al druk benutte energienet is het belangrijk dat zowel locaties van zonne- als windenergie ontstaan. Door het verschil in momenten van winning, zijn de twee vormen complementair aan elkaar en ontstaat een betere afstemming van vraag en aanbod met minder piekbelasting voor het net.

concurrerende duurzame economie. De energievoorziening is dan geen resultante maar onderdeel van een regionale of Brabantse duurzaamheidsstrategie. De vraag is dan ook of we bijvoorbeeld datacenters in de schaarse ruimte belangrijk vinden. Het is belangrijk aan eventuele vestiging de voorwaarde te verbinden dat duurzame energie op de locatie moet worden opgewekt. Ook is bij de energievoorziening het arbeidsmarktaspect van belang. Breng in kaart wat de benodigde arbeidscapaciteit is om de RES te kunnen implementeren. Zorg voor voldoende toegeruste werknemers om de energietransitie uit te voeren. Daarvoor zijn extra acties van om- en bijscholing nodig in samenwerking met bedrijven, onderwijsinstellingen en sociale partners. Benut in dat licht ook investeringen die als gevolg van de coronacrisis worden ingezet zoals van werk-naar-werk-trajecten en de regionale mobiliteitscentra.⁶

MER WAARDEVOL VOOR ZOEKGEBIEDEN VAN WIND EN ZON

Het MER biedt de mogelijkheid tot waardevolle onderbouwing van de keuze van zoekgebieden voor het realiseren van wind- en zonne-energie. Hiermee ontstaat zicht op de impact op de fysieke leefomgeving en kan de selectie van gebieden zorgvuldig, systematisch en navolgbaar plaatsvinden. Vervolgens kan de regio werk maken van opwekking van duurzame energie en haar bijdrage aan de landelijke klimaatafspraken leveren. Positief is ook dat er in de regio grote bereidheid is om die bijdrage te leveren. Spannender wordt het wanneer de zoekrichtingen vertaald worden in concrete keuzes.⁷

AANBEVELINGEN VOOR HET MER

Voortvloeiend uit bovenstaande beschouwende punten hebben we de volgende met elkaar samenhangende aanbevelingen voor een waardevol en bruikbaar MER.

1. MAAK BETEKENIS VAN HET MER VOOR BESLUITVORMING DUIDELIJK

Veel partijen zijn betrokken bij de RES: 21 gemeenten, 2 waterschappen en de provincie. Naast deze betrokkenen zijn andere stakeholders aangehaakt. Ook is getracht inwoners mee te nemen via verschillende soorten bijeenkomsten en met inzet van sociale media. De vraag is vervolgens wel wat het MER en de RES betekenen voor de uiteindelijke besluitvorming in een gemeente over concrete locaties voor wind en zon. Maak dat duidelijk voor de verschillende partijen: inwoners, gemeenten en de betreffende colleges van B&W en de gemeenteraden.

2. OOK ROL VOOR PROVINCIE

Bij de ontwikkeling van de RES-en is een (informele en proactieve) rol voor de provincie te overwegen. De provincie kan behulpzaam zijn in de afstemming tussen regio's en met het Rijk. In dit verband kan gedacht worden aan regio-overstijgende concentratiegebieden voor windturbines en zonneparken (bijvoorbeeld grootschalig in een zogenaamd rationeel landschap) in plaats van versnippering en spreiding over de verschillende gemeenten in een regio.

⁶ Zie ook adviezen van BrabantAdvies: 'Energietransitie, positionering & rollen van de provincie Noord-Brabant'; 'Toerusten & Innoveren' en 'Sector en regio in samenspel'

⁷ Zie conclusies van PBL tussentijdse analyse van concept RES aan de hand van thema's elektriciteit, Regionale Structuur Warmte, ruimtegebruik, energiesysteemefficiëntie en bestuurlijk draagvlak en maatschappelijke betrokkenheid.

3. BLIJF WERKEN AAN DRAAGVLAK

De MER-procedure kent zoals veel overheidsprocedures een betrokkenheid-paradox. Er is veel aandacht voor zorgvuldigheid en volledigheid, waardoor het geheel technisch en complex kan overkomen. Hierdoor haken veel mensen niet aan, ondanks de vele interactiemomenten. Onderzoek laat zien dat het draagvlak voor verduurzaming van de energievoorziening in Brabant over het algemeen hoog is.⁸ Daarbij is algemeen draagvlak niet hetzelfde als acceptatie van (lokale) effecten. Als het gaat om het creëren van draagvlak is inzicht in wat leeft bij bewoners van groot belang.⁹ Goede praktijken laten zien dat zorgvuldige besluitvorming en gedeeld eigenaarschap hand in hand kunnen gaan.¹⁰ Dat betekent niet alleen vanaf het begin inwoners meenemen, maar ook bij de verschillende fasen van beleidsvorming tot projectimplementatie inclusief keuzes van locaties. Leg de complexiteit van het proces duidelijk uit, zorg voor heldere kaders over inspraak, inbreng en mogelijkheden voor eigen actie en wat er mee wordt gedaan. Het faciliteren van bottom-up initiatieven zoals energiecoöperaties is daarin zeker kansrijk. Voor omwonenden is het van belang dat er naast lasten ook lusten zijn. Dit laatste bijvoorbeeld via een lokaal leefbaarheidsfonds zoals bij windpark A16 gebeurt. Betrokkenheid en invloed kan dus in verschillende vormen en gradaties invulling krijgen. Bij dit alles is tijd een kritische factor. De krappe tijdsplanning bij het hele proces, nu in het bijzonder voor het realiseren van de RES 1.0, kan de zorgvuldigheid van participatie schaden en de mogelijkheid van afstemming tussen regio's beperken.

4. OOG VOOR GEZONDHEID

Maak in het MER de verschillende gezondheidsaspecten van zon en windparken duidelijk en ga in op zorgen en belevingsaspecten. Duidelijke en actuele informatie kan onrust voorkomen. Windturbines leveren hinder voor omwonenden. Ook zijn er zorgen over de gezondheidsrisico's van omwonenden naast windturbines. Hoewel er richtlijnen zijn over de afstand tot woningen om geluidhinder (waarbij verdragend laagfrequent geluid aparte aandacht vraagt) en visuele effecten (slagschaduw) te beperken, speelt hier ook zeker de beleving van gezondheid een rol.¹¹

Wat betreft zonneparken is er tot nu toe nauwelijks wetenschappelijke kennis beschikbaar over gezondheidsrisico's voor omwonenden.¹² Het is aan te bevelen onderzoek hiernaar te stimuleren en praktijkervaringen te monitoren. Een nadelige gezondheidsbeleving kan acceptatie van locaties negatief beïnvloeden.

8 Rond de 80% van de respondenten staat (zeer) positief tegenover verduurzaming van de energievoorziening. Dit blijkt uit de monitor uitvoeringsprogramma Energie Provincie Noord-Brabant, Het PON & Telos, 2016, 2018. In 2020 heeft de derde meting plaatsgevonden. De resultaten daarvan komen binnenkort beschikbaar.

9 Ook gaat de omzetting van algemeen draagvlak naar concreet gedrag niet vanzelf. Of mensen hun gedrag aanpassen, zoals investeren in duurzame energieopwekking en isolatie, hangt niet alleen van motivatie af, ook van hun persoonlijke capaciteiten en investeringsruimte.

10 Werken met 3D, vooral het perspectief vanuit het maaiveld, kan voor professionals en belanghebbenden bij het zoeken naar locaties verhelderend werken. Aanvankelijke weerstand kan dan tot acceptatie leiden.

11 De vraag naar geluidsoverlast van windturbines is onderdeel van (lopend) onderzoek van het RIVM. Zie: [Health effects related to wind turbine sound: an update RIVM](#), en [Beantwoording Kamervragen van het lid Kops over de schadelijke gezondheidseffecten van windmolens en biomassacentrales Omgevingsweb](#).

12 Wel zijn er signalen dat omwonenden zorgen hebben over aan te leggen zonneweides. Denk aan het uitzicht daarop, horizonvervuiling en lichtschittering. Ook kunnen werkzaamheden en transportbewegingen voor aanleg en/of onderhoud van het zonnepark invloed hebben op de leefomgeving (geluid, luchtkwaliteit, veiligheid), net als overig benodigde apparatuur/transformatoren (geluid, laagfrequent geluid).

5. WEES HELDER OVER TIJDELIJK KARAKTER

Er is in de RES sprake van een tijdelijk karakter voor de opstelling van wind- en zonneparken. Na 25 jaar dienen ze te worden ontmanteld en verwijderd. Het uitgaan van tijdelijkheid van 25 jaar maakt het mogelijk flexibel in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Het is nu echter nog moeilijk vast te stellen of verwijdering straks logisch is. Hoe ziet de energiemix er dan uit en hebben we deze duurzame energiebronnen dan nog nodig? Daarom kan het nuttig zijn om na 25 jaar een nieuw moment voor heroverweging in te bouwen, zoals ook is afgesproken bij windpark A16. Bij (potentiële) afbraak horen ook nu al goede afspraken met de ontwikkelaars over verantwoordelijkheid (ook financieel) voor verwijdering.

6. ZORG VOOR ZUINIG RUIMTEGEBRUIK EN INTEGRALE GEBIEDSONTWIKKELING

In de ruimtelijke afweging van kansrijke zoekgebieden is de samenhang met andere opgaven cruciaal. Het realiseren van wind- en zonneparken betekent (nog) meer druk op de schaarse ruimte in een dichtbevolkte regio.¹³ Ruimte die ook nodig is voor verduurzaming van de landbouw, voor waterberging, voor het realiseren van het natuurnetwerk Brabant en voor landschappelijke kwaliteit.¹⁴ In de NRD is de samenhang met deze opgaven benoemd: vitale agrarische economie, veerkrachtig natuurlijk systeem, duurzame en innovatieve economie en veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem. Deze ontwikkeling is kansrijk, maar de beschrijving van de opgaven oogt nog abstract. Het is daarom belangrijk deze qua ruimtebenutting verder uit te werken. Gaat het bij vitale agrarische economie bijvoorbeeld om ruimte die nodig is voor natuurinclusieve landbouw, voor exportgerichte voedselproductie of een combinatie van beide?

Belangrijk is ook het principe van zuinig ruimtegebruik. Dat betekent naast energiebesparing zoveel mogelijk inzetten op duurzame energieopwekking die geen extra ruimte kost. Denk aan zonnepanelen op daken van huizen, bedrijventerreinen, in bermen en op afvalplaatsen. Waar mogelijk bevelen we decentrale opwekking en meervoudig grondgebruik aan, zoals het combineren van energieopwekking met agrarische grondgebruik.¹⁵ Stimuleer zoveel mogelijk dat elke vierkante meter voor energietransitie ook benut wordt voor klimaatadaptatie, natuur en landbouw. Hanteer daar waar wel ruimte nodig is de meerwaardebenadering als een verplichte werkwijze. Op de gekozen locaties is de uitdaging om de energietransitie te laten werken 'als een hefboom voor de kwaliteitsverbetering van het gebied': om deze zo goed mogelijk in te passen in landschappelijke structuren en baten ook in te zetten voor omgevingskwaliteit. Ook is het van belang flexibiliteit in te bouwen voor toepassing van tussentijdse innovaties en inzichten.

7. LANDSCHAPSVISIE NODIG VOOR PANORAMA BRABANT

Bij de selectie van zoekgebieden is er in de concept RES ook gekeken naar Brabantse landschapskenmerken en cultuurhistorische waarden. Vanuit ons perspectief zijn de volgende zaken van belang:

- ▶ Voorkom zoveel mogelijk dat waardevolle Brabantse cultuurlandschappen verloren gaan, dat de keuze van zoekgebieden 'afgewenteld' wordt op de natuur en/of waardevol agrarisch cultuurlandschap. Hiervoor is een overkoepelende en fundamentele landschapsvisie voor Brabant nodig waarin ook de stadsranden beter betrokken worden en niet het landelijk gebied het 'afvoerputje' wordt.

13 Naast wind- en zonneparken gaat het ook om ruimte voor uitbreiding van de elektriciteitsnetwerken.

14 Daarnaast is ook nog ruimte nodig voor woningbouw. De provincie voorziet komende 10 tot 15 jaar de bouw van gemiddeld 12 duizend woningen per jaar, zie [Bevolking woningbouw en planaanbod in Brabant, actuele ontwikkelingen, prognoses en opgaven](#), provincie Noord-Brabant.

15 Dit sluit aan op de motie 'Voorrang voor zon op dak' van PS van 13 november 2020.

Een visie om keuzes te kunnen maken en waarin aangegeven is hoe om te gaan met nieuwe fenomenen zoals wind- en zonneparken. Daarbij kan gedacht worden aan een vertaling van landschapstypen naar leefsfieren, naar landschapspanorama's versus contactzones met stedelijke bebouwing.

- ▶ Voorkom verdere versnippering van waardevol landschap. Daarmee heeft geconcentreerde inzet van wind en zon de voorkeur.
- ▶ Geef aandacht aan de beleving van landschap. In een gebied als de Strabrechtse Heide kan nu een vrijwel onverstoorde horizon beleefd worden. Betrek dat aspect naast de zelfstandige waarde van natuur en cultuurhistorisch landschap.
- ▶ Kies niet voor de goedkoopste route voor locaties voor zon en wind met de minste weerstand. Tot nu toe maken landschapswaarden en natuurkwaliteiten geen onderdeel uit van de rekensom, deze verdienen ook een duidelijke plek in de uiteindelijke afweging.¹⁶

Wij wensen u succes met de uitwerking van het MER.

Graag zijn wij bereid mee te denken in het vervolgproces van de RES.

Met vriendelijke groet,

BrabantAdvies,

Pieter van Geel

Voorzitter Provinciale Raad voor de Leefomgeving

I.a.a.: College van Gedeputeerde Staten Provincie Noord-Brabant
Afdeling Kennis en Onderzoek Provincie Noord-Brabant

16 Het College van Rijksadviseurs wijst op de gevolgen van de subsidieregeling (SDE+regeling): grootschalige aanleg van zonnepanelen op weilanden. Dit heeft negatieve impact op het cultuurlandschap ('industrialisatie van het landelijk gebied'), verslechtering van de bodem ('risico van afspoeling van zware metalen') en verandering van de transitie van de landbouw ('zon op land dwarsboomt extensief ruimtegebruik en drijft de grondprijs op voor boeren die willen starten met kringlooplandbouw'. Zie 'Advies: Minister van Ruimte', College van Rijksadviseurs.